PE 1519

ANUL VII MAIU 1941 No. 66-67-68-69

BUGEACUL

LITERAR, CULTURAL ŞI NAŢIONAL

Director: DRĂGOMIR PETRESCU

Red. şi Ad-ţia: Suburb. Militari, B-dul Regele Alexandru I, 19, Bucureşti

Telefon 3.10.41

Inscrisă la Trib. Ilfov, Secţia I Comercială sub No. 63/941

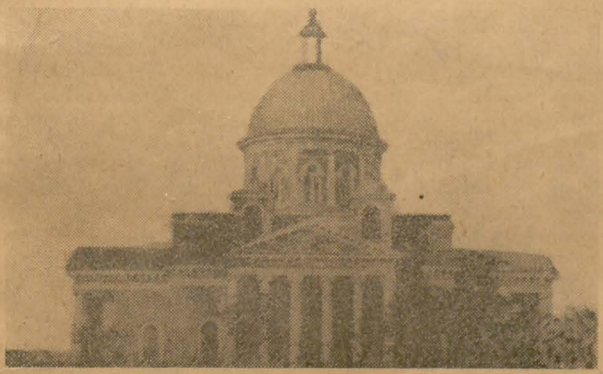

FRUMOASA CATEDRALĂ DIN BOLGRAD

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

COLABORATORI:

Ana Bulgăre, Anton Zencenco, Argentina D. C. Monteoru, Artur Gorovei, Aurel G. Stino, Boris Baidan, C. Aldea (Cuţarov), Coban Nicolae, D. Iov, Dragomir Petrescu, G. Bezviconi, G. Constandache, G. Tutoveanu, G. Ursu, Gala Galaction, I. Preda Misleanu, I. D. Răducanu, Lia Mirea, N. A. Constantinescu, N. Gancea, Octav Sargeţiu, Pan. Halippa, Scarlat Preajbă, Sergiu Matei-Nica, Sergiu Petrescu, Sofronie Ivanovici, Ştefan G. Ştefănescu, Virgil Mlngheraş.

SUMARUL:

Scurt istoric al regiunii şi al revistei „Bugeacul"	Scarlat Preajbă
Cristos renaşte (versuri)	I. D. Răducanu
Basarabenii (versuri)	G. Costandache
Singur, singurel (vers)	Sergiu Matei Nica
Bugeacul tatălui meu	G. Bezviconi
Generalul (vers)	Ştefan Popescu Drăguşeni
Cristos reînviat	Scarlat Preajbă
Artur Gorovei la 77 de ani	G. Ursu
Demagogia culpabilă	Artur Gorovei
De Paşte 'n Sat (vers)	Virgil Mingheraş
Cine? (vers)	Sofronie Ivanovici
Paşti (vers)	Argentina D. C. Monteoru
Melancolie (vers)	G. Ursu
Bazele culturii poporului Japonez	Aurel George Stino
Poveste de iarnă (vers)	Ion Preda Misleanu
La horă (vers)	Ştefan Popescu Drăguşeni
Inserarea în Bugeac (vers	Dragomir Petrescu
Gheorghe Bezviconi	Scarlat Preajbă
Rugăciune către Sf. Maria	Gancea Nicolae
Dorul Basarabeanului (vers)	D. Moruzi
Din literatura Cerului	Gabriel Donna
Imn (vers)	Mihail D. Stamate
In scrânciob	Dragomir Petrescu
Rolul Nistrului	N. A. Constantinescu
Rânduri pentru Domniţa Cântec de eri	Anton Zencenco
Din vechia literatură turcă	Aurel George Stimo
O activitate românească în Bugeac: Vladimir Zaporojcenco	Vasile Şt. Raşcu
Fragment de roman	Argentina D. C. Monteoru
Mirezme Piperate	Sergiu Grosu
Ceva din firul istoriei noastre	N. Trandafirescu-Nămăeşti
Mirezme piperate	Sofronie Ivanovici şi Ştefan Popescu Drăguşeni

Răbojul vremei, Vitrina cărţilor şi Reviste.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

P II 1519
1519

ANUL VII APRILIE 1941 No. 66-67-68

BUGEACUL

LITERAR, CULTURAL ŞI NAŢIONAL

Director: DRAGOMIR PETRESCU
Red. şi Ad-ţia: Suburb. Militari, B-dul Regele Alexandru I, 19, Bucureşti

Scurt istoric al regiunii şi al revistei „Bugeacul"

Contribuţia de faţă cuprinde două capitole: Cap. I, conţine o foarte scurtă descriere istorică a regiunii Bugeacului din trecut şi până acum, iar cap. II arată evoluţia revistei *Bugeacul*, dela înfiinţare, în oraşul Bolgrad, până în prezent, care, deastădată, apare în Bucureşti, sub direcţiunea d-lui Dragomir Petrescu, întemeietorul ei. Vorbind despre revistă — în cap. II — încerc să schiţez, în puţine linii, portretul spiritual-sufletesc al acestui modest lucrător în câmpul publicisticei româneşti.

CAP. I.

Regiunea Bugeacului din Sudul Basarabiei este strâns legată de istoria Ţărilor Româneşti în trecutul depărtat şi al României moderne din ultimele veacuri.

Pe acele locuri s'au dat multe lupte, în care au sângerat oştirile muntene şi moldovene.

„Ţinut în stepă, partea de jos a Basarabiei actuale, ce se întinde la Răsărit de Prut şi la Nord de Dunăre, spre Nistru, Bugeacul e străbătut de Cogălnic şi de Ialpug. In veacurile de mijloc, locuit de Tătari (dela care îşi trage numele de Bugeac, care înseamnă unghiu, colţ), acest ţinut corespunde cu „Basarabia" veche (partea de Sud a provinciei ruseşti cu acest nume), sau „părţile tătăreşti" cucerite de Alexandru Basaraba în secolul 14. Până în secolul 15 Bugeacul a fost stăpânit de Voevozii Ţărilor Româneşti

P. 48507/1974.
Arhivele Statului BUCUREŞTI BIBLIOTECA
https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(Muntenia şi Moldova). Luat de Turci, fu dat (în secolul 16), de aceştia, Tătarilor Nogai şi rămase în stăpânirea acestora până când fu anexat de Ruşi". (p. 100, O. G. Lecca, *Dicţionar istoric, atheologic şi geografic al României*, Bucureşti, 1937).

Ca să ştim ce strânsă legătură este între acest Bugeac şi Moldovenii depe vremuri, desfacem o pagină din Istoria străbunilor noştri în cuprinsul următor:

„Apărătorii aceştia ai hotarului Moldovei, „Codrenii" erau oameni aprigi şi curajoşi, deprinşi cu primejdia şi veşnic gata la luptă cu păgânii. Ei formau „pieptul Moldovei cel mai tare" de care s'au frânt, ca de o stâncă de granit, atacurile prădalnice ale Tătarilor bugeceni. Curajul şi vitejia lor formează subiectul multor balade sau cântece bătrâneşti, cunoscute azi tutulor Românilor. Din rândurile Chigheceniilor s'a ridicat „Codreanul", care „vinele'şi strângea şi plumb din ele scotea" [1]).

„Amintirea luptelor lor seculare trăieşte în baladele *Grue-Grozăveanu* şi *Novac*, care luptau cu hanul dela „Bindir" şi cu Sultanul dela Ţarigrad. In părţile chighecene s'a compus cântecul lui „Ghelea", care „multe hotare a călcat, multe ţări a treerat:

Dela Nistru până la Crâm,
Din Bugeac până la mare
Sunt tocmai patru hotare;
Peste ele în lung şi 'n lat
Tot Tătarul şi Cazac.

* * *

Mulţi Tătari am omorât
Mulţi creştini am slobozit
De-amară străinătate,
Din plean [2]) *şi dela moarte.*

---

1) De aci se trag „Codrenii din Codrul-Tigheciului, din marginea spre Bugeac, care alcătuiau o miliţie de câteva mii de oameni (până spre sfârşitul sec. 18), ca apărare a Moldovei despre Tătari" (p. 146, O. G. Lecca, op. cit).

2) *Plean*, în vechime, se numea şi consta din prada, dobânda, prinşii de război.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„Din rândurile Codrenilor s'au ridicat, cu vremea, mai multe familii, care jucară un rol foarte însemnat în Istoria Moldovei. Aron-Vodă-Tiranul dărui lui Nistor Ureche satul Bărboşi pe Ialpug. Fiul acestuia, Grigore, a alcătuit vestitul letopiseţ al Moldovei. [3]) Pe la 1625 se ridică la o însemnătate oarecare familia unui diac [4]) basarabean depe Cogâlnic, de unde coboară familia Cogălniceanu [5]). Fiii lui Ion Cogălniceanu primiră, pe la 1660, săliştea Călmăţuiului. Din părţile mărginaşe cu Tătarii se ridică familia Cantemireştilor. Constantin Cantemir îndeplini, multă vreme, slujba de serdar, înainte de a ajunge domn [6])". (P.152, *Istoria Basarabiei*, de I. Nistor, Cernăuţi, 1923, inst. de arte grafice şi edit. „Glasul Bucovinei").

Legăturile moldovenilor cu Bugeacul au fost continui, pentru scăparea ţinutului de Tătari şi de Turci. Mulţi voevozi moldoveni purtau de grije să întărească şi să păstreze acest ţinut. Între aceştia este Vasile Lupu. Iar Duca Vodă

---

3) *Nestor Ureche*, fost mare vornic (1590—1610), sfetnic al Movileştilor, cronicar, † 1617. Fiul său, *Grigore Ureche* (1590—1647), fost mare logofăt; a continuat cel mai vechi letopiseţ al Moldovei, început de tatăl său, care e şi cea mai importantă cronică a ţării. (P. 558, O. G. Lecca, op. cit.).

4) *Diac* a fost, odinioară, scriitor de acte, secretar, redactor, în Moldova (în secolul 15—18). „Diac de divan" a fost scriitor în cancelaria domnească, iar „Diac de logofeţie" al marelui logofăt. In Ţara Românească s'a numit „Grămătic". (P. 186, O. G. Lecca, op. cit.).

5) Familia *Cogălniceanu* se trage de pe acele regiuni ale Bugeacului — aşezate pe apa Cogâlnicului — din care au fost cărturarii Constantin, Ion, Enache şi Mihail Kogălniceanu.

6) *Serdar* a fost un rang militar în vechime: în Moldova era cap al călărimii din Orhei, Lăpuşna, Soroca şi marginea ţării dinspre Tătari: post însemnat în secolul 17; iar în Ţara Românească erau serdarul cel mare şi serdarul de mazîli (în secolul 17). (P. 471, O. G. Lecca, op. cit.). Din familia Cantemirilor, depe locurile mărginaşe Tătarilor, citâm: *Constantin Cantemir*, voevod al Moldovei la 1685, † 1693, *Antioh Cantemir*, fiul acestuia, voevod al Moldovei, în două rânduri: în 1695—1700 şi în 1705—1707. *Dimitrie Cantemir*, mare cărturar şi istoriograf, fost voevod al Moldovei, proclamat Domn în 1693, la moartea tatălui său, Constantin Cantemir, dar neadmis de Turci, apoi înscăunat, ca Domn în 1710—1711, dar trecut în Rusia în 1711. A trăit: 1673—1723. *Casandra Cantemir*, soţia lui Dimitrie Cantemir, fiica Domnitorului Şerban Cnntacuzino. *Antioh Cantemir* (1709—1744), fiul Casandrei şi al lui Dimitrie Cantemir, fost ofiţer, diplomat şi scriitor în serviciul Rusiei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trece dincolo de marginele răsăritene ale Bugeacului, așezând comandă hătmănească, pe temeiul stăpânirii a două țări ce-și zicea: „Domn al Țării Moldovei și al Ucrainei": în 25 Iunie 1681 i s'a dăruit, la Țarigrad, lui Duca Vodă, un buzdugan simbol al uniunii personale a Moldovei cu Ucraina. Cu voevodul Dimitrie Cantemir însuși țarul Petru cel Mare încheie o alianță, în 28 Iunie 1711, pentru alungarea Tătarilor din Bugeac și a Turcilor din raiale, ca Moldova să-și dobândească neatârnarea față de Poartă.

Soarta, însă, voit-a să fie în alt chip dela Dimitrie Cantemir încoa.

După ruperea dela trupul Moldovei, a Bucovinei, la Austria, vine rândul Basarabiei, la Rusia.

Nevoind să facem Istorie, ne oprim aci.

Suferințele și întunecimile negre se lasă peste ființa și sufletul neamului românesc, mai bine de un veac. Tocmai în 1918 reapare, iarăș, soarele binefăcător și încălzitor, care desghiață părțile din trup amorțite. Deatunci reînviază datini, grai, obiceiuri, port, credință, îndeletniciri strămoșești. Minunea, dela Dumnezeu dăruită, s'a întâmplat.

Oșteni, cărturari și poporeni de-ai vetrei basarabene s'au așternut la lucru, la care s'au alipit și frați-bucovineni, ardeleni, moldoveni și munteni. Timp de peste 20 de ani, conlucrând în comun, cu toții, fața oamenilor s'a schimbat în mult bine. S'au văzut, la acest lucru, în devălmășie, învățători harnici, preoți milostivi, cărturari învățați, profesori luminați, ofițeri buni, doctori săritori, magistrați drepți, gospodari chibzuiți și mulți alți cetățeni iubitori ai poporimei, care au contribuit la sporirea binelui obștesc basarabean.

CAP. II

Acolo, în acel colț de țară, munca a fost împlinită în tăcere, în liniște, voe bună, fără gând de răsplată și nici cu sgomot de reclamă, neștiută până chiar de șefii dela centrul țării. Toți acești apostoli ai neamului nostru au fost niște modești lucrători în viea Domnului, căci întregul pământ, încins de apele Tisei, Dunării, Nistrului și Mării Negre, e sfințit cu sângele luptătorilor curs pentru cauza

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dreaptă şi cinstită a păstrării vechei Dacii romane, care e a noastră, a Românilor, de peste 2000 de ani.

Fără să vulgarizez sfânta înălţime la care Dumnezeu a ridicat pătimirea crucificată a neamului nostru, şi nici să cutez să împăunez meritele, pe drept cuvenite, ale atâtor mii de apostoli, tăcuţi şi modeşti, din câmpul lucrului comun obştesc, învăluit în anonimat, socotesc, în judecata cinstită a vremurilor, că fără de aceşti mulţi harnici muncitori, neştiuţi şi necunoscuţi de cancelariile oficialităţii, nu s'ar fi ajuns la starea de înflorire a conştiinţei de românism şi păstrare a bunurilor spirituale şi materiale, ce constitue zestrea de trăinicie şi de perpetuare în eternitate a fiinţei neamului românesc.

Acei modeşti cărturari, învăţători, profesori, ofiţeri, doctori, preoţi, magistraţi, slujitori şi plugari, au colaborat la ridicarea şi luminarea tutulor cetăţenilor din cuprinsul sectorului lor, ţintind să dea României fala, renumele, cultura şi prestigiul de care avea nevoe să lupte între celelalte ţări, deaproape sau dedeparte, aflate în omenire.

Am convingerea că prin munca celor mulţi modeşti slujitori, ce stau nemijlocit şi direct în atingere cu păsurile şi nevoile cetăţenilor—mari sau mici—se poate ridica o naţiune şi se poate reconstrui ce s'a pierdut. Acolo, în colţurile ascunse ale ţării, se plămădeşte sufletul românesc şi se întăreşte naţia noastră.

Ca să ilustrez asupra celor spuse, mai sus, prezint, acum, un exemplar: un om, modest şi tăcut, desprins din massa anonimă a miilor de muncitori ai ţării, care a lucrat într'un sector şi într'o regiune—poate necunoscute pentru mulţi—şi de care om mă simt legat sufleteşte, iar conştiinţa mă îndeamnă să-l scot din anonimat şi să-l dau la iveală, chiar în această revistă. Socotesc că este o datorie, pentru fiecare, ca atunci când întâlneşti un om care lucrează bine şi împlineşte o misiune, în vieaţă, fie că i-a fost încredinţată, fie că şi-a luat-o singur, să-l semnaleze atenţiunii publice.

Acest om, despre care vreau să vorbesc puţin, este chiar directorul revistei *Bugeacul*: d. Dragomir Petrescu (căpitan în rezerva armatei). In 1909 a fost director de şcoală primară pe Domeniul Coroanei „Cocioc". Incă din

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

acel an colabora la diferite reviste didactice, literare şi culturale din ţară: la „Revista Generală a învăţământului", la „Uniunea Corpului didactic", la revista populară „Albina", „Universul Literar", „Duminica", etc., şi scria ziaristică la mai multe cotidiane: „Minerva", „Dimineaţa", „Viitorul", „Dreptatea", etc. In 1915 a tipărit „Almanahul cultural al învăţătorilor", pentru care lucrare, Ioan Kalinderu — administratorul Domeniilor Coroanei — l-a gratificat şi i-a cumpărat exemplare pentru bibliotecile şcoalelor de pe Domeniile Coroanei din ţară. In 1916 redacta la Bucureşti revista „Şcolarii", al cărui director fondator era. A luat parte activă în războiul reîntregirii din anii 1916—1918, ca ofiţer de rezervă, apoi s'a reactivat, după război, servind armata cu pricepere şi devotament; iată-l, în gradul de căpitan, în regimentul 3 vânători, cu garnizoana în Bolgrad, consacrându-şi orele libere, cititului, culturii şi scrisului. In instruirea şi educaţia cadrelor militare el aşează, la bază, dragostea de inferiori, vorba potolită şi o disciplină raţională. In afara cazărmii, ţine conferinţe pentru luminarea poporimii şi alcătueşte un cerc al tinerilor din localitate care se ocupă cu literatura. In anul 1935, înfiinţează revista *Bugeacul*, format album, cu 16 pagini, apariţie lunară, câştigând colaborarea tinerilor: Teodor Nencev, Iacob Slavov, Igori Ivanov, N. Grecov, ş. a., din Bolgrad. La început, cum directorul revistei este mult ocupat cu serviciul de ofiţer activ, conducerea merge greu; numai din anul 1936, când iese la pensie, se consacră exclusiv reorganizării şi difuzării revistei, concentrându-şi toată munca pentru răspândirea gândirii, culturii şi artei prin slova românească, în regiunea stepei Bugeacului. Deastădată, din 1936 şi până acum (1941), colecţiunea revistei stă drept dovadă, prezentându-se cu o înfăţişare de adevărată arhivă de gând şi scris românesc, în format de carte. Numărul paginelor, la fiecare număr, este de 32. Sporeşte şi numărul cititorilor. Ajunge să fie cunoscută pe toate plaiurile regiunii bugecene, pătrunde chiar la sate. Prin schimb, cu alte publicaţiuni similare, din alte regiuni ale ţării, *Bugeacul* d-lui Dragomir Petrescu face legătura cu revistele *Viaţa Basarabiei*, din Chişinău, a d-lui Pan. Halippa; cu arhiva istorică *Din trecutul nostru*, tot din Chişinău,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a d-lui Gheorghe Bezviconi, probat istoriograf al Basarabiei, care se înscrie ca permanent colaborator al *Bugeacului*; cu revista *Cuget Moldovenesc*, dela Bălți, a d-lor Marc Valuță și Petre State; cu revista *Poetul*, dela Chișinău, a d-lui Iorgu Tudor; cu foaia *Raza*, dela Chișinău, a cuv. preot Vasile Țepordei; apoi legătura se face și cu *Însemnări Ieșene*, revista d-lui Mihail Sadoveanu; cu *Orizonturi*, dela Galați; cu *Orientări*, dela Moineștii Bacăului și se continuă cu revista *Litoral* și cu ziarul *Dobrogea Jună*, ambele dela Constanța; revista *Cuget Clar*, dela Vălenii de Munte, și ziarul *Neamul Românesc*, din București, de sub conducerea neostenitului cărturar dascăl Nicolae Iorga, constitue un și mai mare îndemn pentru d. Dragomir Petrescu, care e încurajat moralmente și materialmente de apostolul neamului nostru, întru misiunea ce-și luase de răspânditor al culturii românești în sudul Basarabiei.

Revista *Bugeacul* câștigă noi colaboratori în persoana d-lor: *Artur Gorovei*, cunoscut scriitor și vechi folklorist, din Folticeni; *Aurel George Stino*, la fel; c. preot econ. *D. Furtună*, cărturar din Dorohoi; și a poeților: *G. Tutoveanu*, cunoscut și apreciat îndeajuns, *Gh. Ursu* și *G. Constandache*, din Bârlad; se adaogă, ulterior și d. *Dumitru Mincev*, de origină bulgară, un filoromân convins, care mânuește bine verbul limbii noastre; apoi, în ultimul timp, sunt înscriși între colaboratori și d-nii: profesor de Istorie *N. A. Constantinescu* și *Sofronie Ivanovici* (maior), vechi scriitor și apreciat epigramist.

Legătura se întinde, mai departe, cu vechea revistă *Convorbiri Literare*, din Capitala țării, încăpută pe mâinile bune ale cărturarului *I. E. Torouțiu*, ajutat de poetul *Teodor Munteanu*; cu *Gazeta Cărților*, dela Ploești, a inimosului publicist — profesor *D. Munteanu-Râmnic*, care, în 1918, se afla ca propagandist în Chișinău, ducând luptă dreaptă, împreună cu alți confrați, pentru luminarea conștiinței naționale; apoi se face legătura cu ziarul *Pământul*, dela Călărași-Ialomiței, al d-lui Eugen Cealîc; cu *Apostolul*, al d-lui Victor Țăranu, dela Piatra-Neamț, cu *Plaiuri Săcelene*, revistă din Ardeal; cu *Iconarul*, revistă din Bucovina, a d-lui Mircea Streinu.

Odată cu lărgirea legăturilor în țară și cu sporirea cititorilor, revista *Bugeacul* își mărește și numărul paginelor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In paralel cu îmbunătăţirea revistei *Bugeacul*, care cere timp, stăruinţă şi bani, directorul ei mai dispune de energie şi pricepere ca să se ocupe şi cu organizări de şezători culturale-literare atât în Bolgrad cât şi în satele din judeţ. Astfel întemeiază, în cazarma regimentului 3 vânători, unde servise înainte ca cfiţer activ, un cămin cultural-ostăşesc, pe care îl înzestrează cu o bibliotecă populară potrivită soldaţilor; iar în comunele Tabac, Curci, Cişmeaua-Văruită, Bălgărica, I. G. Duca, ş. a. din judeţul Ismail, înfiinţează câte o bibliotecă sătească. In această strădanie, a fost înţeles şi ajutat la înfăptuire, mult, de d-nii: general Gh. Tătaru, comandantul garnizoanei, şi colonel Ioan Gheorghe, comandantul regimentului de vânători, din Bolgrad. Au contribuit, la dotarea cu cărţi a acestor biblioteci populare, în primul rând, *Fundaţiile Culturale Regale* şi ziarul *Universul*.

Ca un simbol permanent şi continuu de aducere-aminte a acelui mare român şi poet moldo-basarabean *Alexe Mateevici*, directorul revistei *Bugeacul* a pus bazele cercului literar cu acest nume, cu sediul central în Bolgrad, în care s'au înscris atât oamenii de cultură şi litere ai ţinutului Bugeacului cât şi colaboratorii şi prietenii-cititori ai revistei.

In tot timpul apariţiei, revista *Bugeacul* nu s'a bucurat de o statornică susţinere materială din partea autorităţilor oficiale, prin care să-i fie asigurată regulata tipărire, ci tot inimosul ei director a rupt din puţina lui pensie, ca să numere patronului-tipograf costul fiecărui număr, în bani sunători, curaţi, economisiţi cu strângere de inimă. Revista era copilul lui sufletesc, pe care-l întreţinea, cu dragoste, să trăiască, tot mai bine, mândru că poartă un nume simbolic al regiunii în care locuia şi căreia i-ar fi dorit o viaţă permanentă, asigurată cât fiinţa neamului pe care-l slujea. Nu şi-ar fi închipuit, niciodată, dar niciodată, că într'o zi va fi silit *copilul* şi *tatăl sufletesc* să desprindă tulpina din pământul în care însemânţase şi crescuse o podoabă de floare şi să plece, pe drumuri de refugiu, cu floarea într'o mână şi cu durerea în inimă. Ba, mai mult încă, cu câteva zile mai înainte de evenimentul întâmplat, d. Dragomir Petrescu se găsea suferind, în pat, cu un picior fracturat, prins în ghips. In ziua dezastrului, sub presiunea ocupării Bolgradului şi a groazei de a fi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

capturat — şi spectrul execuţiunii lui îi apărea ca sigur, ca unul ce acţionase pentru românismul integral — el nu a putut să-şi iea, cu sine, nici-un bagaj (cărţi, colecţia revistei, manuscrise, etc.) decât materialul literar, culeş în spalt, al numărului revistei *Bugeacul* ce se găsea sub teascul tipografiei. Cu piciorul fracturat şi în ghips, şi cu sufletul destul de amărât, a luat drumul pribegiei, fiind silit să se despartă de *Bugeacul* lui scump şi drag.

In această stare, — când l-am revăzut — l-am povăţuit, l-am încurajat şi l-am îndemnat să intre în spital. Când l-am vizitat la spitalul militar „Regina Elisabeta", din Bucureşti, era în pat, copleşit de dureri, cu piciorul vătămat. S'a bucurat, ca de un frate mai mare, văzându-mă. Am socotit să nu mă duc cu mâna goală şi i-am înmânat cartea cu peste 400 pagini: *Istoria Unirii Românilor*, de I. Lupaş, căci unui frate, refugiat din Bugeacul lui iubit, aflat pe patul suferinţei în spital, nu-i puteam dărui altceva mai bun decât, în chip simbolic, o atare carte cu un înţeles atât de adânc, după cum însuş autorul ei mărturiseşte în *Cuvânt despre urzirea acestei cărţi*, şi din care reproducem, din încheiere, următoarele fragmente: „Văd, acum, cartea aceasta pornind la drum cu nădejdea să poată străbate prin casele tuturor celor doritori să cunoască mai deaproape temeiurile adânci şi jertfele, fără seamăn, care sprijinesc *Unirea Românilor*. Fie, ca toţi cei sârguitori a culege din cuprinsul ei învăţături de zidire sufletească, să aibă parte, în cursul cetirii, de atâta întărire şi înălţare a cugetelor, câtă iubire de adevăr a călăuzit condeiul, care n'a pregetat să încerce a o scrie pe înţelesul tuturor".

Deodată, camaradul-coleg într'ale scrisului, Dragomir Petrescu, ca iluminat de o ideie ce i stăpânea întreaga-i fiinţă, rosteşte aşa:

— „Aici, am tot materialul care deabia am putut să-l ridic în grabă, dela tipografia din Bolgrad, unde tipăream *Bugeacul* meu. E tot ce am putut lua cu mine. Mica şi marea mea avere, asta e. Sunt liniştit că am putut-o salva. Am lăsat, acolo, în casa mea din Bolgrad, inima mea, gândurile şi planurile mele, cărţile-tovarăşe ale vieţii mele, manuscrisele mele, colecţia revistei *Bugeacul*... Cu piciorul sfărâmat, înţepenit în ghips, era să fiu prins. Eram trecut pe lista neagră, ca unul ce luptasem pentru cultura romă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nească în Bugeac. Dumnezeu m'a scăpat de urgie. Nu știu ce sentiment lăuntric îmi spune că ne vom revedea pe aceleași locuri, unde am trăit, unde am iubit, unde am lucrat și ne-am pus tot sufletul nostru pentru națiia noastră. Deabia aștept să-mi vindec piciorul, să pot merge iarăș bine și să alerg pentru *Bugeacul* meu, de care mă simt legat pentru toată viața: doresc, din suflet, ca revista *Bugeacul* să continue apariția, aici, în București. Sper să strâng rândurile colaboratorilor și să dobândesc, aci, alți noui colaboratori, ca să asigur buna apariție a revistei".

Un așa om însuflețit, cu atâta căldură, de un atare ideal, tocmai în împrejurări destul de grele, contopindu și vieața și țelurile ei cu existența și apariția unei *reviste*, cu numele simbolic, ce reprezintă și înseamnă regiunea *Bugeacului*, — acest om, modest, tăcut, dar hotărât la lucru pentru binele nației noastre, prin fapta lui bună, merită cel puțin stima, dacă nu chiar admirația tutulor. Ceeace este de admirat la acest om este perseverența și dragostea ce depune în serviciul literaturii. E pasiunea curată și dezinteresată cu care lucrează.

Ca scriitor, d. Dragomir Petrescu a dat la iveală câteva cărți. Nu vreau, aci, să vorbesc de valoarea lor. Dar, spre a se vedea cât îi este cugetul de strâns legat de regiunea pentru care a lucrat, semnalăm lucrarea sa: *Antologia Bugeacului*[7]), (tipărită în 1938, în editura „Intelect", București), care e împodobită de bune cuvinte semnate de N. Iorga, Ștefan Ciobanu și Artur Gorovei. Ca să se vadă valoarea acestei culegeri iată ce spun câteși treii scriitori:

N. Iorga spune: „Cu cea mai mare plăcere am citit aceste pagini bine alese. Basarabia dă nu numai poeți, cu adevărat talent, dar înțelege a scoate la iveală frumusețile ei ca natură și ca trecut."

D. Ștefan Ciobanu spune: „Muntele și câmpia Dunării, leagănul ființei noastre naționale, — iată izvorul nesecat de inspirație a minunatei poezii populare și a poeților noștri. Bugeacul pare că a rămas la o parte de imaginația

---

7) In afara lucrării *Antologia Bugeacului*, d. Dragomir Petrescu a mai tipărit următoarele cărți: *Un ciclu de conferințe* (124 pag., Bolgrad, 1934, tip. Gimnaziul industrial din Bolgrad); *Gânduri revărsate* (poezii, 60 pag., Bolgrad, 1935, tip. Gimnaziul industrial din Bolgrad); *Iubirea de țară și de Rege* (26 pag., Bolgrad, 1937, tip. Capitala, din Bolgrad).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

poetică a poporului român, deşi şi el a fost călcat de „oiţa năzdrăvană" a mocanului hoinar, deşi şi pustiul lui a răsunat de tristeţea doinei noastre. Trecutul însă multicolor al acestei regiuni, cu hoardele nomade care au cutreerat-o, cu cetăţile ei străvechi, care o străjuiau pe la margini şi cu mâna acea de populaţie românească, ce se ascundea în fundul văilor şi ce a stat veacuri întregi strajă neclintită a brazdei lui Traian, — prezintă un pitoresc poetic de o rară putere de inspiraţie. Iar cerul adânc, care nu se găseşte în altă parte, liniştea înfiorătoare a Bugecului şi vânturile lui aducătoare de suspinuri, din alte ţări, — sporesc farmecul poetic al acestui colţ de ţară. Spicuirea de flori din câmpiile Bugeacului, făcută cu atâta grijă şi cu atâta dragoste, de către d. Dragomir Petrescu, merită toată lauda."

D. Artur Gorovei scrie autorului: „Aţi avut un gând fericit când aţi conceput această „Antologie", şi aveţi un mare merit că aţi înfăptuit-o aşa de frumos. Ceeace aţi realizat Dvs. ar trebui să fie o îndrumare spre lucrări similare, cu privire la alte regiuni ale ţării noastre, care trebue să fi inspirat pe cântăreţii şi scriitorii noştri, ale căror produceri, dacă ar fi adunate, aşa cum faceţi Dvs., pentru Bugeac, ar contribui să ne cunoaştem ţara."

Autorul, d. Dragomir Petrescu, după ce adresează cuvinte omagiale celor trei scriitori de mai sus, aduce mulţumiri poeţilor care i-au dat poeziile lor spre publicare în această antologie şi încă mulţumeşte „valorosului istoric al Basarabiei, domnul Gheorghe Bezviconi, directorul academicei reviste istorice basarabene *Din trecutul nostru*, care apare la Chişinău" (aceasta apărea până în 1940) şi d-lui Alfred Tibereanu, care i-au fost „colaboratori principali la întocmirea acestei antologii."

Sunt împăcat în conştiinţă că în prezentarea d-lui Dragomir Petrescu nu am scris un singur rând exagerat, ci toate rândurile au fost scrise în chip onest şi cinstit, îndemnat numai de sentimentul cunoaşterii unui om.

Cei trei mari cărturari, N. Iorga, Ştefan Ciobanu şi Artur Gorovei, prin cuvintele lor de laudă, vin să întărească, cu înalta lor autoritate, şi să ratifice bunele fapte împlinite de scriitorul Dragomir Petrescu.

Scarlat Preajbă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Christos renaşte

Christot a înviat din morţi...
Slăvitu-I trup nu l'a 'ncăput pământul,
Căci mii de ani trecuţi şi alte mii 'nainte,
Creştinul către el şi 'ndreaptă cântul.

... Cu moartea Lui, călcând peste morminte...
Şi-a zămislit al nemuririi cânt,
Christos a înviat... Christos coboară,
Slăvita-I binecuvântare pe pământ,

... Şi celor din morminte dând viaţă,
El s'a'nălţat senin, biruitor.
Christos a înviat... Christos renaşte,
In mintea mea, a ta şi-a tuturor.

I. D. Răducanu

Basarabenii

Trec în convoaie lungi basarabenii:
Unii pe jos, alţii cu roibi de frâu,
La câte-un car cu roţi scăldate'n râu
Şi încercate-adesea în bejenii.

Cu toţii au în suflete vedenii:
O cruce'n deal, un cântec pe pârâu,
O fluturare 'n mările de grâu,
Sau clopotul ce toacă de vecernii.

E multă jale-acum, sub coviltire,
Dac'un moşneag cu albul prins în fire,
A 'ngenunchiat cu trupu-i gârbovit.

In ruga lui să uite de prăpăd.
L'aud când spune'ncet, spre răsărit:
„Dă-mi Doamne zile-odată s'o mai văd".

G. Constandache

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Singur, singurel...

S'ngur, singur, singurel,
Zece flori de pătrunjel
Zac pe masa fără streeătoare,
Să vii, măi Mitruță, pe cărare,
Eu ți-oiu pune prapuri mari de umbre
Și abricoșii știu a face zâmbre,
De-ai ști degetele mele cum te fură,
De pe vatră, din livadă, de pe fiecare mură,
Mura ta, eu, mucuței fecior,
Mi te urc cu mine pe cuptor
Și-ți sărut în vis obrazul brumărel,
Vin, Mitruță singur, singurel!

Fă să-ți cadă la pârlaz nojița,
Să te simt și mâine când oiu descânta portița,
De-o trosni sub talpă vreo buruiană,
E că te iubește fata cea bălană,
Tata în vis o să mi te ocărască,
C'ai venit din vânturi — făr'săte cunoască,—
Inima mi-e o coamă grea de busuioc,
Ce-o drăgostești și-apoi o svârli în foc,
Arde în mine, bade, o depărtare,
O durere bucuroasă, o 'ndemnare temătoare,
Ți-am păstrat o bucurie în cotruță,
Singur, singurel să vii, Mitruță!

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ne-om culca pe prispă lângă lună,
Că ți-s ochii verzi și fața bună,
De-ai să fii cuminte, ne-or cânta fârâiecii,
Și ne-or stinge arșița din aripi liliecii,
Și broscuțele sub prispă s'or uita
Cum te-ajung din urmă zorii pe mata;
Vom tăcea ca'n slujbă și om privi la stele,
Cum se leagă'n noapte ca două inele,
Inimi lângă inimi și obraz lângă obraz,
Dorm trei tufănele pe privaz.
Ai să auzi cum hăue nistrana boare prin pustii,
Numai singur, singurel să vii!

Ți-am găsit un brâu din apumă,
— Sborul ochilor spre alt obraz sugrumă, —
Și-ai să vezi, ca'n palme, în sunduc,
Cum se ascunde o scufie de halduc,
Mâțâcă, uite, cât o iconiță
Și sub ea râd patru flori de lămâiță.
Seara îți iau musteața ca pe o stâlpare
Și o întind Precistei, ca pe o lumânare.
De-ai ști ce dulce-i crâncenul meu dor,
Te-ai preface într'un șuer de cocor,
Ai sări pârleazul, noaptea, încetinel,
Singur, măi Mitruță, singurel.

Sergiu Matei Nica

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Bugeacul tatălui meu

„In Aprilie, vrem să comemorăm patru ani dela moartea tatălui tău"...

Aceste rânduri le-am primit din Sofia dela prietenul meu, scriitorul D. N. Mincev. Acolo, în Bulgaria, ei nu uită pe Gavriil Bezviconi, omul care a făcut mult pentru Bugeacul şi populaţia sa. Noi însă, îndepărtaţi de scumpele noastre morminte, am şi uitat, întru câtva, aceste datorii. Poate, n'aş scrie nici eu, aceste rânduri.

Este cea mai veche regiune, din părţile noastre ale Europei, acest Bugeac, care merită un istoric. De-atunci, când două mii de ani înainte de Hristos, pe-aici au trecut Grecii, iar vreo două secole mai târziu, au trecut, dar şi s'au aşezat Tracii.

Cimerienii se retrăgeau sub presiunea Sciţilor. Impotriva acestora, trecea Dunărea, ca să lupte în Bugeac, în sec. VI înainte de Hristos, Darius al Perşilor. Puţin mai târziu, Herodot povesteşte de Tyras, colonia grecească care crează temelia Cetăţii-Albe. In „Pustiul Geţilor", Bugeacul, Lisimah, regele Traciei, a fost sdrobit şi luat prizonier de Dromihaetes, conducătorul Daco-Geţilor (sec, III î. d. H.). Boerebista a întins regatul Daco-Geţilor până la Nipru, iar sub domnia Impăratului August, în Bugeac a pătruns civilizaţia romană.

Căderea Daciei sub stăpânirea romană, după o luptă înverşunată între Decebal şi Traian, a adus asupra Bugeacului o dominaţie latină de-aproape două secole, „Pustiul Geţilor" a fost despărţit de lumea barbară printr'un val, zis al lui Traian. Nu ştim, când şi în ce împrejurări, acest val s'a înălţat. Nu s'au făcut săpăturile arheologice necesare,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

deşi crearea unui asemenea val nu putea să treacă neobservată şi fără urme. Fapt este, că valul „lui Traian" a staţionicit şi mai mult despărţirea acestei regiuni, a „Unghiului" (Onglu, slav. — Ugol, tătăreşte — Bugeac) dintre Prut, Dunăre, Marea Neagră, Nistru şi „val". In Bugeacul roman s'au zidit oraşe şi cetăţi, s'au făcut drumuri noui.

Au venit, apoi, Goţii, cari au avut şi ei o influenţă asupra formării unor aşezăminte. Ei au cedat în faţa presiunii Hunilor, cari au creat aici „Hunivarul" lor. Incă din vremurile primilor năvăliri, începe şi infiltrarea Slavilor, Venezi, mai pe urmă — Anţi. Prin Bugeac, ajuns „Bulevard" al năvălirilor asupra Europei, au trecut Langobarzii, Avarii, Bulgarii, Ungurii, Cumanii şi alţii. Unii din ei, Bulgarii, Ungurii şi Cumanii, iar mai pe urmă Slavii (Uglicii şi Tiverţii), s'au oprit şi ei în Bugeac, denumit de Bulgari — Âgâl, de Unguri — Atelkuz, care, astfel, mereu forma o „republică" separată. Substratul populaţiei, poate, s'a şi format în epoca aceea tulbure, dar nu putem s'o urmărim în scurgerea istoriei, considerând pe Găgăuzi, drept succesorii Cumanilor, sau pe Ruşi, drept urmaşii Uglicilor şi Tiverţilor.

Pe câmpiile Daciei s'au înapoiat din cetatea Carpaţilor, Românii. Ei s'au unit cu acei dintre urmaşii Dacilor, cari n'au părăsit câmpia.

E de notat, că nu Moldovenii, ci Muntenii şi-au întins primii stăpânirea asupra Bugeacului, care pe-atunci încă nu purta acest nume. Domnitorul Basaraba Intemeietorul, în sec. XIV, aşează în vecinătate, peste Prut, în „Olteniі", colonişti, ca să întărească această legătură cu viitorul Bugeac. Evident, că şi în Bugeac, declarat mai pe urmă „pustiu" s'au aşezat aceşti colonişti, din Oltenia. O recentă comunicare a Profesorului C. C. Giurescu, ne lămureşte în această privinţă. Iar Mircea cel Bătrân era Domn de amândouă părţile Dunării până la Marea cea Mare. Astfel, din cauza stăpânirii regiunii de către Dinastia Basaraba, i s'a zis: Basarabia. Vechiu nume românesc, extins, după 1812, asupra întregii Moldove dintre Prut şi Nistru.

Dar Bugeacul nu s'a unit decât pentru scurte perioade, cu restul ţării. Aici s'a încercat, cu centrul la Cetatea-Albă, crearea unui al doilea principat al Moldovei. Turcii şi Tătarii

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

au format aici „raielele" lor. Incă sub Ştefan cel Mare, a căzut Cetatea-Albă şi Chilia, două mari cetăţi, cheile Dunării şi ale Mării Negre, rezidite de Români, şi la ale căror legături economice au contrtbuit Armenii şi Genovezii. Turcii au ajuns până la Tighina, unde, la fel, s'a aşezat un paşă. Venea şi Hanul Tătarilor. Românii îşi mutau pârcălabii la Reni, iar la Nord, Ciuburciu. Apoi s'a tras hotarul lui Halil-Paşa, care iarăşi a despărţit Bugeacul de restul lumii. O zonă de două ceasuri de mers (vreo 10 km.), forma hotarul Tătarilor cu ţinutul Orhei din Moldova.

Când Ruşii, în timpul războiului dintre anii 1806-1812, au scos din aceste părţi pe ultimii Tătari, au fost aduşi colonişti, nu însă Moldovenii din Nordul Moldovei, ci reprezentanţii lumii întregi. Totuşi, din vremurile „Basarabiei" lui Mircea şi Ştefan au rămas acei Români, urmaşii vechilor Daci şi Traci, cari până şi astăzi formează o bună parte a populaţiei Bugeacului. Ei ţineau, şi ca eparhie, de mai mult timp, de eparhia din Sudul Dunării, a Proilavei (Brăilei).

Ruşii au organizat din Bugeac un district aparte, condus de prefectul militar al Ismailului, generalul Sergiu Tucicov. Numai la 1836, administraţia Basarabiei a trecut, în întregime, în mâinile guvernatorului Feodorov, din Chişinău. La 1856, aproape întregul Bugeac s'a retrocedat Moldovei; aşa a rămas până la 1878, când Ruşii au reanexat regiunea, dar au lăsat până în vremurile din urmă, parţial, aşezământul şi legislaţia românească. Vreo treizeci ani, în fruntea judeţului Ismail, cu Bolgradul şi Cahulul, rămânea ispravnicul Şulga, pe care, în trăsături aşa de reale, l-a redat, în amintirile sale, tatăl meu:

„Prin tratatul dela San-Stefano, în ciuda protestelor la Berlin ale lui M. Kogălniceanu şi I Brătianu, Basarabia românească de Sud-Vest, împreună cu gurile nordice ale deltei Dunării, a trecut în întregime la Ruşi, în schimbul Dobrogei. Acest ţinut a fost lăsat în părăsire. Căile de comunicaţie, regiunea Dunării care îşi păstrase vechea cultură băştinaşe moldovenească, precum şi cârmuirea pe temeiul legilor române, au fost uitate.

„In toamna anului 1878, guvernatorul Şebeco a preluat dela reprezentantul român, Catargi, Basarabia de Sud-Vest, care, formând un judeţ nou, Ismail, continua să fie împărţită

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în prefecturile Ismail, Bolgrad și Cahul. Pe vremea când am cunoscut mai deaproape această regiune, ea era lipsită încă de orice fel de instituții ruse. Acest ținut era administrat, în numele guvernului rus, de guvernatori „Pompadouri" în retragere veniți dela Petersburg, la cari, în virtutea legilor locale românești, a trecut puterea regală, pe când ispravnicul Ismailului era acela care hotăra soarta locuitorilor. Subprefecții și pretorii erau dictatori și satrapi regionali. Nu existau regulamente pentru zemstvă, orașe sau plăși; le înlocuia regimul comunal românesc...

„Întinsul județ Ismail, un ținut minunat, avea — după 1878 — un singur cârmuitor atotputernic, ispravnicul Vasile V. Șulga și mai cu seamă pe vestita-i soție, care conducea — în mod confidențial — pe subprefecți și pretori...

„Ispravnicul Șulga și-a condus neîntrerupt „eparhia", cu ajutorul pretorilor în subordine, treizeci de ani, supraviețuind în acest timp pe mulți guvernatori, cari nici nu-și puteau închipui județul Ismail fără... „Vasile Vasilievici". Înaintea lui se închinau toți și-l pomeneau chiar la Petersburg, pentrucă erau puțini aceia cari puteau să îmbine, într'un mod atât de cinstit și echitabil, legile românești cu dreptul rus, neîndrodus încă oficial. Iar sferele înalte aveau despre județul Ismail mai puține cunoștințe decât despre insulele Aleute"...

O soartă interesantă, pentru o regiune, care în decursul unor milenii, se bucura de „separatism".

* * *

Ciudat aspect prezintă populația Bugeacului. Elementul vechi românesc formează o bază solidă, dar e încadrat în zeci de formațiuni noui. Probabil, spre fericirea elementului de baștină, căci populația pestriță — Americanii basarabeni — își găsea o limbă comună în limba românească, iar temelia ei tot o formau Românii.

Bulgarii, veniți începând cu sec. XVIII, sunt agricultori admirabili și un element așezat, care, în persoana generalului Inzov, la 1819, a găsit un protăgutor destoinic. Generalul a întemeiat orașul Bolgrad, unde e înmormântat, în partea superioară a locului, unde a mai rămas — din cauza lipsei apei — numai cimitirul, lângă un vechi altar, care trebuia să alcătuiască centrul Bolgradului. Acest oraș este un focar important în Renașterea Bulgară. Aici veneau

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

revoluționarii Levski, Racovski, Caravelov și nemuritorul poet Hristo Botev, iar din liceul din Bolgrad au ieșit zeci de savanți, generali și fruntași ai Bulgariei Noui. In studiul prietenului meu, D. N. Mincev: „Bulgarii din Basarabia de Sud", dedicat memoriei tatălui meu, „unul dintre binefăcătorii Bulgarilor din Basarabia", găsim pagini neuitate pentru viața Bugeacului.

Coloniștii germani au venit în Bugeac mai ales pe la 1814-1818, părăsindu-l, într'un număr de peste o sută de mii, anual trecut. Ei reprezentau elementul cel mai cult al agricultorilor basarabeni.

La Șaba, s'au așezat Francezii din Elveția. Conducătorul lor a fost Louis Vincent Tardent, unul din primii masoni basarabeni, un viticultor cu renume, ca și fiul său, Charles, scriitor, — cari au fost întemeietorii viticulturii din Șaba.

Rușii erau reprezentați, în principal, prin cazacii lui Necrasov — hatman de pe Don, rebel la 1708, și sectarii fugari Pelipiopi, numiți în localitate: Lipoveni.

Un conglomerat specific al Bugeacului, Găgăuzii, sunt Românii și Bulgarii tătaro-turcizați, poate cu reminiscențe de un substrat popular al Cumanilor. In orice caz, nu există niciun popor, care să aibă dreptul să pretindă, singurul, asupra acestui element, încât s'a arătat de prisos zelul unor savanți turci, precum și vizitele unui plenipotențiar din București, în Bugeac, ca să recunoască, în Găgăuzi, pe urmașii Turcilor.

Un element important pentru negoțul târgurilor, Armenii, aveau o colonie stăveche la Cetatea-Albă, unde biserica și mormintele lor datează din sec. XV. Italianul Donato de Lezze, zice că Cetatea-Albă și Chilia, sub Ștefan cel Mare, erau apărate împotriva Turcilor și de Armeni, iar la 1601, misionarul Luigi Maria Pidou, găsește la Cetatea-Albă pe episcopul armean Sahac.

In ce privește pe moșierii Bugeacului, sunt descriși pe larg în amintirile tatălui meu, fost ani îndelungați inspector general al navigației basarabene, în revista „Din trecutul nostru" (VIII-IX 1939). Reținem numai:

„Toți moșierii „locali" trăiau în Moldova, Rusia sau Basarabia de Nord, iar moșiile lor dela Sud aveau în loc

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de conacuri, bordee de-ale paznicilor ţigani. Judeţul Cetatea-Albă, colonizat deosebit de intens de guvern, datorită străduinţelor familiei Purişkevici a dat — spre sfârşitul sec. XIX — un amalgam al nobilimii locale tot atât de eterogen ca şi populaţia însăşi. In ce priveşte însă judeţul Ismail, după alipirea lui la România, în 1856, acolo s'a creat o clasă de proprietari cu desăvârşire nouă, compusă din negustori, crescători de vite şi agricultori"

Nimeni însă, nu avea în Bugeac un trecut aşa de glorios ca Românii. E destul să citeşti volumul Profesorului N. Iorga, închinat Cetăţii-Albe şi Chiliei. Din Cetatea-Albă, a adus Alexandru cel Bun, la Suceava, moaştele sfântului Ioan cel Nou, pătimit acolo în sec. XIV. De-acolo, el l-a chemat pe Iosif, primul Mitropolit al Moldovei. Luptele Marelui Ştefan, în Basarabia, sunt o epopee eroică. In cetate, a pierit tânărul Domnitor Alexăndrel, iar la Roşcani, şi-a găsit o moarte de erou Ioan-Vodă cel Cumplit.

Vechea biserică din Chilia, sau mormântul medelnicerului Grigore Cluceresc, înmormântat la 1811, în biserica Adormirii Maicii Domnului din Ismail, câte vedenii ridică ele în amintirea noastră. Fie chiar acei moşieri din Bugeac, pe cari îi cunoaştem: spătarul Iancu Sturdza, la Leova, Baimachlia, Tarachlia, Ţiganca, comisul Iancu Balş, la Frumoasa, Pilinei, Greceni, Ciomai, stolnicul Matei Râşcanu, la Toceni, Manta, Vadu-lui-Isac, spătarul C. Sturdza, la Larga, fraţii — spătari Panait şi Petrache Kazimir, la Tartaul, Negrileşti, Goteşti... Toponomie românească, care nu s'ar fi păstrat, dacă — într'adevăr — Bugeacul, cândva, pentru un singur moment, ar fi rămas „pustiu",

Şi pe urmele acestora venind alte neamuri, din care s'au născut totuşi Românii, ca fraţii Alecu şi Mitică Caravasile, Alecu Ecsarh, Dimitrie Crăciunescu, fraţii Zaharia-de, unii dintre ei, prietenii lui M. Kogălniceanu şi abonaţii revistei „Convorbiri Literare", din Iaşi. Un Crăciunescu, care întrebat de Impărat, cum trăiau înainte, sub Români, a răspuns:

— Bine, Maiestate!

In acea atmosferă a Cahulului, pe care o ironiza Teodor Şerbănescu, fost acolo prefect:

„Acesta e Cahulul... păstor fără idile!

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„Aicea poesia nu are ce căta,
„Lăsa-voiu dar orașul lui D. Caravasile.
„Și mă voiu duce acolo pe muche de a visa".

Procesul împroprietăririi și administrării moșiilor, în Bugeac, tatăl meu l-a redat mai detaiat. Pe la mijlocul decadei a treia a secolului trecut, zeci de mii de hectare de pământ s'au împărțit tuturor acestor Romăno-Levantini: guvernatorul Katacazi, Ralu Kaliarhi, Elena Negri, Moruzi, Ipsilanti, Roxandra Mavroieni, Roxandra Văcărescu, Constantin Varlaam, Plaiano, Maria Sutzo, Alexandru Sturdza și contesa Roxandra Edling. Pe lângă aceștia, apar și Rușii, strămoșii amalgamului nobilimii mai recente. La Budachi, mormintele familiei Demidov, înrudită cu vestita prințesă Matilda Bonaparte și cu Prințul Pavel al Iugoslaviei. La Cetatea-Albă, în biserica bulgărească, mormântul faimoasei serenissime prințese Sofia Volconski (1786—1868), soție de ministru și feldmareșal. Mai departe, la cimitirul grecesc, e îngropat colonelul Gorelov, tatăl marelui artist rus Davâdov. Iar la Turlachi, colonelul D. A. Hoperski († 1881) și contesa Eugenia Morcov († 1874), sunt înmormântați și ei, precum la Ismail a fost înmormântat un conte Ioan Ribeaupierre († 1790), un general Teodor I. Tolstoi († 1855) și mulți alții, până și un Ioannes Joseph Gagliardi, vice-consul al Sardiniei și agent consular al Austriei, mort la 1847. Mai cu seamă, aspectul cimitirului din Ismail, cu turnuri-morminte și pietre vechi, produce impresie...

Moșieri și morminte ale unor trecători, unii aduși în Bugeac de vântul prigoanei (mai ales moșierii poloni), dar cari, cu toții, odată așezați aici, se încadrau într'o specifică „natie" de Basarabeni, înrudiți cu Românii din Nordul Basarabiei și de dincolo de Prut.

* * *

Un articol, nu trebue să fie prea lung. Voi încerca, de aceea, să revin asupra trecutului Bugeacului, în numărul viitor al revistei. Voi vorbi atunci de acei călători, cari au descris Bugeacul în amintirile lor, și de acei poeți, cari au cântat câmpiile din apropierea Cetății-Albe și a Ismailului. In excelenta „Antologie" a poeziei Bugeacului, căpitanul Dragomir Petrescu a știut să evidențieze influența forței de creație a Bugeacului asupra genialui unui poet.

G. Bezviconi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Generalul

. . . . . .

Și Il chema din sihăstrie
Glasul unui neam întreg
Zid nesfărâmat să fie
Pentru cei ce nu 'nțeleg...

El, sta închis la mânăstire
Să-și sfarme sufletu'n credință,
Căci frați în crudă rătăcire
I-au dat surghiun și suferință,

Credința lui era mai mare
Ca iumea stelelor pe cer
Iar brațul lui, cu mult mai tare
Decât o stană de oțel.

. . . . . .

„Fii părinte al țării noastre
Și cu drag s'o stăpânești
Nu uita dorința noastră
Cei căzuți la Mărășești.

Din dușmanul fără minte
Care-ar rupe glia țării
Să faci vraf de oseminte
Din Carpați, la malul mării!“

. . . . . .

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In genunchi căzu pe-altarul
Sufletului românesc
Și spălă în lacrimi vatra
Jertfei unui neam regesc

Și cu mâna tremurândă
Duse Crucea lângă sân
Și 'ndreptă fruntea arzândă
Către Marele Stăpân:

„Sub senina Ta privire
Jur că de-aci înainte,
Duce voiu la 'ndeplinire
Vocea Sfântă din morminte".

Ștefan Popescu Drăguşeni

Christos reînviat

In spațiul infinit de larg
melodii duminicale
se sparg :
frânturi din cântece de jale...

Intocmai ca'n vârf de catarg
bătut de vânturi
prohodește 'n cânturi,
sub barba albă, glasul argintat.

Mulțimea-așteaptă minunea:
pe Christos reînviat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De zile, rugăciunea,
sub Cerul înstelat,
se sbate — plutește
pe fumul mirezmat,
în suflete zvonește.

S'aprind luminile credinții
la semnul mântuirii:
iluminarea Ființii,
jertfelnic — izbăvirii
deasupra biruinții...

Fără — de — margeni, eterne,
puterea Lui reînvie
și peste suflete s'așterne
mângâierea — tămăduitoare — vie.

Christos reînviat,
pe Pământ. Fiul Domnului—Divin
deapururea spiritualizat,
în Vecii—Vecilor,
Amin

Scarlat Preajbă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Artur Gorovei la 77 de ani

Pe conu' Artur Gorovei l-am cunoscut în toamna anului 1938, când valurile vieţii m'au făcut să poposesc în Folticeni. Era o toamnă luminoasă, o galeşă toamnă moldovenească care preschimbase grădinile oraşelului într'o nebunie de culori. Rătăceam singur pe uliţele tăcute urmărind umbra lui Sadoveanu sau năluca flăcăuaşului Creangă, până când am avut norocul rar să am călăuză în nostalgicele mele plimbări pe scriitorul Aurel George Stino, coleg la liceul „Nicu Gane", de care m'a legat tot mai mult una din acele prietenii unice ce parfumează o vieaţă întreagă.

Cu Aurel Stino am pătruns în farmecul natural şi în trecutul cărturăresc al Folticenilor. Cu Aurel Stino am colindat pe urmele unui Anton Holban, spre Clopoţel să mă înfior de taina luciului din Buciumeni. Aurel Stino a fost acela care m'a apropiat de Conu' Artur Gorovei, acest exemplar rar de umanitate dintr'o lume care s'a dus.

Isbucnise temeri de războiu, o atmosferă de plumb ne apăsa. Pentru a putea evada cât de puţin din cerul de fier al realităţii care ne apăsa frunţile, Aurel Stino luase iniţiativa de a ne aduna sub conducerea lui Artur Gorovei în şedinţi literare, să citim, să comentăm lecturile, eventual să scoatem o revistă. Mi-amintesc prima adunare în casa primitoare a lui Stino. Acolo 'n odăiţa căptuşită de cărţi, că nu le mai poate încape, am văzut întâia oară silueta dreaptă şi fruntea senină a lui Artur Gorovei. Avea aerul vechiului boier, coborât o clipă din trecut ca dintr'o cadră. Simplicitatea rafinată a vorbei sale cronicăreşti m'a fermecat. Un dar de povestitor liniştit, o curgere domoală de întâmplări, un humor blajin, humorul „omului cu azur

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în suflet", aşa cum l-a definit prietenul Aurel Stino. Experienţa adâncă şi îndelungată a unei vieţi întregi rare ori i-a întunecat cu un sarcasm specific faţa sau paginile.

Mi-a vorbit despre Bârlad, oraşul meu natal, unde trăise, în treacăt, ca profesor suplinitor de liceu: fusese numit la limba latină, unde, neputându-se descurca uşor, a lăsat baltă învăţământul; mi-a vorbit de poetul bârlădean, maestrul nostru Tutoveanu, prieteni amândoi din tinereţe.

De-atunci nu m'am mai putut deslipi de Conu' Artur. In casa lui Aurel Stino, veche cât orăşelul, cu mălinul din faţă şi grădina minunată din fund, în propria-i casă din Uliţa Mare, casa lui Nicu Gane, pe străzile urcând în colină ale Folticenilor, în deal pe Rădăşeni la vestitul Iboişi la un pahar de vin generos, timp de doi ani cât am hălăduit în neuitatul orăşel, mi l-am apropiat tot mai mult pe Conu' Artur de inima mea.

Câte n'am învăţat dela Conu' Artur? Lucrările mele despre Nicu Gane, Neculai Beldiceanu, Mihail Sadoveanu, le datoresc lui Conu' Artur Gorovei. Stând la taifas spiritual în odăiţa sa de lucru, ascultându-l, savurându i limba de miere, de-o românească dulceaţă curată, povestind de vreun dascăl al său uitat pe nedrept din cauza zăcăşiei omeneşti cum a fost Wagner sau de peripeţiile de-atâtea ori tragice ale revistei sale de folklor „Şezătoarea", pe care a ctitorit-o atâţia zeci de ani cu o nobilă pasiune, respirând în preajma lui sfinţită de trudă, mi-am dat seama de măreţia unei vieţi trăite în lumină.

Cum aş putea uita ziua aceea unică, de luminoasă amintire, când Aurel Stino, Mihail Şerban romancierul, cu Artur Gorovei în frunte, am pornit-o spre biserica din Folticenii vechi, în preajma căreia stă mormântul tatălui scriitorului nostru, a avocatului Petre Gorovei, într'o tovărăşie unică, fiindcă totul a fost unic în ziua aceea?

Am stat o după amiază întreagă, la un pahar de vin ruginit, ascultându-l pe Conu' Artur ca pe un vrăjitor. Halucinant treceau prin faţa noastră figuri din trecut: umbra chinuită a lui Neculai Beldiceanu, biet om chinuit de realităţi ca şi de fantome, figura lui Ion Dragoslav, pornit la Bucureşti, bogat în plete bălane, cu-o recomandare a lui Conu' Artur, să cucerească gloria literară cu sufletul populat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de visuri mistice; silueta masivă a lui Mihail Sadoveanu, cu care a făcut o moară 'n deal la Rădăşeni, afacere care n'a putut să meargă, din cauza inaptitudinii negustoreşti a celor doi scriitori; scene din tinereţea sa dintâi când urmărea năluca nnui vis într'o vedenie de fată frumoasă la o fereastră, Conu' Artur cântându-i din flaut de peste drum.

Stam şi-l ascultam savurându-i povestea domoală, ca din veac. Aurel Stino, cu zâmbetu-i fin, Mihail Şerban, învăluit în tăcerea lui ca într'o ceaţă, toţi fascinaţi de farmecul dureros al lucrurilor care au fost şi nu mai sunt.

Am stat la un pahar de vin cu Conu' Artur; am stat la taifas cu Conu' Artur: un vis pe care l-aş mai trăi odată.

Iubite Coane' Artur, primeşte la cei 77 de ani pe care i-ai împlinit cu glorie omagiul nostru curat de veneraţie şi devotament.

Veneraţie pentru munca unei vieţi, pentru cel mai de seamă folklorist al ţării, pentru ctitorul celei mai de seamă reviste de folklor, veneraţie pentru istoricul Moldovei noastre, pentru povestitorul, pentru artistul, pentru Omul care a ars ca o văpaie luminând pe alţii.

Devotament din partea noastră a celor tineri care suntem datori a duce, mai departe un fir care nu trebue să se rupă.

Iubite Coane' Artur, amintirea D-tale şi pilda D-tale stă scrisă adânc în inima mea.

G. Ursu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Demagogia culpabilă

— De unde vii, Toadere?

Toader zîmbeşte, îşi îndeasă pălăria, şi răspunde, uitându-se la mine cu frică să nu-l dojenesc:

— Apoi am fost şi eu la întrunire... Am văzut că s'a dus Dumitru, că el îi opozant, şi m'am luat şi eu după el, să văd ce-i acolo.

— Şi ce-ai văzut, Toadere?

El a făcut un gest din mână, ca un om plictisit, şi a zis:

— Prostii, cucoane.

Toader e un om deştept şi cuminte. E tânăr; n'a împlinit un sfert de veac, dar nu-i dintre cei cu mintea tulburată de curentele răspândite prin sate, dela războiu încoace, de acei care-şi zic „oameni politici", a căror politică ştim noi în ce constă.

Toader mi-a spus ce fel de „prostii" a ascultat el la întrunirea opoziţiei, care a pornit campania pentru răsturnarea guvernului.

— Cum să fi fost!, răspunde el la întrebarea mea. Când am ajuns eu acolo, tocmai venise într'o maşină mai mare decât a dumneavoastră, un boier mărunţel, negricios, şi cu vreo trei de-ai lui. Da, boierul acela avea şofer la maşină; a intrat la club, şi după el au mai venit două maşini, tot cu şoferi, şi toate maşinile au plecat de acolo, parcă li-ar fi fost ruşine, şefilor, să ştie lumea că ei umblă cu maşinile. Eu am întrebat pe Dumitru, că pentruce nu-şi ţin şefii partidului maşinile la scările clubului, precum fac toţi boierii când se duc undeva cu maşina, că tot cu maşina se întorc acasă, da Dumitru n'a ştiut să-mi spuie, şi a strâns din umeri.

Toader a făcut o pauză, s'a uitat în ochii mei şi a zâmbit.

Am înţeles că el a prins o şiretenie, şi mă aşteptam

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la o glumă de ale lui, pe care le combină cu măestrie, că-i inteligent, măcar că-i numai un servitor cu simbrie la un moşier.

Dumitru n'a ştiut să-mi spuie, măcar că, în satul nostru, el îi un fel de şef peste cei dintr'un partid cu el; dar eu am priceput pentru ce şefii partidului şi-au trimis maşinile acasă.

— Adică de ce, măi Toadere?

Toader a ridicat mâna dreaptă, şi a făcut cu ea o mişcare, din care înţelegi că trebuie să ai puţină răbdare. A zîmbit şi mi-a răspuns:

— Aveţi să vedeţi şi dumneavoastră.

A fluturat din cap, să i se aşeze mai bine pălăria, şi a continuat:

— Boierul cel măruntel, negricios, cred eu că-i şef mai mare, şef peste ceilalţi şefi, că el a vorbit întâi, şi ceilalţi se uitau la el ca la o icoană, şi băteau din palme, de gândeai că şi el se sfarmă, nu alta.

— Şi ce a spus şeful?

Toader s'a uitat la mine, sever. Ce dracul, să nu ştiu eu ce-a putut să spuie şeful?

— Ce să spuie, cucoane: prostii!

Şi mi-a lămurit care au fost prostiile şefului:

— Ce să spuie? A spus că domnii dela guvern au înşelat poporul, şi de aceea trebue să plece dela putere. A spus că ni-au făgăduit că ni vor pune la loc călendarul cel vechiu, şi am rămas tot cu acel nou; a spus că ni-au făgăduit să desfiinţeze jandarmii, şi când colo, i-au întărit mai straşnic; au făgăduit să ni împartă pădurile şi pământurile ce au mai rămas proprietarilor dela expropriere, şi nici gând n'au; şi ce n'a mai spus el, tot prostii, şi iar prostii, ca să ameţească de cap pe ţărani, şi să-i răsvrătească.

Toader a zîmbit iar, şi ridicându-şi pălăria mai spre vârful capului, a făcut un pas spre mine, şi a zis:

— Da acuma să asculţi mata, cucoane, una mai frumoasă. Boierul cel măruntel şi-a rotit ochii asupra ţăranilor, cari-l ascultau cu gura căscată, şi a strigat de gândeai că-i plesnesc plămânii: Nu vedeţi voi ce biruri vă împovărează? Dumnealor nu pun biruri pe maşinile boierilor, cari aleargă pe drumurile făcute de mâinile voastre: şi au pus biruri pe

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

căișorii voștri, pe cari boierii vi-i omoară cu mașinile și vă lasă pe drumuri muritori de foame...

— Pe crucea care o fac, dacă n'a spus așa cucoane.

Apoi cu un ton indignat:

— Să spuie așa prostii, un boier așa de mare! Auzi mata, noi țăranii plătim biruri pe căișorii noștri, iar dumneavoastră, cei cari aveți mașini, nu plătiți nici un bir! Auzi mata, cucoane, să răzvrătească ei pe țărani, cu minciuni, împotriva boierilor cari au mașini!... Atunci am priceput eu pentru ce șefușorii ceilalți nu și-au ținut mașinile la scara clubului, că s'ar fi putut găsi vreunul trăsnit cu leuca și să-l întrebe: D'apoi și dumneavoastră umblați cu mașinile, și ni omorâți căișorii, și cei dela guvern nu vă pun biruri pe mașini.

Toader a scuturat iar din cap, de i-a venit pălăria până deasupra sprincenilor, apoi a scuipat cu desgust:

— Ce șoltici, cucoane!

L-am întrebat:

— Ce au mai spus, Toadere?

— Mi-a fost scârbă, cucoane, și am plecat.

— Dar tu ce fel de politică faci? în ce partid ești?

— Eu? politică? Să mă ferească Dumnezeu. De când cu politica asta, cucoane, nu mai este de trăit prin sate. Toți hoții, toți potlogarii, toți nemernicii, trăesc bine și nu li pasă de nimic, pentru că li țin parte șefii. Nu vezi mata: drumuri nu mai avem, țăranii nu fac prestație, bani pentru drumuri nu plătesc, dări nu plătesc, la bănci pe unde sunt datori, nu plătesc; legile nu le țin; la nimeni nu li se poate face nimic. Vină mata în sat, și vezi cum pier păpușoii în buruiană, să vezi lanurile pustii, iar țăranii stând cioatcă pe ulițile satului și sfădindu-se dela politică, pentrucă unii își zic liberali, alții averescani, unii țărăniști, și dracul mai știe cum își zic. Și toate acestea au smintit mințile oamenilor, și i-au învățat necinstiți și mincinoși.

Toader a plecat, și-l auziam bombănind:

— Auzi dumneata ce minciuni mârșave: biruri pe căișorii noștri!

Era indignat Toader, pentrucă are un suflet cinstit, și nu știe ce-i aceea demagogie.

Artur Gorovei

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De Paşte 'n Sat

Numai râs şi voe bună,
Numai cântec e în sat,
Toată uliţa răsună,
De, Christos a Inviat.

Pe la porţi flăcăi şi fete
Ouă roşii ciocănesc
Şi voioşi apoi în cete,
Către horă o pornesc.

Râd bătrâni şi bătrânele
Imbrăcaţi în strae noui,
Ingânaţi de păsărele
Şi de câte un piţigoi.

Râd căsuţele la soare
Primenite, albe nea,
Satul tot e 'n sărbătoare
Şi biserica şi ea...

Pretutindeni veselia,
Se aude stând la sfat,
Plin e satul şi câmpia
De, Christos a Inviat...

Virgil Mingheraş

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cine?

Cine e în orice clipă
Trup şi suflet devotatul
Fiu al ţării noastre mame?
— Soldatul.

Cine 'n vremuri de restrişte
Libertatea şi Regatul
Ni le-a dat prin vitejie?
— Soldatul.

Cine mâodru la hotare
Patrulează 'n cadenţatul
Pas, veghind ziua şi noaptea?
— Soldatul.

Cine când alarma sună
Sboară sub desfăşuratul
Steag, imbold al datoriei?
— Soldatul.

Sofronie Ivanovici

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Paşti

Dangăn de clopot în liniştea nopţii:
Smerenii de suflet, cuprins de tăceri;
Credinţe bătrâne în preajmele porţii
Deschise pe viaţa ce tainic o ceri
Pământului şubred şi zilei de groază
In faţa Veciei şi Soartei, de pază...

Credinţe bătrâne — smerenii de suflet —
Respinse de viaţă... cerute de cuget,
In pragul haotic al negrei zăceri
Ce 'nchină, efemerul eternei Tăceri...

Nădejdi de vieaţă, ce sus au strigat
In veselul „salve!": CHRISTOS A 'NVIAT!

ARGENTINA D. C.-MONTEORU

Melancolie

Anii încep să-mi ningă pe tâmple argintul
Dăruie-mi, dragă, cât mai e vreme alintul
Toate se pleacă 'ntristate spre ziua de mâne
Doar mângâierea dragostei tale rămâne.

Anii încep să-mi ningă în păr funigeii,
Frigul din suflet l-împacă numai căldura femeii,
Stelele primei ninsori, iubito, cunoaştele preţul
Ca să ne-aducă aminte că vine 'n curând şi îngheţul.

Anii încep să-mi ningă pe tâmple zăpada,
Cine va pune zăgaz şi stăvilar la cascada
Clipelor fără sfârşit, ce ne cuprind şi ne 'ngroapă?
Floare de spumă şi-azur, plutind pe veşnica apă.

G. Ursu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Bazele culturii poporului japonez

Societatea pentru „*Desvoltarea Relațiunilor Culturale internaționale*" dela Tokio, a tipărit un mare număr de lucrări destinate a prezenta lumii aspectele specifice ale civilizației și culturii japoneze. In tipărituri elegante, constituind un adevărat rafinament grafic, „*Kokusai Bunka Shinkokai*" pune la dispoziție o minunată enciclopedie, introducându-ne astfel în adâncimea sufletului și creației japoneze.

„*Les fondements de la culture du peuple Japonais*", par *NYOZEKAN HASEGAWA, traduit de l'anglais avec des notes par K. Petit (K. B. S. Tokio 1940)*, are drept scop să definească esențialele caractere ale civilizației nipone, întreprindere neîndoios dificilă, căci această civilizație, într'o necontenită evoluție, este formată ea însăși din perioade cu specifice mult deosebite față de precedentele.

Caracterul esențial al civilizației japoneze este mai greu de desprins, afirmă prefața, dat fiind antipatia vechilor niponi pentru dizertație și raționament, fapt pentru care ei totdeauna au definit necomplet mișcările sociale, artistice și literare. Japonia a fost caracterizată drept „*Kotoage senu Kuni*", adică țara unde nu se discută. A crea opere de artă, este mai nobil decât a vorbi despre ele, iată expresia vechii Japonii.

D-l N. Hasegawa, reputat critic literar și erudit de notorie reputație, reușește a schița — sumar dar masiv — în cadrul unei conferințe trăsăturile caracteristice civilizației japoneze, o civilizație care și-a păstrat inalterat caracterul național, deși a trecut prin radicale prefaceri datorite influențelor chineze, indiene și europene.

„*Caracteristicele spiritului civilizației japoneze sunt „naturalul" și „realul"; aceasta explică absența metafizicei în Japonia*", afirmă autorul, ceeace joacă rolul pregătirii de bază

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

întru cunoaşterea Japoniei. Atitudinea naturalisto-realistă a Japonezilor domină literatura, artele şi etica. Poporul nipon prezintă apoi o remarcabilă însuşire: deşi extrem de conştient asupra lui însuşi, respectă tot atât de mult tradiţia străină. Am fi deci chiar în faţa unor extreme, fapte verificate de vieaţa de toate zilele. Interesează capitalul apariţia într'aceiaşi epocă a două cărţi de căpătâiu, expunând idei diametral opuse.

In sec. VIII, la curtea imperială, s'au redactat simultan două importante documentări isforice „*Koziki*" şi „*Nihon Syoki*", de unde se pot extrage elocvente contradicţii de sens moral arătând demarcaţia dintre concepţia morală japoneză şi chineză. Dintr'o simplă banală aventură cinegetică, apare deosebirea dintre două lumi. „*Koziki*" (cartea faptelor vechi, 712) transmite tradiţiuni orale în limba originală, iar „*Nihon Syoki*" este scrisă chinezeşte ca o carte de istorie, inventând şi deformând faptele pentru a le acorda cu confucianismul. Unele interpretări sunt elocvente. Impăratul *Yuryaku* — povesteşte „Koziki" — fiind urmărit la vânătoare de către un mistreţ, fu nevoit să se urce într'un copac pentru a-şi salva vieaţa. Cartea „*Nihon Syoki*" (Cronicile Japoniei, 720) relatează aceiaşi întâmplare, deformând-o, dar acordând-o cu concepţia morală a doctrinei lui Confucius. Impăratul porunci însoţitorului său să ucidă mistreţul, dar din cauza fricii vânătorului, suveranul ucise fiara el însuşi, dorind a-i ridica vieaţa şi laşului slujitor. Interveni împărăteasa, însoţitorul fu iertat, iar împăratul rosti: „*Sunt fericit să aduc drept trofeu un cuvânt de bunătate, în timp când ceilalţi n'au luat decât păsări sau alte dobitoace*". Maniera din „Koziki" este numită „*Yamato-Gokoro*" (psihologie niponă) iar cea din „Nihon Syoki" poartă denumirea „*Kara Gokoro*" (psihologie chineză). Deci, din atât de reculate secole, Niponii aveau o ciudată dualitate de atitudini: spiritul chinez şi cel specific naţional. Cum s'ar explica fenomenul că la o aceiaşi Curte şi într'o aceiaşi epocă, să se scrie două cărţi de istorie în spirit atât de opus? Răspunsul clarifică esenţial fenomenul culturii japoneze. Când naţiunea începu a fi influenţată de o civilizaţie străină — în cazul de faţă cea chineză — căpătă conştiinţa vie a naţionalităţii sale. Unul din caracteristicele japoneze este tocmai această grabă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de a primi o cultură străină superioară, asimilând-o şi prelucrând-o. Vieaţa Japoniei de azi demonstrează strălucit cazul aproape unic, cum din adoptarea a tot ce-i convenea, s'a creat o cultură originală.

Literatura niponă prezintă interesantul aspect datorit covârşitorului rol al femeilor: a început cu opere feminine, iar tendinţele femeilor scriitoare au fost net naturaliste. După cum se vede, încă din sec. XI întâlnim un naturalism literar în Japonia, răsturnând părerea curentă că acest fenomen ar fi, împreună cu realismul, produsul literaturilor moderne. Femeile literate se serveau de anumite caractere fonetice care le permiteau un stil mai familiar, mai liber; în timp ce bărbaţii se interesau în special de autorii clasici indieni şi chinezi, femeile cercetau şi literatura populară. Nemulţumindu-se numai cu cercetarea literaturii populare, creară ele înseşi asemenea literatură, scriind povestiri şi note intime.

Precocele debut al literaturii japoneze este datorit sistemului social al timpurilor vechi, iar tendinţele realiste aparţin propriului sistem etic al naţiunii.

Demn de atenţiune se reliefează iarăşi fenomenul creaţiei originale japoneze, după ce s'au absorbit forme străine. Femeile scriitoare, perfecte cunoscătoare a literaturii chineze, au produs totuşi opere de o individualitate pur japoneză, iar tradiţia creată de femeile literate, de prin sec. XI, s'a înrădăcinat în spiritualitatea celorlalte secole. In adevăr, deşi Japonia posedă o literatură romantică, totuşi tradiţiunile realiste rămân la baza scrisului nipon. Demonstrarea clară a înclinării Niponilor spre natură şi realitate în ce priveşte morala şi literatura, este fapt îndeplinit.

Mai apelăm şi la exemplul oferit de cea mai veche antologie japoneză: „*Manyosyu*" (culegere de un miriad de frunze, sec. VIII şi IX). Cele 4496 de poeme ale acestei venerabile culegeri sunt opera unor inspiraţi aparţinând tuturor claselor sociale, dela împărat până la umilul pescar.

In artă, literatură, vieaţa culturală şi toată complexitatea existenţii zilnice, spiritul nipon se arată masiv şi rezonant. Care ar fi cauza acestei originalităţi? D-l N. Hasegawa o atribue condiţiunilor fizice şi sociale.

Geograficeşte, Japonia se întinde dela zona arctică

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

până la cea semi-tropicală, comunicația fiind vie între toate regiunile. Inima țării este însă cuprinsă în zona temperată. Atmosfera japoneză poate fi comparată cu grația unei grădini înflorite. Agricultura s'a statornicit din vremuri imemoriabile, o agricultură limitată, intensivă și familiară. Apoi, fără îndoială, Niponii deveniseră o rasă unificată din timpuri străvechi, fără să fi avut de suferit antagonisme rasiale; de asemenea, sclavajul violent și acumulările de averi n'au existat în viața statului japonez.

Arhitectura niponă ilustrează iarăși caracteristicile naționale. Nu găsim în țara crizantemelor clădirile uriașe ale vechilor imperii, clădite cu sacrificii de vieți, avuții și timp. Simplicitate, moderație și umilitate, afirmă cu justețe d-l Hasegawa, iată substanța vieții japoneze, și a arhitecturii imperiului. Aflăm precizări în adevăr concludente: „*Gustul nipon în arhitectură nu răspunde la o atât de impunătoare măreție, și ne gândim că modul nostru de a vedea în arhitectură a fost influențat de condițiunile sociale. Nu numai că noi disprețuim efectul impozant de aparat, dar n'avem nicio simpatie pentru opera prea migălită care este o adevărată pierdere de energie. Astfel că nu găsim în locuințele și sanctuarele de pur stil nipon, sculpturi atât de fin lucrate care caracterizează arhitectura chineză sau cea europeană. Nu iubim complicația pentrucă ea strică și desfigurează naturalul sau realul*".

Condițiunile naturale exterioare au determinat și caracterul național însuși, nivelând pe cât se poate poziția culturală a poporului japonez. Majoritatea poporului — afirmă autorul — este creatoare în poezie. Plugar, pescar, războinic, senior sau împărat, toți au scris „*fanka*" (poem de 31 silabe) sau „*haiku*" (poem de 17 silabe), iar nivelul adesea inferior al acestor poeme arată totuși acea nivelare artistică în popor.

Poporul japonez posedă remarcabile aptitudini artistice, transformând chiar existența domestică într'un complex ritual de artă curentă. Ceremonia ceaiului (*Șano-yu*), preface în artă băutul zilnic al ceaiului, iar împodobirea cu flori (*Ike-Bana*) însemnează a desemna cu flori după norme etico-filozofice.

Atletismul, feluritele jocuri și exerciții, au devenit arte, îmbrățișând perspective etice. Din China au luat japo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nezii artele militare care trebue să tindă la „perfecțiunea virtuții", și în timp ce aceste arte s'au irosit în marea și haotica Chină, Japonia le-a ridicat spre culmi nebănuite.

Documentele arată primele comunicații între Japonia și Coreea continentală în sec. 1 d. C. Astăzi istoricii reculează cu câteva secole aceste legături cu continentul, afirmând că fără asemenea contact nu s'ar fi obținut prodigiosul progres după sec. VI și VII. Antica cultură japoneză a fost transmisă intactă până astăzi, căci insulele n'au suferit ocupații străine. Păstrarea intactă a tradiției este una din caracteristicile civilizației japoneze, iar imperiul de astăzi se onorează cu întreg capitolul secolelor clasice.

Aurel George Stino

Poveste de iarnă

Salcâmii cerului au înflorit ca niște povești,
Ca niște povești pe care niciodată nu le întâlnești.,.
Și-acum Ingerii scutură florile peste lume
Voind s'o îmbrace în dantelă și spume...

Florile astea care vin de atât de sus
Au crescut sub mângâerile Lui Isus.
Și poate Ingerii le-au mirosit în fiecare dimineață
După ce se spălau în marea laptelui, pe față...

Acum uite-le, au pornit pe aripi de vânt
Ca un dar al cerului pentru pământ,
Pentru toți oamenii și pentru tine...
Numai pentru mine, nu! pentru mine...

Ție îți lucesc în păr ca niște diamante,
Iar haina ți-au schimbat-o'n nestemate...
Pentru mine, de ieri, de când au început să cadă,
Nu a căzut nici-o floare... numai zăpadă.

Pe mine nici cerul nu vrea să mă vadă...
Prea mi-a fost viața numai renunțări și tăgadă.

Ion Preda-Misleanu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

La horă

Hora'n sat se'ncinge iarăşi
Azi e ziua Sânzienii
Mulţi din ei mi-au fost tovarăşi
La atâtea drăcovenii.

Unu-o bate la pingică
Tot mai tare, mai vârtos,
Prafu'n ceruri se ridică
Cioara-i zice inimos.

E Furnică lăutarul
Ce stă colo peste-vale
Lângă el stă'nfipt cobzarul
Şi din pana-i dă agale.

In acordurile atinse
Hora'ncetineazâ-avântul
Şi un brâu apoi se'ntinse
De credeai că-i bate vântul ;

Sirigături umpleau văzduhul
Răpăind toţi într'un pas
Iar cobzarul parcă duhul
Si-l dădea strâmbând din nas.

Eu stam singur la o parte
Şi-i priveam cum se'nvârtesc
Gândul îmi fugea departe
Căutând să mă găsesc.

Ştefan Popescu Drăguşeni

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Inserarea în Bugeac

Pe văi şi peste dealuri
Amurgu-şi pregăteşte
Odihna pe pologuri,
Pe vraf de noroi, pe creste.

Pe case şi în cuiburi
Stau berze'ntr'un picior
Şi tocânesc din ciocuri
Repauz tuturor.

Prin bătături ard ruguri
De foc în vâlvătăi,
Spre sat se'ntorc în grupuri
Şi fete şi flăcăi.

Din ram în ram de frunze
Doineşte vântu'n şoapte,
Şi 'ncet uşor din buze
Dă stepei bună noapte.

Un câine'n stradă latră
In ascuţit de coasă,
Dela Ialpung din vale
Grăbeşte-un om spre casă.

De-acum e noapte mare,
Bugeacul liniştit
Doarme'n tăciuni de zare
De freamăt potolit.

Dragomir Petrescu
Bolgrad

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

PREZENTARE

Gheorghe G. Bezviconi

Am, dinainte, o valoroasă lucrare *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru,* de Gheorghe G. Bezviconi, singura carte la îndemână, care mă poate orienta asupra autorului ei, despre care doresc să scriu ceva, acum.

I

Sunt scăpări din vedere, pe care le practicăm, fărădevoe și asupra cărora avem mustrări, dar pe care am vrea să le îndreptăm, căci așa ne dictează conștiința.

Așa este cazul cu d. Bezviconi, asupra căruia nu ne-am oprit niciodată. E un rău, constant, pe care îl recunoaștem și am vrea să-l reparăm acum.

Am urmărit, doar fugar, ce a scris d. Bezviconi, în câteva articole, publicate în diferite reviste; am dobândit impresiuni bune; dar nu mi-am putut fixa nici-o opiniune, bazată pe o cunoaștere aprofundată a publicațiunilor sale. Știam de revista *Din trecutul nostru,* pe care o conducea și o scriea personal, la Chișinău, dar nu mi-o putusem procura niciodată.

Am aflat, de curând, că locuind în Basarabia, căreia i se dedicase pentru cercetări istorice și genealogice moldo-basarabene, venea când și când în București — având contact cu învățatul Nicolae Iorga, care îl călăuzea și încurajea în adâncirea cercetărilor și studiilor sale istorice —; frecventa ședințele societății „Prietenii Istoriei Literare", la care asistam și eu (în sala bibliotecii liceului Mihai-Viteazul din București), unde l-am cunoscut puțin înainte, iar, acum, în ultima vreme, am început să-mi fixez atențiunea asupra-i și să mă apropii mai mult de dânsul.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

II. Opera

Ce m'a determinat să încerc un sentiment de apropiere și de apreciere? Din momentul când directorul revistei *Bugeacul* (d. Dragomir Petrescu : ca refugiat basarabean, în București) mi-a înlesnit, pentru recenzie, ultima operă *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru,* am constatat seriozitatea și temeinicia lucrării pe care văzând-o, am căpătat convingerea că nu o putea duce la bun capăt fiecine. E o carte în care se vede munca, perseverența și sârguința pe care a depus-o d. Bezviconi, atât în strângerea anevoioasă a materialului documentar, cât și a rânduirii acestuia, în chip sistematic și judicios așezat în cele 350 pagini, format mare.

Această operă, ca prim cuvânt, e deschisă, de autor, cu un important capitol intitulat *Contribuții la istoria boierimii Moldovei dintre Prut și Nistru* (p. 5—9) în care este descris sistemul de procedare în alcătuirea acestei bune lucrări — asupra căruia revenim, mai jos, în tratarea despre nevoia înființării unui *Institut de genealogie în România,* pentru care d. Bezviconi are întreaga pregătire și toate înclinările trebuitoare pentru crearea unui atare așezământ. Există țări care au asemenea institute genealogice, prin care se evidențiază personalitățile marcante, deoarece perpetuarea elitelor sociale, constitue o primă condițiune în contribuția la starea de cultură a țărilor înaintate în progres și civilizație în omenire.

Ca să exemplificăm această afirmare vom cita numai o singură țară — și nu dintre țările mari — anume mica republică dela Nordul Europei: *Finlanda,* în care există atât de răspândită ideia ținerii în evidență a genealogiei familiilor finlandeze, nu numai a figurilor și personalităților zise de elită, ci și a persoanelor cu o mai mică și mai modestă situațiune socială. Insumi am văzut cărți în care sunt trecute numele membrilor familiilor cu vechime de câteva sute de ani, înșiruite până în prezent. Există chiar tradiția ca fiecare familie să-și aibă știută filiațiunea sa.

Socotim, dacă mica Finlandă are o asemenea tradiție, că a sosit timpul ca și în România să se înceapă a se gândi la crearea unei atari tradițiuni, și, deci reiese importanța și nevoia înființării unui institut de genealogie, la noi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In primul capitol al lucrării, pomenit mai sus, d. Bezviconi enumără cărţile şi autorii care s'au ocupat cu genealogiile familiilor din Basarabia, care este un capitol de bună orientare în această direcţiune (p. 5 — 9).

In capitolul următor sunt arătate modalităţile întrebuinţate de comisiunea care s'a ocupat cu cercetarea actelor boierimii, cuprinse în lucarea de faţă (pag. 10—30) Sunt anumite reguli, dinainte stabilite de cârmuirea rusească, după care comisiunea, special instituită, a lucrat.

Apoi sunt trecute numele familiilor (împărţite în 6 categorii) care au fost cercetate de comisiune în anul 1821 (p. 31—32). Pe lista normelor întâlnim nume de persoane care au jucat roluri importante în istoria politică şi culturală a Basarabiei, în corelaţiune cu Ţările Româneşti şi cu Rusia de odinioară.

In materialul genealogic (pe 6 categorii) pentru fiecare *nume* se consacră câte un istoric al familiei respective, pe bază de *acte oficiale,* cu însemnări lămuritoare asupra originii familiei şi mai sunt şi reproduceri de *documente* sprijinitoare fiecărei familii (p. 33 — 297). Acest material genealogic constitue capitolul cel mai important, fiind însuşi miezul şi esenţa lucrării în sine. Aci, autorul se adresează specialiştilor, care vor găsi nişte isvoare bogate şi abondente de cules şi de folosit.

Pentru cercetătorii streini, care vor consulta lucrarea, la sfârşitul cărţii e un rezumat, transcris în limba franceză, de orientare şi conţinut asupra materialului publicat în această operă (p. 299 — 302).

De un real folos sunt cele două indice alfabetice de *nume* (p. 303 — 329) şi de *localităţi* (p. 333 — 342) care se găsesc trecute în cuprinsul cărţii d-lui Bezviconi.

III. Pentru un Institut de genealogie în România

Ca parte întregitoare, pentru cunoaşterea operii de căpetenie despre care ne ocupăm aci, iată ce am publicat anterior, privitor la ideia înfiinţării unui Institut de genealogie în România, de care vorbeşte însuşi d. Bezviconi în cartea sa. (p. 6). [1]).

---

1) P. 350—351 revista „Libertatea", nr. 22, anul VIII, 20 Noembrie 1940.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

O carte de mare prețuire istorico-culturală avem în *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru,* de d. G. Bezviconi, apărută în editura „Fundației Regele Carol I" (București 1940), întemeiată pe actele comisiunii pentru cercetarea documentelor nobilimii, din Basarabia, alcătuite în anul 1821.

Autorul aduce un real serviciu, în câmpul publicisticei noastre, prin reproducerea actelor privitoare la genealogia familiilor vechi boerești conlocuitoare sau colaterale cu acele familii ce au avut atingere între ele, în regiunea dintre Prut și Nistru.

Aci, în această regiune, pulsează adevărata viață românească, cu acele izvoare nesecate ale națiunii așezată pe pământul Daciei-Romane.

D. Bezviconi e un pasionat cercetător al documentelor ce stau la temelia ființei basarabene românești; știe să dea la o parte colbul deasupra hrisoavelor, să le descifreze, să le traducă în grai strămoșesc moldovenesc, și să le redea viață de trăire permanentă a neamului nostru.

Multe personalități, și străine și românești, s'au ocupat de aceste documente atingătoare familiilor noastre vechi conviețuitoare în regiunea ce se chiamă Moldova, din care autorul enumără pe baza bibliografiei *Bassarabiana,* de P. Draganov (Chișinău, 1912), precum au făcut A. Zașciuc în cartea *Regiunea Basarabiei* (Petersburg, 1862); Zamfir Ralli-Arbure în *Basarabia în veacul XIX-lea ;* I. N. Halippa, în *Operele comisiei savante guberniale a arhivelor din Basarabia* (1907); Al. Krupenski, mareșalul nobilimii, în *Schiță despre nobilimea Basarabiei* (Petersburg, 1912). Insuși Mihail Kogălniceanu, Gh. Ghibănescu și alții au trecut Prutul spre a cerceta arhivele aflate în conacele vechi boierești ; iar N. Iorga, semnalează Academiei Române, într'un raport dela 12 Mai 1912 valoarea documentelor existente, în această privință. Intre acei români regățeni care s'au ocupat de boierime sunt : N. Iorga, I. Tanoviceanu, R. Rosetti, Gh. Ghibănescu, A. A. C. Sturdza, Șt. Grecianu, E. Rizo-Rangabé, Sever de Zotta, I. C. Filitti, Artur Gorovei, O. Lecca, T. Râșcanu, Mr. Vladimir Ghica, C. Mano, George Florescu și alții.

De atâtea ori, spune autorul, s'a resimțit nevoia înfiin-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

țării la noi, a unui *Institut de genealogie al României*, după cum există în alte țări apusene în Europa.

In această ordine de idei, cel dintâi genealog de semnalat al Basarabiei este Costache Tufescu (1794 — 1846), care a alcătuit lucrarea Spițe genealogice scrise între anii 1830 — *1846*. Despre boierul Tufescu reamintește chiar Ioan Eliade-Rădulescu în *Curierul Românesc* dela 7 Ianuarie 1830. Incercări, în această direcțiune, a făcut și paharnicul C. Sion (1844 — 1856) în lucrarea *Arhondologia Moldovei* (Iași, 1892) — care însă e plină de greșeli. Bogdan Petriceicu-Hașdeu (1838 — 1907), a studiat această chestiune, destul de temeinic ; asemenea filologul N. Stamati (1851 — 1923), fiul cavalerului C. Stamati. A lăsat însemnări, strânse în două caete, și Pavel Gore (1875 — 1927), în *Note originale tratând despre familiile din județul Orhei și parte din județul Chișinău*, pline de greșeli și lipsuri.

D. Bezviconi posedă un exemplar, foarte rar, după actele tipărite ale comisiunii pentru cercetarea documentelor intitulate *Extras din dosarul privitor la revizuirea Cărții genealogice a nobilimii, alcătuită după hotărîrile comisiei speciale, ce a existat în Basarabia în 1821, pentru cercetarea dovezilor, la titlu de noblețe*. Autorul a studiat toate aceste scrieri și alte de mai mică însemnătate, cum și arhiva adunării deputaților nobilimii, păstrate în arhivele Statului, la Chișinău, o parte din arhiva adunării deputaților și Cartea genealogică, urmată până la anul 1923, aflată la asociațiunea „Solidaritatea" a foștilor nobili din Basarabia. Dar, vai, între anii 1917 — 1920, s'a distrus majoritatea din arhivele familiilor dela conacele boierești basarabene și ca atare d. Bezviconi a fost nevoit să întreprindă cercetări, la fața locului, la vreo 400 — 500 persoane, care posedau acte sau amintiri legate de Basarabia de odinioară.

Printre acești ctitori ai activității sale, autorul amintește pe cei dispăruți din viață: Sofia Bezviconi, Gavril A. Bezviconi, Melania Grecianu, nepoata cavalerului Stamati, Victor Catargi, Alex. Donici și Dimitrie Hasnaș.

Precum se poate vedea, din datele enunțate mai sus, d. Gheorghe G. Bezviconi a strâns un material documentar prețios și voluminos, pe care l-a rânduit cu sârguință și pricepere

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şi apoi l-a dat la lumina tiparului în valoroasa sa operă *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru,* care este de o importanţă covârşitoare, şi care arată necesitatea creierii unui *Institut de genealogie al României.*

IV. Scurtă biografie

Părinţii. In opera sa *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru,* d. Bezviconi închină un pios omagiu părinţilor săi şi celor care au contribuit la alcătuirea lucrării de faţă : unii care l-au îndemnat, iar alţii care l-au ajutat să ducă la bun sfârşit această lucrare.

Pentru părinţi autorul spune : că aduce „un omagiu de pioasă amintire scumpei mele mame, Sofia Bezviconi (1876 — 1934), acel suflet de elită şi plin de cultură, care m'a îndemnat la cercetarea trecutului şi căreia, i se datoreşte îndeosebi opera mea, precum şi tatălui meu, Gavril A. Bezviconi (1860— 1937), distinsul fruntaş al Basarabiei, prin care mă simt înrudit cu această provincie" [2]).

Tatăl său, Gavril Andrei Bezviconi (Bezveconnâi), a fost el însuşi „publicist român basarabean, născut la 24 Martie 1860, la Sorocinţâ (Poltava) şi mort la 30 Aprilie 1937, în Chişinău. Fost inspector general şi creator al navigaţiei pe Dunăre, Prut şi Nistru, pioner al cooperaţiei, economist, orator şi colaborator principal al amiralului Vesiolkin în Basarabia. Publicist de talent, a stăruit să scoată în evidenţă bogăţiile şi uitarea în care zăcea Basarabia. In toate ziarele din Odesa şi Basarabia, de prin 1890 — 1925, găsim articole iscălite de el, cu numele propriu sau cu diferite pseudonime" [3]).

Precum vedem, Gh. Bezviconi, autorul operii de care ne ocupăm, se trage dintr'o familie de cărturari. Aflăm că : „s'a născut la 14 Aprilie 1910, în Jitomir (Rusia), e fiul lui Gavriil Bezviconi. Este laureat al Institutului de Istorie şi Heraldică al Franţei (1935), al Ligii Franceze a Binelui Public (1936), al Societăţii academice „Arts-Sciences-Lettres" din Paris, membru-corespondent al Societăţii ruse de istorie şi Genealogie

2) P. 7—8. Gh. Bezviconi, op. cit.
3) P. 99. Lucian Predescu, Enciclopedia „Cugetarea".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

din Belgia, etc. A debutat, în 1927, în publicistică. A scris în toate periodicele românești din Basarabia. Directorul revistei *„Din trecutul nostru"*. E unul din cei mai buni cunoscători ai Istoriei Basarabiei" [4]).

Revista „Din trecutul nostru" a apărut, în Chișinău, între anii 1933 și 1940.

Scarlat Preajbă

Rugăciune către Sf. Maria

Bucură-Te Sfântă, Curată Maria,
Prin tine se naște azi România...
Bucură-Te care ești sfântă,
[neprihănită
Țara mea livadă superbă de pruni
Te înalță în cânturi și rugăciuni...
De aceea la tine scapă îndrăsneala
[noastră,
Roagă-Te neîncetat Maică
[Preacurată,
Pentru durerea de azi a neamului
Și pentru păcatele noastre...

Gancea Nicolae

4) Lucian Predescu, p. 99, op. cit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dorul Basarabeanului [1])

— DOINE —

I

Dorul meu de l'aşi cânta
Dealurile-ar răsuna!
Dela munte până'n vale,
S'ar umplea toate de jale!
Şi i-aşi zice codrului
Să-şi lepede frunza lui,
Grâul să nu'ncolţească
Nici copacul să rodească,
Viea să nu dee vin,
Numai să scap de strein.

II

Dorul de l-aşi asculta
Aşi pleca din ţara mea!
Aşi pleca în lumea mare
Cu nevoia de-a spinare.
Şi m'aşi duce tot mereu
Pân'la frăţiorul meu,
El cu mine-i tot un sânge
Poate dorul meu l-ar stânge,
Căci oriunde-aşi poposi
Tot în neam m'aşi oploşi.

Din revista: „Deşteptarea" — Soroca — 1918.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

III

La Moldova m'aşi porni,
La Munteni m'aşi odihni,
Oltenia cea frumoasă
M'ar primi şi ea în casă;
Dar a-şi merge şi'n Ardeal
Cât în colo peste deal,
Să-mi văd fratele de-afară
Cum vorbeşte'n a lui ţară
Tot ca mine înjugat
De străinul blestemat.

IV

Şi le-aşi spune, fraţilor,
Că purtăm acelaşi dor!
Că destui suntem pe lume
De un sânge şi d'un nume;
Că e timp să ne unim
Neamul să-l reîntregim!
Că nu-i bine să robească
Viţa noastră românească!

. . . . . .

Şi-aşi veni'napoi cu ei
Pân'la mine la Orhei.

D. Moruzi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din literatura Cerului

SIRIUS

Sirius, după Luceafăr, e cel mai strălucitor diamant al cerurilor. Strălucirea-i intrinsecă e de 20 ori mai mare decât a Soarelui nostru şi lumina lui ne soseşte în aproape nouă ani; e deci unul din cei mai apropiaţi sori.

Splendoarea-i fără pereche îi dă un aspect singuratic printre celelalte stele ale Câinelui Mare, constelaţie din care face parte şi pare :

O perlă uriaşă în ceruri aruncată
Monarch în azurare etern triumfător.
E Sirius fantastic ducând în vecinicie
Spre o necunoscută albastra 'mpărăţie
Gigantica-i vâltoare de fier şi de fosfor
Din recea-i înălţime lumina lui trufaşă
Neantul îl despică prin falduri uriaşe
Şi răspândeşte-o brumă de magic diamant

(Alex. Anestin)

O brumă de impalpabil diamant care pudrează cu un deosebit farmec singuraticele peisagii pământeşti :

Scânteierea unei albe stele tremură încă
Adânc în portocaliul năvălitoarelor zori
Şi dincolo de munţii împurpuraţi, printr'un abis
De ceaţă sfâşiată de vânturi, lacul mai întunecat
O oglindeşte; acum dispare, acum iar scânteiază
După cum valurile se potolesc sau după cum arzândele fire
Ale unui uşor ţesut nour se destreamă pe palidul cer [1]).

(Shelley)

1) The point of one white star is quivering still
Deep in the orange of the widening morn,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Această stea, pe care capriciile unui ușor nour poate să o ascundă privirilor noastre, e totuși un imens soare incomparabil mai mare decât soarele nostru. *Victor Hugo* și-l imaginează apostrofând astfel Soarele care, într'o lungă poemă a sa, se arată foarte mândru de măreția-i și de cortegiu-i de planete :

Aud atomul cuvântând. Haide, Soare, cenușă
Taci. Dar taci fantomă, lumină oare care;
Pastor a cărui turmă fuge în imensitate
Ca globuri întunecate, sunt mai puțin mândru ca voi
Cât de grozav te arăți, o păzitor de plante
Fiindcă pești șapte sau opt oi în ceruri azurat !
Eu duc în orbita mea augustă, vastă și curată
O mie de sfere de foc din cari cea mai mică are o sută de lumi[2]).

Pus pe drept la locul lui și cu toată modestia inspirată de o astfel de săpuneală, Soarele ar putea totuși să roage cu ceva ironie pe acest Sirius al lui *V. Hugo* de a-i arăta cele una mie de planete ale sale, căci, din cuprinsul sistemului său, nu i se știe decât una. In adevăr lui Sirius nu i se cunoaște decât un satelit împreună cu care formează o interesantă stea dublă. Acest satelit a fost descoperit mai întâi prin calcule de astronomul Auwers, dar mai înainte ca acesta să-și publice rezultatul calculelor sale a fost văzut cu luneta de către opticianul Alvan Clark.

Beyond the purple mountains ; through a chasm
Of wind, — divided mist the darker lake
Reflects it: now it wanes, it gleams again
As the waves fade, and as the burning theads
Of woven cloud unravel in pele air.

2) Sirius: J'entends l'atome parler. Allons soleil, poussière
Tais-toi. Tais-toi fantôme, éspèce de clarté
Patre dont le troupeau fuit dans l'immensité
Clobes obscurs je suis moins hautain que vous n'êtes.

Te voile-t-il pas fier, o gardeur de planètes
Pour sept ou huit moutons que tu pais dans l'azur.
Moi j'emporte en mon orbe auguste vaste et pur,
Mille sphères de feu dont la moindre a cente lunes.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Sirius e de vreo 63 de ori mai luminos decât soarele nostru, după unii astronomi, deşi e numai de câteva ori mai mare decât el. Poetul finlandez *Zakris Topelius* în mod fantezist explică neobicinuita strălucire a acestui soare povestind că doi înamoraţi ai cerului Zulamith-cel-îndrăznet şi Salami, frumoasa, după vreo mie de ani de despărţenie în care timp şi-au clădit un splendid pod de lumină : Calea Laptelui, s'au aruncat unul în braţele altuia cu o profundă dragoste :

Fiecare se repezi drept în braţele celuilalt
Şi se topiră într'unul singur
Aşa deveniră ei strălucitoare stea
Ce sta acolo în inalta arcă a cerului
Marele Sirius puternicul soare
De sub centura lui Orion.

In adânca antichitate această stea a jucat un mare rol în viaţa egiptenilor. Sirius, numit pe atunci Sothis, regula calendarul, anunţând solstiţiul de vară când răsărea dimineaţa. Tot Sirius anunţa epocile de creştere ale Nilului şi avertiza pe oameni, ca un câine credincios, să fie cu băgare de seamă.

De demult precesiunea echinoxilor a ridicat acestui astru rolul de prezicător al solstiţiului şi al inundaţiilor. Pe la începutul erei noastre, însă, Sirius răsărea dimineaţa în Iulie, în mijlocul marilor călduri şi a bolilor de tot felul. Din această cauză s'a crezut că Sirius are o influenţă nefastă :

Sirius ridică în cer fruntea lui periculoasă
Şi aspectul său teribil consternează toate privirile
(VIRGIL — Eneida)

Deja arzătorul câine de care India e devorată
Işi vărsa flăcările pe câmpia însetată.
(VIRGIL — Georgice).

Insuşi Horaţiu, în satirile lui, face aluziuni la descurajatoarele zile caniculare :

Arată un curaj de neinvins, fie că roşia canicular crapă
Statuele cele mute, fie că suflarea lui Furius
Face să cadă albii fulgi pe Alpii înghetaţi [3]).

3) **Persta, atque obdura seu rube canicula findet**
Infamtes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hibernas nive conspuet Alpes.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De altfel cu mult mai înainte încă Sirius apare în cântecele poeților. *Hesiod* care, după Herodot, trăia pe la 884 a. c., dă sfaturi cum trebue să trăiască oamenii când sunt sub influența nefastă a arzătorului „Sirius" și apoi: când Orion și Sirius au ajuns în mijlocul cerului și când Aurora cu degetele de roză se va găsi în fața lui Arcturus, culegeți-vă strugurii... și în ziua a șaptea faceți libațiuni pentru zeul Bachus care răspândește în lume veselia.

Gabriel Donna

I M N [1])

Frumoasa mea țară menită la glorii
Zile frumoase să ai înainte,
Croești-ți de-acuma un drum spre victorii,
Frumoasa mea țară menită la glorii
Imbracă-te'n nouă și scumpe veștminte.

Pornește cu oastea și bunul tău Rege
Să'nfrunți vrăjmășia și focul,
Să scoatem din lanțuri pe frații de-o lege,
Pornește cu oastea și bunul tău Rege
Să smulgi din războaie norocul.

Prin munții tăi falnici să fie frăție
Și cântec și doină străbună,
Un neam și o țară să fim pe vecie.
Prin munții tăi falnici să fie frăție
Sub vechea acvilă română.

Prin secoli de aur vei trece, e scris
In cartea ce poartă în veci viitorul,
Spre glorii prin lupte ți-e drumul descchis,
Prin secoli de aur vei trece, e scris,
Spre culmea măririi ia-ți zborul.

Mihail D. Stamate

---

1) Din volumul de poezii: „Murmur de izvoare".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In scrânciob

De Paşti la Bolgrad

Un suflu uşor de boare spală Bolgradul cu roua dimineţii. Florile pomilor, după oboseala negurii din noapte, îşi deschid aiene, din genele frunzelor ochii înfloriţi, cu cearcăne violete împrejur, şi privesc în cleştarul oglinzii lacului Ialpug, cu rama argintată, aşezat în poala dealului Bolgrad.

De după cupola înaltă a Soborului creştin se furişează în şerpuire de rubin o rază de foc. O limbă de jar se aşează în semilună, cunună aprinsă pe cruce, care arde vâlvătaie. Pe faşia albastră a cerului se ridică stăpânul zilei, cu torţa lui de aur. Catedrala e îmbrăcată toată numai în purpură cu pietre nestimate.

Grupuri de credincioşi, cu lumânări aprinse dela Inviere, încep să iasă din biserică ; ei coboară, valuri, valuri, scările înalte dela intrare şi se resfiră în curte, de aici pe uliţi şi apoi spre case.

— Hristos a înviat !

— Adevărat a înviat !

Şi fumul dela lumânările aprinse, ce ţin în mâini, se ridică în coloane subţiri, străvezii, spre cer. Poşte de berze şi cocori, în linii multe frânte de drum lung, vin din zări depărtate. Lumea, cu comând de ouă şi cozonaci în coşuleţe de răchită, învelite cu borangic, se opreşte pe străzi şi se uită, cu mâna streaşină la frunte, spre adâncul luminat şi senin al văzduhului, dincontro se văd cârdurile călătoare.

— Slavă Ţie, Doamne ! se închină femeile şi bărbaţii, descoperiţi.

— Hristos a înviat ! zic unii.

— Adevărat a înviat ! răspund alţii, în încrucişarea lor pe drumuri, cu ploşcile şi clondirile în rafie împletită, pline cu rachiu şi vin. Se duc : care la naşi şi fini, care la neamuri, părinţi şi copii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In cerdacele caselor lipite proaspăt cu humă, gospodarii, ieşiţi roiuri ca albinele în urdinişul stupului, arată semn cu mâna spre escadrilele zburătoare, magi ai „Invierii Primăverii".

Soarele, cercel de aur, prins de toarta bolţii de smarald, străluceşte şi prăfueşte lumina în fire şi pulbere, pe ţuguiul de tablă şi de olane al colibelor văruite alb, cu pervazurile ferestrelor boite în flori, care, în ţarcul ogradelor înverzite şi înflorite par vase mari de argint, cu flori de mirt şi ramuri verzi de măslin, aşezate şi presărate de credincioşi într'adins în semn de slavă la Invierea Domnului.

Cărăruile de drumuri, pomii, brazdele de iarbă şi flori, toate sunt poleite în foiţe şi beteală de aur.

Din coapsa steiului de piatră al oraşului, o vinişoară de izvoraş ţâşneşte viu şi, zburdalnic, se svârlă bulbucind pe fundul râpei despicate pepene, alergând la vale spre limanul ghiolului, ca un nou născut spre sânul mamei. Pe spinările şi greabănele verzi ale cocoaşei Buceagului, oiţe bârsane cu miei priori, albi şi negri, pasc muşchiul gras de iarbă, iar ciobănaşii, cu sumanul aruncat peste umăr, le cântă din caval doina cu foc.

Mieii, înălţaţi pe picioruşe, zvăpăiaţi de fluier, sar şi se prind în joc pe pajiştea moale, până obosesc, când se trântesc jos, lângă mamele lor, suflând greu. Ele behăe la ei, dojenindu-i să fie mai astâmpăraţi, că se îmbolnăvesc.

Din ţărâna potecilor, pieptănate cărare pe coastele de dâmb, ciocârliile înmoţonate sbucnesc rachete în soare, „Slavă de Mărire".

Pe ramuri de salcâmi, stol de grauri solfegiază pe portativul zării, în ton minor şi major, psalmi pentru Inviere. Însuşi freamătul obişnuit al naturii, acum a atipit ; lalpugul şi-a limpezit şi el unda tulbure, în cristal curat, clar şi, vrăjit de farmecul şi măreţia zilei, a strâns plocadul de argint al undelor pe păpurişul pluşat de mătase, sub căpătâiu, iar el, gol oglindă, ţine strâns la sânul apei, îndrăgostit, chipul cel frumos, bulgăre de aur, al Soarelui.

Muzică de taraf de lăutari se aude în oraş, dela scrânciobul ce se învârteşte, cu perechi de fete şi băieţi, copii, bărbaţi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

și neveste, pe pajiștea verde din ograda hanului Petre Vâlcov. Grupe, grupe, trec tinerii spre dulap, iar în urma lor părinții și bătrânii. Râs și veselie înviorează și însenină ulițele. Fluturași împodobiți și încondeiați ca de Paști, trec peste cărări și ogrăzi. Rândunelele, așezate ciopor pe sârmele stâlpilor de telefoane, atâta ciripesc, de parcă ar vorovi o poveste nou întâmplată. Câte o cioară înseamnă în zbor dâră neagră pe albastrul zării. Sus, departe, se învârte pe îndelete, roată, un herete.

In ogradă, la scrânciob, pe livada verde cu pomi înfloriți, lumea se plimbă pâlcuri, pe sub bolta de ghirlande a ramurilor înfrunzite de curând. Alții, tolăniți la mese, pe sub boschete, cinstesc bere, cojesc ouă băcănite și îmbucă friptură de miel și pastramă, cu cozonac.

De sus, din scrânciob, picură glume și râsete dela tinerii din policioare, — domnișoare și cavaleri. Când leagănul coboară în jos, se roșesc și râd ascuns, iar, când urcă în sus, își povestesc mulțumit senzațiile ce au.

Pe dealul Curci, soarele își arde pe vraf de tăciuni aprinși, ultimele licăriri de lumină, după care se prăvăle pe clinul de jos al zării, în spatele măgurii. O zgură înroșită mai rămâne doar pe muche. Dela scrânciob, pe ulițe, lumea se întoarnă spre case. Răsună străzile de gălăgie și haraiman. Copiii se zbenguiesc și aleargă. Tinerii, perechi, răsucesc și împletesc în umbra înoptării, firul de tort al inimii lor, pe fusul dragostei, iar neveste și bărbați povestesc și chiotă. O undă de larmă și de voe bună crește și descrește treptat în oraș, până ce se stinge, cum sunetul pe struna unui țambal.

Dragomir Petrescu

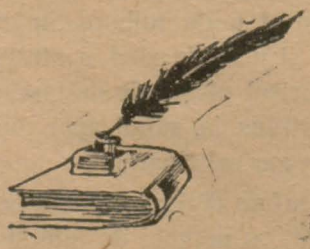

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Rolul Nistrului

II

3. Nistrul ca hotar politic al Daciei şi Romei

Prin Geţi trebue să înţelegem toate popoarele trace din regiunea Carpato-dunăreană care au primit religia revelată a lui Zamolxe, profetul-rege care mai târziu se confundă cu zeul unic al Geţilor. In chipul acesta diferitele numiri de populaţii trace locuind la noi, ca Buri, Albocensi, Potulatensi, Predavensi, Caucoensi, Costoboci, Ciagisi, Carpiani, ş. a., dispar subt denumirea comună de Geţi, care designă pe toţi credincioşii lui Zamolxe ca o naţiune religioasă, a credinţei în nemurire, după cum mai târziu Dacii munteni din munţii Apuseni vor impune aceloraşi triburi numele lor ca naţiune politică şi religioasă, în urma reformei aduse de profetul Deceneu, cel cu stârpirea plantaţiilor de vie.

Aceste seminţii trace se răspândesc şi dincolo de Nistru cu, Tyrageţii, ceea ce înseamnă că Nistrul devine din nou râu tracic, chiar atunci când el designa în mod aproximativ limita de Apus a autorităţii Sciţilor din stepă. Scţii apar dincoace de Nistru încă odată sub bătrânul lor rege Ateas, care purtă războiu cu Filip II pentru stăpânirea Dobrogei şi oraşelor pontice, dar regele Dromihet a cărui stăpânire, judecând după numărul cel mare al oştilor sale, va fi înglobat, efectiv, Moldova şi Muntenia, iar cu numele toată Dacia, respinge peste Nistru pe Sciţii lui Ateas şi va lua asupda sa pretenţia asupra Geţiei pontice (Dobrogea), pentru care se luptă cu Lisimah, urmaşul lui Alexandru, pe la 300 înainte de Chr.

Cât timp s'a menţinut hotarul getic pe Nistru nu se poate şti, căci un mare puhoiu de popoare celtice înaintând de-alungul Dunării, au sfărâmat totul în calea lor până la gurlie Dunării, lăsând aici câteva populaţii din neamul lor ca: Scordiscii,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

din Moesia, Cotensii, Britogalii şi Peucini la Dunărea de jos, alţii venind pe la Nordul Carpaţilor, Bastarnii şi aşezându-se pe Nistru. Este posibil ca regatul getic să fi fost subjugat de Bastarni mai întâi, şi de Sarmaţi mai târziu ; aceştia veniau tot din stepă, nimicind stăpânirea de peste 500 de ani a Sciţilor, şi luând locul lor.

Reforma religioasă de care se leagă, cum am spus, şi stârpirea viilor operată de profetul Deceneu pe la 70 în. de Chr. dădu o nouă vigoare războinică popoarelor getice, care sub conducerea lui Boerebista, cum îl socoteşte d. N. Iorga, au înjghebat cel mai puternic regat al lumii trace ; el sdrobi popoarele celtice asupritoare, respinge pe Sarmaţi peste Nistru, înfrânge popoarele baltice asupritoare şi dela Dunărea de jos şi pe cele vecine din Apus (Boii şi Teuriscii), până la Dunărea mijlocie şi implântă aci hotarul politic ce avea să se menţină faţă de popoarele Stepei timp de trei secole şi jumătate.

Boerebista domni între 70—45 în. de Christos având stăpânire şi peste Olbia dela gura Bugului. Limita Nistrului se menţine şi după desmembrarea marelui regat în regate mărunte, fiindcă Decebal reface unitatea lui cam în aceleaşi limite. Numai Imperiul Roman anexase înainte de venirea la tron partea de Sud, sub numele Ad Moesiam ; ea servia de acoperire a limitei Dunărene în aceste părţi şi se întindea până la Valul lui Traian, cel de sus, apărând Imperiul de popoarele Stepei. Anexarea Daciei la anul 106, va pune hotarul Romei pe fl. Tyras până la 273 când se retrag legiunile şi cadrele administrative romane din Dacia, lăsând în seama barbarilor federaţi.

Dar şi după 273, pe timpul năvălirilor, Nistrul a jucat uneori rolul său de hotar politic; mai întâi chiar pe câmpul Goţilor, pe care îi despărţia în două, Vizigoţii la Apus, Ostrogoţii la Răsărit de Nistru, numai cei dintâi fiind legaţi de Imperiu cu datoria de a păstra pacea şi a păzi Dacia, a cărei posesiune o împărţiau însă cu Carpii şi Sarmaţii, aşezaţi în aceleaşi condiţii.

Cu venirea Hunilor însă se începe o epocă nouă, aceea a dominaţiei popoarelor Stepei eurasice asupra Europei Sud-Estice ; şi, cum nu mai putea fi multă vreme vorba de stăpâniri

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

politice locale, rolul de hotar al Nistrului va înceta pentru multe secole. De altfel în toată Europa Medievală hotarul este o noțiune ștearsă din uz. Totuși colțul de stepă basarabean Onglos, Bugeac își păstrează rolul de adăpost al bandelor, înainte de trecerea lor în Imperiu. Până în sec. VII, însă, cum Dacia își păstra unitatea etnică și dreptul de dependență imperială, Nistrul formează încă o limită ipotetică, și prin linia lui se va distinge de altfel, mai târziu : dincolo Cumania Albă, și dincoace Cumania Neagră, prin care se înțelege Dacia, fără Transilvania, aceasta fiind ocupată de Unguri pe la 1100.

Existența „cnezilor Bolohoveni" la Nistru și dincolo de el prin secolii XII—XIII dovedește încă odată că și în cursul Evului Mediu era covârșit etnicește de „Oamenii Pământului" din Dacia, după ce Anții de neam slav fuseseră măturați și împinși spre Nord de Asiaticii din Stepă. In simbiosă cu Barbarii Stepei, Românii erau capabili să depășească Nistrul, măcar în regiunea superioară.

4. Nistrul hotar al Moldovei și Daciei

Dar dominația popoarelor Stepei se închee prin atacurile Statelor puternice din centrul Europei : Ungaria și Lituania, la adăpostul cărora, grupările politice românești se vor închega în două State războinice, al Țării Românești și al Moldovei, amândouă cu tendința spre Nistru, care este atins în sec. XIV de Moldova și organizat ca hotar poltic, înzestrat cu vaduri de negoț și cu cetăți de pază dela Hotin și până la Cetatea Albă, fosta Moncastron al Bizantinilor, care continua rolul vechiului oraș grec Tyras. Afară de această moștenire bizantină, care se leagă mai mult de Mare decât de Nistru, nici un alt oraș sau cetate de pază n'a existat vreodată la Nistru, care să fi fost creația altui popor decât cel Moldovean.

In epoca de glorie a Moldovei Nistrul s'a păstrat ca hotar de Stat și ca limită a Europei civilizate, ca bulevard întărit față de barbaria Tătarilor, stăpâniii pe timp de cinci sute de ani ai Stepei răsăritene. Ei trebuiau ținuți în frâu printr'o strașnică pază și cu biruințe care înroșiau apele Nistrului de mai multe ori în fiecare deceniu. Astfel s'a ținut hotarul acesta de viteazul popor moldovean, cea mai energică ramură a Ro-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mânimii, timp de patru secole și jumătate, când el ne fu răpit printr'o îndoită trădare.

Chiar într'o epocă de slăbire și desființare a forței sale militare, Statul moldovean a fost în stare a trece dincolo de Nistru, în partea mijlocie, alipind în mod trecător o parte din Ucraina, zisă Ucraina Hanului, care se închinase la Turci, și se întindea din Nistru, între Moghilău și Dubăsari până la Bug; Duca Vodă care o ținu trei ani 1681—83, cu centrul la Nimirov, o colonizâ cu Moldoveni în bună parte, înființând aici acele vestite exploatări agricole, care au pus începutul înfloririi acestei țări.

Ca și în trecutul strămoșilor îndepărtați, însă, Nistrul lasă să treacă spre Răsărit prisosul de viață dela noi. In cărticica sa „Românii de peste Nistru" (1918), domnul Nicolae Iorga, afirmă că încă de „pe la 1400, Nistrul era nu numai un hotar moldovenesc, ci un râu românesc"; dat fiind străjile moldovenești ce vor fi păzit capetele de poduri și populația moldoveană adunată pe ele (p. 8). In tot secolul XVIII d-sa constată că „prisosul de viață economică, de caracter agricol al Moldovei era firesc să se reverse tot mai mult peste Nistru" (p. 244); din cauza stării de lucruri din Polonia și a legăturilor ce Domnii și boierii întrețineau cu guvernul polon și cu nobilii de acolo. La colonizarea de bună voe s'a adăogat în sec. XVIII, colonizarea silită împlinită de Ruși cari după fiecare războiu cu Turcii mutau „mase mari de Moldoveni" pentru a coloniza provincii pustii. Numai în 1739, generalul Münich ridică „peste o sută de mii locuitori" din biata Moldovă, luându-i în deosebi din „ținutul Hotinului și de pe marginea Cernăuților", împreună cu vitele lor (Neculce, p. 412), iar în ultimul războiu din acel secol, la pacea din 1792, oștile rusești au dus cu ele atâta lume „încât se spunea că au fost așezate acolo două treimi din locuitorii Moldovei" și era vorba „să se refacă Ucraina lui Duca Vodă, între Nistru și Bug, ca Moldovă nouă, sub acest titlu chiar" (N. Iorga, p. 42). Ideea unei Moldove Noi peste Nistru este deci un proiect mai vechiu, dela sfârșitul sec. XVIII.

Numărul Moldovenilor de peste Nistru dintre cari numai o mică parte sunt cuprinși azi în Republica sovietică „Moldo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

va", e socotit între 620.000 (Harea) şi opt sute de mii (St. Ciobanu), ba chiar la peste un milion (A. Nour).

La 1812 hotarul Nistrului ni s'a luat printr'o dublă trădare, în timp ce poporul şi Statul Moldovean, ca şi neutru, nu jicnise pe niciunul din cei doi beligeranţi : trădarea Sultanului suveran care impuind dezarmarea vechei oţsiri moldovene se obligase în schimbul tributului să garanteze hotarele Moldovei; la aceasta se adaogă trădarea Ţarului, care venind în numele Crucei şi fiind primit prieteneşte, era dator cel puţin să nu smulgă ţinuturi dela Creştinii pe care pretindea că vine să-i scape de Păgâni.

Iată cum se dovedeşte deci, prin paginile nemincinoase ale Istoriei caracterul Nistrului de hotar al Daciei eterne, din cele mai întunecate timpuri cunoscute până astăzi, neclintit în curs de aproape trei mii de ani; el a fost întotdeauna hotarul unei Lumi de ordine şi civilizaţie despre Lumea Stepei nesfârşite

N. A. Constantinescu

Rânduri pentru Domniţa

Aştept mereu.

Aşteptări lungi şi monotone ca un drum prin stepă.

Aşteptări nesfârşite, grele, uitate în cine ştie ce ţară ciudată. Aşteptări interminabile.

Am putrezit de mult, de umezeala zilelor de toamnă şi de aşteptări nesfârşite zadarnice. Ce mai aştept?

Aştept cu încordarea nebună clipele ce vin una după alta ca un suspin lung şi dureros, sosite din adâncul sufletului, din fundul pământului.

Aştept ! aştept !! aştept !!!

Şi tu nu vii, şi nu vine nimeni.

Nu vine aştepta!rea mea.

Aştept.

Pe portative infinite trec una după alta zilele de toamnă cu cântările lor monotone, melancolice şi plictisitoare ca nişte

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

romanțe de tuciu. Zurgălăii vii. Și trec caravane pe deasupra capului meu cu aceeași plictiseală, cu aceeaș exasperantă monotonie. Și trec, și trec.

Și totuși eu aștept. Aștept alte zile. Aștept ceva nou care să mă bucure, să mă înalțe.

Poate te aștept pe tine Domniță. Știu bine că aștept, dar ce, sau pe cine, nu știu.

Aștept mereu.

Cântec de ieri

STELAREI

Ieri am vrut să te văd, ieri am vrut să mă scald
In privirile-ți verzi, în priviri de smarald.
Ieri am vrut să mă 'mbăt din scântei de bengal
Să ascult râsul tău, râsul tău de cristal.

Ieri am vrut să te văd ; să trăiesc doar o clipă
Vraja serilor dulci de pe țărmuri de-argint ;
S'amintesc cum iubirea încet se'nfiripă
Și cum clipele trec, și cum clipele mint.

Ieri am vrut iar să-ți cânt melodii răsfățate ;
Lângă mine să simt, eterat, chipul tău
Malul mării să-l trec cu mișcări cadențate
Lângă sufletul tău să'ncălzesc pe al meu.

Ieri am vrut să te văd ; ochii tăi de smarald
Eu am vrut să privesc, lor, durerea s'o cânt.
Ieri am vrut să mă'mbăt, ieri am vrut să mă scald
In iubirea de-o zi, în iubirea-mi din gând.

Anton Zencenco

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din vechia literatură turcă

INCANTAȚIE

HASAN DEDE

Noi, grădina cu miresme
Suntem,
Află, fiu al Omului,
Și Trandafirul vieții stăpânim.
Ucenici ai lui Mevlana,
Douăsprezece limbi grăim.

Netrebnic este omul
Când altuia răul căşunează,
Netrebnic, vicleanul;
Oh! Acele patru pâraie din Paradis!
Năvalnicul şuvoiu
Stă ascuns în noi

Oameni vezi necurați,
Oricât s'ar îmbăia,
Și de păcate apăsați.
Oare, se cuvine nouă
Sfaturi a dărui?
Ușoare, rătăcitoare,
Albinele sboară;
Iubita culege din floare 'n floare,
Și'n noi fiecare
Stropii de miere se ascund.

Unul smerit este, altul hagiu,
Toți însă Domnului rugăm.
Cununa Profetului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Şi ale sale veşminte,
Cu toţi le avem.

Noi suntem adevăraţii înţelepţi,
Noi, florile Grădinii tăinuite.
Dănţuitori de ai lui Hagi Bektaş,
Noi singuri datinele cunoaştem.

Tălmăcire de
Aurel George Stina

1) Literatura vechilor confrerii religioase formează un preţios document al vremurilor. Filozofia acestei literaturi primitive este panteismul, tinzând în chip firesc spre subiectivism. Concretarea în propriul „Eu" este Allah însuşi, fapt la baza întregii literaturi a confreriilor. Mevlana a fost un poet genial în acest gen, cei mai mulţi fiind nişte monotoni şi mediocri iniţiatori. Versurile de mai sus proclamă fericirea celui iniţiat în mistere. (Poem tălmăcit după „Ankara", No. 357, 1941).

A. G. S.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

O activitate românească în Bugeac

Vladimir Zaporojcenco

Am citit cu mult interes articolul d-lui G. Bezviconi: „Românii în Rusia", apărut în ultimul număr al revistei „Bugeacul", şi m'am gândit, la rândul meu, la soarta Ruşilor în România.

Dacă în decursul unor veacuri întregi Românii au avut relaţii prieteneşti cu Slavii din Nord-Estul mai depărtat, le-au cercetat alţii [1]). Mai cu seamă legăturile bisericeşti putem să le semnalăm, printre Ruşi veniţi la noi apărând Paisie Velicicovschi, reformatorul monahismului românesc. Dar în deosebi de interesant este procesul de emigrare a mii de Ruşi în România, în Dobrogea.

Ruşii încep să se refugieze în părţile noastre cam din timpul lui Petru cel Mare: sunt cei cari fug în urma persecuţiilor religioase, copiii oştirii „strelţi" desfiinţată de Petru, cazacii de pe Don răsculaţi, în anul 1708 sub conducerea lui Ignatie Necrasov [2]). Despre mulţi dintre aceştia putem afirma că ei s'au românizat, după cum Rutenii din Nordul Basarabiei [3]).

O formaţie importantă printre cei aşezaţi în regiunea Tulcei sunt cazacii de pe Nipru — „Zaporojiţi", veniţi aici în anul 1775, în urma desfiinţării acelei oştiri [4]). Această populaţie se asimilează, cel puţin spiritual, în aşa fel cu majoritatea Românilor din împrejurimi, încât nu numai că pierde legătura cu Ruşii, dar şi luptă împotriva Ruşilor, în războaiele lor cu Turcii. Aceasta ne semnalează înşişi istoricii ruşi, dar şi ofi-

1) N. Iorga. Histoire des relations russo-roumaine. Iaşi. 1917.

2) Z. Arbore. Basarabia în veacul al XIX-lea. Bucureşti. 1900 Pag. 100–101.

3) Idem, pag. 102.

4) La Dobroudja. Sofia. 1918. Şt. Romansky. Le caractère ethnique de la Dobrondja. Pag. 193.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cialitatea rusă, care menționează — de aceea — meritul special al generalului Tucicov, fondatorul și prefectul districtului Ismail, de-a readuce în Sudul Basarabiei pe acești refugiați [5]). Înapoierea lor se produce în valuri succesive și printre acești „bâjânari de peste Dunăre, găsim mulți Români [6]), sau Româno-Ruși.

In amintirile neuitatului Gavril Bezviconi [7]), întemeietorul navigației basarabene, am citit că despre viața Rușilor, la noi, a scris marele scriitor Vladimir Corolenco. Din Români, Nicolae Iorga a dat câteva pagini desăvârșite asupra traiului pribegilor Ruși, la marginea Brăilei [8]).

In amintirile aceluiași Gavril Bezviconi-tatăl, aflăm multe pagini inedite pentru a ne înfățișa Basarabia Sudică în adevărata-i lumină. Dar trebue să încheiem, că din mijlocul acestor Româno-Ruși s'au născut câțiva adevărați patrioți români, printre cari mareșalul Averescu și compatriotul Muzicescu.

De data aceasta vreau să opresc atenția cititorului asupra unei figuri, încă în viață, a Bugeacului, un Român de elită și cu multe realizări în domeniul vieții spirituale românești și creștinești a Bugeacului. E vorba de Vladimir Zaporojcenco, urmașul acelor Zaporojiți, veniți la Tulcea în anul 1775, și care de mai multe generații s'a înrudit și s'a introdus în viața românească a ținutului. E destul să spunem că mama acestui distins viticultor e născută Hodină, iar bunica era fiica vistierului de Ismail, Manolache Sofrone, ca să înțelegem spiritualitatea românească a acestui fiu și nepot de sânge al Românilor.

Vladimir Zaporojcenco [9]) s'a născut la Bolgrad, unde, ca și la Ismail și Vâlcov, au trăit peste un secol strămunicii săi. El a studiat în special viticultura, ajungând un succesor demn al marilor proprietari și faimoși viticultori Zahariade din

---

5) P. Colomeitev. Generalul S. Tucicov, fondatorul Ismailului. Odesa. 1908

6) Șt. Ciobanu. Basarabia. Chișinău. 1926. L. T. Boga. Populația. Pag. 64.

7) Revista „Din trecutul nostru", August—Septemvrie 1939. Pag. 9

8) N. Iorga. România cum era până la 1918. România „Muntenia" și Dobrogea. București. 1910. La Lipovenii din marginea Brăilei.

9) D-l Căpitan Dragomir Petrescu, directorul revistei „Bugeacul", dedică un articol d-lui Vl. Zaporojcenco, în ziarul „Curentul", din 1941.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ciomai și Caravasile din Cahul. In această calitate, ca cel mai mare viticultor al Basarabiei, Vladimir Zaporojcenco a creat, a fost președinte și a condus Sindicatul Viticultorilor din Cahul, fiind ales membru al Uniunii generale a Sindicatelor Viticole din țara întreagă. El a purtat sus numele său de distins viticultor al Basarabiei, fiind apreciat în țară și peste hotare.

Dar omul acesta n'a înțeles să se închidă într'un cerc restrâns al gospodăriei. La primele alegeri administrative, la 1926, Vladimir Zaporojcenco a fost ales primar al orașului Bolgrad. Peste câtva timp, el a fost ales deputat, iar în 1939 — senator. El a ușurat multe sarcini ale Bugeacului. A înțeles, el însuși să contribue la trezirea vieții culturale în Bugeac. S'a purtat ca un darnic filantrop, sprijinitor al nevoiașilor, Vladimir Zaporojcenco a ctitorit Catedrala din Bolgrad și a zidit Biserica și școala din comuna Borceag, sat moldovenesc, din jud. Cahul. I. P. S. Episcop Dionisie l-a mulțumit personal, dându-i o Gramată de onoare, iar Statul nostru de nenumărate ori l-a distins, i-a conferit ordinul „Meritul Cultural". Dar toate aceste recunoștințe preocupau puțin pe nobilul binefăcător, care purta în sânul său românesc și creștinesc suflet de OM.

Astăzi, când în refugiu, multora le vine greu, amintirea unor pagini senine din trecutul său, pot să-l mângâie totuși pe Vladimir Zaporojcenco !

Vasile Șt. Roșca
Profesor

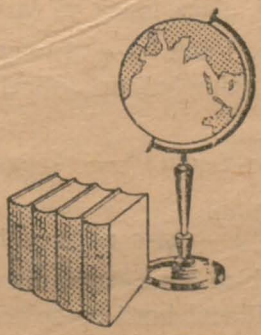

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fragment de roman

In horă, îmbătat de emoţiunea în care îl târâse dragostea curată şi adâncă a fetei, tulburat de regretul de a părăsi liniştea şi frumuseţile din munţii copilăriei, oricum şi de durerea de a se desprinde iar de căminul în care văzuse lumina zilei, Tudorel nu lăsă brâuleţul, nu lăsă chindie, nu lăsă sârbă, nu lăsă calabreaza şi bătuta, să nu-şi duduie pământul sub picioare de jocul lui nebun şi săltăreţ.

Nu băuse decât limonadă şi apă rece de isvor, cu acadele, cu cari o tratase şi pe Sorica, pe când alţi flăcăi răsturnau mereu cinzecile, iar bătrânii stau pe prispa hanului ce privea gârla vâjâitoare între stânci, dând peste cap ţoiuri de ţuică ori ulcele de vin porfiriu, războtezat — sfătoşi, pletoşi, suri ori albi, toţi în straie curate de duminică.

Nu băuse nimic, şi totuşi părea beat, nebun de neastâmpăr şi gălăgie.

„Şi la stânga şi la dreapta !“ — strigau flăcăii cu creiţe la pălăria de pâslă.

Inainte şi 'napoi, c'aşa joacă pă la noi !“

„Chiuuu ! i-uuu, i-uuu ! — strigau voinicii bătând cismele de călăraşi cu schimbul ori imineii ţărăneşti de sărbătoare.

„Chiuuu ! — u-u-u-uuu !“ — răspundea Tudorel, săltând sârba ca un nebun.

— Uite „boierul“ ! — şi-o adus aminte că-i de-ai noştri!

Scuturându-şi chica, un Sărean din dreapta lui dădu drumul strigăturii, în mijlocul horii ce se'ncinsese după sârbă :

---

1) Din cap. II. romanul «Stejarul trăsnit».

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„La horă mă'ndes, mă'ndes,
De țesut, nu știu să țes !
Nu știu cu vătala-a da
Cum știu a juca !"

Chiotele se'ntețeau, cobzarii înnebuneau trupurile tinere cu vioiciunea sbârnâielilor lor.

Nu se spărgea un joc, să lase fetele și flăcăii, ba chiar nevestele și bărbații tineri cari mai aveau agerime în fire, să-și mai potolească năduful, să-și mai șteargă fruntea și gâtul, ori să-și mai potrivească hurnuzurile și maramele, năframa și busuiocul din brâu, că iar sbârnâia cobza.

Beau lăutarii, cinstiți și de cârciumă și de câte un flăcău mai ghiabur, dar beau pe fugă, dintr'o dușcă, și tot cu scripca'n mână. Goleau bărdaca, și „zdrang !" — fără hodină !

Le-ar mai fi plăcut flăcăilor să se hârjonească cu fetele desprinzându-le betele în lupta pe inelele din ciucurii lor. Dar pas de te scapă de zdrangul țiganilor! Parcă puneau tineretului piper în tălpi, așa furnicau picioarele a joc, și iar porneau chiotele și strigăturile :

„Hai la dreapta câte două, și la stânga câte nouă !" Deodată se auzi și Tudorel :

„Fete mândre ca în Sări
Nu 's să cați și nouă țări !

Din alt colț o voce înălță :

„O-ho-ho, leliță, ța !
Bat-o focul dragostea...

Tudorel reluă :

„Mândro, mi-ai prins inima,
Plec la drum fără de ea !"

Sorica își desprinse mâna de umărul lui, se strecură pe după cei cari învârteau sârba de zor, chiuind mereu și bătând tălpile, și se făcu nevăzută.

După ce hora ce-i urma se mai învârti în ropot și strigături vreo câteva ori, lanțul brațelor, mână peste umăr, se desfăcu sub ultimul acord al scripcii și pocnetul de coardă plesnită al cobzei, care încheia cântecul în chip de punct.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tudorel, ameţit, trezit din focul jocului şi din beţia de chiuieli, în cari-şi vărsase parcă o durere, căută din ochi pe fată şi n'o văzu nicăieri.

Un grup de flăcăi, cam de vârsta lui, îl înconjură, şi el nu putu întoarce spatele ca să caute mai departe.

— Şi, zi, pleci, Tudorele?

— Da. In curând. Joi. Incepe şcoala.

— Când mai vii pă la noi?

— De Crăciun.

— Atunci vii de cumetrii şi de logodne. Om juca sârba pă zăpadă!

— Da de unde ştii strigăturile pă cari le-ai spus?

— De nicăieri. De la mine.

— D'apăi, ce credeţi voi că-i şcoala! — grăi din spatele lor Moş Sima, pietrarul Bisocii, adică un fel de inspector al pietrelor de moşie, pe cari numai el le ştia, „pă'ntinsul a douăzeci şi trei de mii de pogoane, să le'nconjuri în trei zile de-a călare!" — Ehei! Boierii ştiu carte, ştiu multe. Şi zicătorile nu le-au făcut ciorile, tot cap de om le-ou născocit. Da, ţi-oi mai aduce aminte, Tudorele, de hanul lui Murgociu, Intre Văi? de horile şi brâuleţile pă cari le-ai bătut azi? şi de noi toţi, de munţii unde te-ai născut? când ăi hi boier mare?

— Cum să uit, Moş Sima, dacă sunt Sărean, ca dumneavoastră toţi! Asta nu se uită!

— Să dea Dumnezeu, fătule! Da uite, priviam şi eu cum jucai şi chiuiai, cu inimă de voinic de munte, şi-mi ziceam că cine ştie de-i mai vini. Şi tare-mi părea rău că te-oi înstrăinat, că uite's patru ani de când n'oi mai dat p'acilea...

— Viu de Crăciun, bade! — şi se grăbi să caute pe Sorica, pe când moşul, alb colilie dar voinic, cu barba tunsă scurt şi pletele colan pe sub căciula neagră, da din cap a neîncredere pe urma lui, murmurând: „Sânt frumoase fetele din Sări, dar sânt mai abitir ăle dela oraş, şi eu ştiu doi ochi care s'or scurge plângând în drumul pustiu. De-abia ţi-ou dat tuleii, fătule, şi mai ai mulţi ani până să isprăveşti cartea, pă cât am auzit... Multă apă pă gârlă şi multe s'or schimba pân'atunci"...

Se'nsera.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Soarele scăpătase de mult pe după muchile mai joase ale văilor, aplecate toate către îndepărtatele câmpii ale şesurilor.

Răcoarea se lăsase şi pădurile încremeneau sub un văl albăstriu de ceaţă uşoară, întunecându-se.

Noaptea cotropea cu încetul totul.

Mai albeau doar bolovanii mari şi mici, cu cari se certa gârla, în marginea terenului de joc din faţa hanului, rezemat cu spatele de nălţimea împădurită, de pe care coborîseră perechile la horă, venind dinspre deal, ca şi de pe drumurile de dincolo de apă, suind în altă pădure, spre vale.

Glasul goanei lichide şi înspumate, căpăta puterea cu care vâjâirile în munţi dau nopţilor simfonia de mister, în care cântă cântecul haiducesc, de neastâmpărată luptă, de strămoşească vitejie — psalmi de îmbărbătare sau de spaimă — glas de taină — huiet de înfiorare — murmure de eternitate.

O sbârnâială nouă de cobză şi-un scâncet de vioară, mai încinseră braţele pentru ultima horă, în zarea ultimei lumini ce mai dădea voie să deosibeşti pământul bătut de iarba întunecată.

Câteva perechi plecară, răspândindu-se în munte pe urzeala de poteci ce scurta drumul prin urcuşuri drepte spre cătunele presărate pe întinsa şi păduroasa Bisocă.

Tudorel o găsise de mult pe Sorica, tocmai pe deal, ghemuită pe o piatră, în pădurea din spatele hanului — plângând cu hohote.

Ei porniseră spre casă înaintea tuturora, tăcuţi, îndureraţi.

Mai înspre Sări, pe locul unde, pe la amiazi, îşi dăduseră prima lor sărutare, se opriră acum când luna prăfuia cu argint luminişuri, ape şi vârfuri de păduri.

— Să ne mai aşezăm să ne odihnim puţin, aici, unde mi-ai spus că-ţi sunt drag... Nu mai plânge, Sorica mea, că mă'ntorc... la Crăciun... ţi-am dat cuvântul !

— Nu ştiu. Ceva îmi spune că n'am să te mai văd niciodată...

— Nu-i adevărat ! Dă-mi năframa ta înhorbotată în care-ai plâns pentru mine... udă de lacrimile tale... şi-ai să vezi cum ţi-o aduc la Crăciun !

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In picioare, în carul lui Toader Schiopul, elevul de curs superior privea pentru ultima oară în vacanța aceea, în umbra viorie a Piscului care stăvilea razele, ruinile mohorîte ale casei boierești, și-și lua rămas bun, în boarea albăstrie a dimineții reci, dela munți, dela livezi, dela gardurile cu ulcelele în pari, dela tufele de iarbă pe cari nu le va mai vedea, zile lungi de dor.

Tot așa cum făcea în copilărie și cum făcuse toată vara, cam pe la jumătatea drumului, de-a lungul fostei curți boierești, privirile lui se înălțară spre scheletul stejarului trăznit, înfipt în muntele pietros pe al cărui vârf băteau razele soarelui abia răsărit, poleindu-l cu aur roșu.

„Ce semnificație oare? Ce porți tu în schema neagră a brațelor tale ciuntite? Ce tragică icoană stă în cărbunele trunchiului tău rămas în picioare? De ce nu cazi? De ce te ții ca și cei vii, fără seva lor, fără podoaba lor? Și de ce mi-ai impresionat copilăria și mă impresionezi încă, azi, când sunt un om? Ce ai cu mine personal, tu, pe lângă care toți trec fără să te vadă, pe lângă care toți trec fără nici o întrebare? Ce ai cu mine? Ce-mi spui, ce nu înțeleg?“

Se scutură Tudorel de un fior și-și retrase privirile, coborându-le spre sclipirea înviorătoare a pârâului, din dreptul Despei, în care boii își udau acum copitele.

Dar în murmurul apei susurînde printre pietre, auzi suspinele mamei sale și ale fetei care-l iubea, și pe cari le lăsase hohotind de plâns.

Privi, aproape de el, fundul căciulii negre a tatălui său ghemuit pe fân în fața lui, cu spinarea rezimată de geamantanul său de orășean — fundul căciulii în care plânsese atât de tăcut și disperat acum opt ani, când aflase că vor să-l facă boier, și--și rănise piciorul.

De ce era așa de gârbovit tatăl său voinic?

Avusese luptă dârză decuseară cu voința lui de a nu-l mai lăsa să învețe.

Dacă i-ar spune să întoarcă din drum, că nu mai pleacă?

Opt ani de studiu... Liceul! — Bacalaureatul! — Licența... Viitorul!

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ce să mai facă în Bisoca ? Pentru ce muncise până acum ? Să dea înapoi?

Nu se poate !

Şi boii intră domol pe uliţa strâmtă stăvilită de garduri înflorate de podoaba toamnelor, spre drumul Buzăului, pe când în urmă, ghemuite pe prispa pustie, femeile îşi varsă durerea în gemete şi lacrimi... iar sub cerul Sărilor, limpede şi străveziu ca o maramă de borangic albastru, prinsă de vârfurile brazilor de pe piscurile din spate, şi 'ntinsă, lung, spre văile din faţă, coborânde la şesul depărtat, sufletele bărbaţilor îşi duc în tăcere povara, tămâiată de mirosul fânului din car...

Argentina D. C.-Monteoru

Mirezme piperate

LUI ROMULUS DIANU
Autorului romanului „Adorata"

Hm! Ţi-este gestul cam pe-o parte,
Căci până azi de-mi dai crezare,
N'am văzut să-şi scoată nimeni
Adorata... la vânzare

SANDEI MOVILĂ
Autoarea romanului „Desfiguraţii"

Ţi-am citit „Desfiguraţii.
Văd că titlu-i nimerit.
Personagiile toate
Le-ai desfigurat cumplit

Sergiu Grosu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ceva din firul istoriei noastre

Pentru a pătrunde istoria comerțului din țara noastră, ni se cere o primă condiție și anume, aceia de a înțelege din toate documentele, ce ne stau la dispoziție în biblioteca Academiei române, însemnările cronicarilor din cari rezultă, că *în origina și desvoltarea comerțului românesc, se toarce în pas cu vremea, însuși firul istoriei Neamului nostru.* O fericită așezare geografică a contribuit la crearea prin minunata noastră țară — din inima Europei centrale — în acest sector european — a celui mai scurt drum către Marea Neagră și mai departe până spre Siria, India și Africa de nord.

Pe acest drum, după anul 1000 — din miezul Europei centrale — negustorii treceau cu postav, stofe scumpe, de mătase și *brocate,* aducând în schimb țesături de păr de capră și de cămilă, arme arabe din Siria, pietre scumpe din India și coloniale, ca : zahăr, coșuri cu smochine, scorțișoară, piper, bumbac, etc.

Pe Dunăre, pe Marea Neagră și pe Nistru, circulau fără întrerupere corăbierii tuturor neamurilor dela Herodot până la Austro-Ungurii lui Szechenyi sau la *Piemontesii,* cari produceau și vindeau diferite materii prime dela grâu și porumb până la piei și la dinții de pește.

Datorită acestui trafic comercial, între anii 1340 la 1400, Moldova este atrasă de sub influența cetății săsești Baia, de nevoile comerțului Genovezilor din cetatea Crimeia și Caffa, făcând-o astfel să-și *extindă comerțul pe tot întinsul Basarabiei* — până la hotarul Nistrului, la *Cetatea Albă,* ale cărei superbe ziduri bizantine și italiene, le-am văzut cu ochii mei în vara anului 1939, cum străjuesc neînvinse de intemperiile vremurilor sub care a rămas, ca un măreț vestigiu, arătându-ne și nouă astăzi, cât era de puternică această cetate acolo, la marginea limanului Nistrului până departe de tot, în nemărginita întindere a Mării Negre.

Astfel comerțul trece Prutul pe la vadul *Tetinei,* alcătuindu-se la nord târgul *Cernăuților,* oprindu-se la *Siretiu* și *Suceava,* iar de aci își continuă calea prin vadul Ștefănești lor și mai jos prin vadul Tutorei, tăind de-alungul *Basarabia* pâ-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nă la malul Nistrului şi la *Tighina,* care pe acele vremuri se chema Teghiu.

Pe la anul 1399, sub domnia lui Alexandru-cel-Bun, stăpânirea Moldovei ajunsese până la Marea Neagră.

În anul 1408 ia fiinţă vămile, denumite : vămi mari, vămi mici, vămi la fiecare oraş, vămi de hotar şi vămi de strajă.

In Moldova se fixează o vamă de hotar la *Cernăuţi,* alta la *Cetatea-Albă,* la *Tighina* şi *Bacău,* plătindu-se pe carul nemţesc şi carul armenesc sau pe capete de vită o rublă sau un gros şi jumătate la 12 cântare (o măsură a timpului) sau pe o *grivină.*

Domnia mai încasa vamă şi pentru orice marfă tătărească ca de pildă : pentru 10 porci, sau 10 oi se plătea un gros, iar pentru 100 de piei nelucrate de oaie, vama costa 10 groşi.

Nu trebuie să uităm însă, că în tot timpul acesta, Moldovenii duceau crâncene lupte cu fel de fel de duşmani pe cari învingându-i, viaţa negoţului n'a fost stingherită câtuşi de puţin, aşa încât, duşmanii nu şi-au putut ajunge scopul de a le pune stăpânire pe ţară şi a le distruge comerţul.

Din contră, legăturile comerciale cresc mereu şi devin tot mai puternice şi în special — aceasta se remarcă în rapoturile — cu oraşele italiene şi cu Levantul.

Dovada, este semnalarea, ce ne face istoria, care ne spune despre interesele veneţienilor de a stabili la anul 1435 un consul în *Cetatea-Albă,* tocmai datorită faptului, că pe atunci gurile Dunării şi ale Nistrului erau în stăpânirea absolută şi puternică a Moldovenilor.

Mai târziu, între anii 1438 la 1440 atât *Cetatea-Albă* cât şi *Chilia* se pregătesc febril de luptă, înarmându-se împotriva năvălirii Tătarilor atraşi de înfloritoarea situaţie economică a Moldovenilor.

La un moment dat, nenorocirea face să se întunece strălucirea Moldovei Mari, prin aceia, că în anul 1456 bieţii Moldoveni devin tributarii supuşi ai Turcilor, conduşi de Mahomed al II-lea, care reuşise a cuceri Bizanţul impunându-şi peste tot locul metodele lui de guvernare.

Această sclavie însă, nu durează mult, căci vitejii noştri

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fraţi Moldoveni, se ridicară prin braţul lui Ştefan-cel-Mare, care îşi câştigă Domnia cu sabia.

Viteazul voevod, moşteneşte astfel o situaţie atât politică, cât şi comercială destul de priincioasă.

Sub domnia lui, comerţul Moldovei îşi ia un avânt şi mai mare, datorită legăturilor restabilite de el cu Polonia în anul 1459, cum şi cu Lituania, prin acordare de avantaje reciproce.

De data aceasta mărfurile din Lituania coboară în toată Moldova ca : pânză de Lituania, pânză subţire, barchet, postav, lucruri de plumb, talere de metal, unelte de fier, arme de tot felul şi alte mărfuri, datorită cărui schimb, fac ca situaţia economică a Moldovei, să înflorească simţitor.

Această epocă de prosperitate, este însă din nou turburată în anul 1465 de năvălirea aceluiaşi Mahomed al II-lea, de data aceasta în Muntenia, împotriva lui Vlad Ţepeş.

Ştefan-cel-Mare, profitând de această situaţie, strânge oastea şi porneşte spre gurile Dunării, cucerind *Chilia,* prin surprindere.

Astfel Moldovenii, devin din nou stăpânii acestui ţinut, care îşi avea atunci, cum îşi are şi astăzi aceiaşi importanţă capitală pentru viaţa economică a neamului românesc.

Moldova fiind stăpână pe gurile Dunării, pe cele ale Nistrului, cum şi pe întreg negoţul bizanţului, devine cea mai preţioasă piaţă pentru popoarele dela Nord, al căror drum căta a se sfredeli peste munţi, prin văile şi peste râurile încântătoare, până la malul Mării Negre.

Dar, această epocă înfloritoare, ţine numai până în anul 1484, când, pe neaşteptate Sultanul Baiazid cucereşte *Chilia, Tighina, Bugeacul* şi *Cetatea-Albă,* dând astfel o ireparabilă lovitură şi o adâncă durere sufletească lui Ştefan-cel-Mare.

Din această cauză, Moldova pierde piaţa Poloniei, aşa încât comerţul decade din ce în ce mai mult şi ajunge la lâncezire.

Târziu de tot, cam pe la 1540, comerţul Moldovei începe a reînvia, însă el este supraveghiat şi exploatat de Turci, cari au interesul a-l îndrepta cât mai mult spre răsărit, unde tindeau la un moment dat să-şi mărească împărăţia.

N. Trandafirescu-Nămăeşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mirezme piperate

UNUI MITOCAN CU BANI

Zadarnic cauți a poza
Prin avere și tupeu,
Rămâi tot calul mârțoagă
Inhămat la un cupeu!

PE MORMÂNUL UNUI BANCHER

O poliță în alb emisă
E a noastră ex'stență,
Iar Moartea este creditoarea
Ce fixează-a ei scadență

Sofronie Ivanovici

UNUI PARVENIT

Știi să trăești numai din pile,
Ce păcat c'atâția ani...
Ai frustat cerul cu zile
Și pe stat cu gologani...

UNUI EPIGRAMIST CARE PRETINDE CĂ L'AR FI MÂNCAT PE CINCINAT

L-ai mâncat pe Cincinat,
Laudă de sine...
Insă ceia ce tu ai mâncat
Nu miroase bine.

Ștefan Popescu Drăgușeni

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Răbojul vremei

Societatea „Prietenii Istoriei Literare", de sub chibzuita şi înţeleapta conducere a cărturarului şi scriitorului-profesor P. V. Haneş, a intrat în al 15-lea an de funcţionare cu bune roade sămănate şi culese pe ogorul literelor româneşti. Intr'o modestie şi linişte cuminte, fără de sgomot sau reclamă, ca şi însăş preşedintele ei, această societate lucrează frumos şi bine pentru progresul cultural-literar al ţării. Ii dorim o vieaţă perpetuă cât neamul în slujba căruia activează.

Excelenta revistă „Preocupări Literare" se ocupă de revista noastră, în ultimele două numere, într'un chip special, pentru care ne simţim datori a-i mulţumi d-lui profesor P. V. Haneş, care ne dă sfaturi şi sugestii, pe care, desigur, le vom lua în seamă, dar şi la care ne vom lua cutezanţa a face anumite obiecţiuni, în numărul viitor.

Scarlat Preajbă

Colaborarea cercului literar „Alexe Mateevici" la o şezătoare literară

Membrii locali ai cercului literar „Alexe Mateevici", dela revista noastră au luat parte la o şezătoare literară organizată de scriito·ul Pavel Macedonski la sediul „Casa Femeii" pentru sărbătorirea venerabilei scriitoare: d-ra Miller Verghi. Au vorbit despre meritele literare ale scriitoarei: d-na Aida Vrioni, directoarea „Revistei Scriitoarelor şi Scriitorilor Români" şi d. Leontin Iliescu, publicist şi scriitor.

D. Dragomir Petrescu, directorul revistei noastre, a vorbit de vestigiile istorice ale Bugeacului şi a citit câteva poezii proprii, de nostalgie pentru acest ţinut.

Deasemenea *acest cerc literar* a mai asistat la două şedinţe ale Asociaţiei: „Prietenii Istoriei Literare", unde au

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vorbit doi distinşi colaboratori şi amici ai revistei noastre: d. Scarlat Preajbă, despre: Antioh Cantemir, fiul domnitorului moldovean Dimitrie Cantemir, marele învăţat român, şi d. G. Bezviconi, despre: Chişinăul cultural.

In aceeaşi şedinţă cu d. Preajbă, a mai vorbit şi d. prof. Petre Haneş, un mare răscolitor al trecutului reprezentativ al Basarabiei, despre familia boerească moldovenească: Moruzi, — tinereţea scriitorului Dimitrie Moruzi.

D. Mihail D. Stamate, scriitor-autor, ne-a trimis pentru biblioteca revistei noastre următoarele volume scrise propriu de d-sa: „Inscripţii pe frontispiciul unui secol"; „Vremuri, oameni şi fapte"; „Eseuri"; „Murmur de izvoare", poezii şi „Ramuri de stejar", teatru patriotic.

Mulţumim deosebit de călduros d-lui Stamate pentru gestul d-sale frumos.

Refugiindu-ne din Bugeac la Bucureşti, ne-a rămas în Basarabia, atât biblioteca noastră proprie cât şi a revistei. Pentru aceasta facem o rugăminte fierbinte pe lângă toţi editorii, autorii, instituţii culturale şi persoane de bine, să ne doneze din lucrările şi cărţile ce au.

Mulţumim anticipat tuturor ce ne vor ajuta.

Sprijiniţi cu un abonament şi cu cărţi revista Bugeacu

Un grup de directori de reviste, d-nii: Vasile V. Haneş Al. Bertea, Aurel Scurtu, Dragomir Petrescu, N. C. Lungulescu, Mihail Dragomirescu, Traian Constantinescu, etc., cu aderarea încă a peste patruzeci de publicaţii periodice, au înfiinţat cu sediul la Bucureşti, str. Doamnei 23, o „Asociaţie a Periodicelor Române", sub preşedinţia d-lui profesor V. V. Haneş. Această asociaţie a şi început programul său de activitate naţională-culturală, printr'un ciclu de conferinţe, organizat în metropola ţării şi în provincie. Prima conferinţă s'a ţinut în sala Dalles de d. Dr. State Drăgănescu, care a vorbit despre opera defunctului savant: Dr. Gh. Marinescu. A doua conferinţă s'a ţinut în aceeaşi sală. A vorbit d. prof. univ. I. D. Ştefănescu, despre celebrul pictor român: Grigorescu.

Rugăm toate periodicele din ţară să se înscrie în Asociaţie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vitrina cărţilor

Opera Academicianului Ştefan Ciobanu. Anul acesta se împlinesc treizeci de ani dela publicarea primei importante lucrări a d-lui prof. Ştefan Ciobanu: „Legenda Românească despre Maica Domnului". Student din Chiev, care contribue la mişcarea naţională prin înfiinţarea, la 1908, a societăţii culturale-româneşti din Chiev: „Deşteptarea", şi apără cauza limbii române, în şcoli, scriind articole în ziarul „Viaţa Basarabiei" (1910—1912), iscălind „Silvan", Ştefan Ciobanu înţelege că, în faţa opiniei publice ruse, el are datoria să înfăţişeze cultura românească, cu viaţa şi tradiţiile ei spirituale, în toată splendoarea ei. De aici izvorăşte, acum treizeci de ani, acest studiu erudit, pe care-l publică „Revista Etnografică" din Moscova, la 1911 (Nr. 3—4). Incă peste patru ani, însăşi Academia Imperială îi publică al doilea studiu în acest gen: „Dosoftei, Mitropolitul Sucevei şi activitatea lui de cărturar". Treizeci de ani n'au trecut în zadar: o operă monumentală stă la baza gloriei savantului nostru. Nu trebue să uităm, deci, această dată.

Vasile Sârbu

Două studii ale prof. N. Bănescu. Primim la redacţie două comunicări, la Academia Română, ale distinsului nostru bizantolog, d. prof. N. Bănescu: „Maurocastrum-Mo(n)-castro-Cetatea Albă" şi „Stăpânirea bizantină în Matracha (Tumtaracan), Chazaria şi Rusia, în timpul Comnenilor". Polemizând, întru câtva cu evreul din Edineţ Iacob Brombe[illegible], aşezat la New-York, d. prof. Bănescu, pe baza a două acte publicate de N. Iorga, odată în plus dovedeşte identitatea oraşului Maurocastrum cu Cetatea Albă de astăzi. In al doilea studiu, o concluzie nouă, că regiunea de-a-lungul Mării Negre de răsărit şi a Mării de Azov, în acea epocă era supusă Bizanţiului, probabil va fi contestată de savanţii ruşi. Documentarea, însă, a eruditului nostru profesor, este foarte importantă.

N. A. Constantinescu, Renovaţia Istoriei Românilor de N. Iorga, Vălenii de Munte, 1940. Colaboratorul marelui N. Iorga, d. prof. N. A. Constantinescu studiază cu o adâncă pricepere formidabila lucrare a defunctului savant: „Istoria

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Românilor", stabilind punctele esențiale ale renovației istoriei Românilor, aduse prin cele zece volume apărute la 1939. Noua sinteză istorică a savantului dispărut, cuprinsă în atâtea volume, este mai greu de pătruns pentru cititorul de mijloc. Iar acei, cari vor citi voluminoasa lucrare, redată într'o formă vie și ușor înțelegibilă, nu toți, totuși, vor putea ușor pătrunde în miezul acestei renovații. Dar privită chiar fără să se cunoască originalul, lucrarea d-lui prof. N. A. Constantinescu, aduce în cele 188 pagini ale sale, o povestire întreagă a istoriei Românilor, văzută într'o lumină cu totul nouă și foarte interesantă.

Al. Boldur, Muzica în Basarabia, extras din „Muzica Românească de azi", 1940. D. prof. Al. Boldur face un serviciu mare trecutului Basarabiei, publicând aceste date asupra muzicei în Basarabia. D-sa prezintă pe toți acei cari s'au manifestat în viața muzicală a Basarabiei, dar nu accentuează uneori îndeajuns asupra valorilor, încât în douătrei cazuri e greu să distingi valorile universale, ca Valentina Cuza sau Alexandru Ziloti, dela mici artiști amintiți pe larg. Faptul se explică prin dorința autorului de-a înfățișa pe toți, și cei mai modești slujitori ai muzicei, cari s'au manifestat la fața locului. De aceea îl înțelegem, ca și unele exagerări neînsemnate în aprecieri față de acești frați mai mici, în artă. Pe fondatorul școlii muzicale din Chișinău, Rebicov, nu-l considerăm nici novator, nici compozitor prea distins. Cu mari dificultăți, el a obținut — și numai la Chișinău — montarea operei sale. Imitator al lui Ceaikovski, Rebicov se mai ocupa de spiritism, pentru a înspira un interes mai mare publicului. El a fost trimis la Chișinău, special, pentru a înființa această școală, după un plan al guvernului, care — odată cu aceasta — a mai înființat multe școli muzicale, până și la Groznîi, între Cicenții sălbateci. Încât, această înființare de școală nu era o recunoaștere a calităților deosebite muzicale ale Basarabiei. Fondarea unei școli muzicale a avut un răsunet deosebit între Evrei, cari se înscriau acolo pentru a obține amânări din armată, chiar în timpul războiului mondial, încât direcția școlii a fost dată în judecată. Sistemul d-lui prof. Boldur de-a înșira unele nume care nu ne explică nimic, face să apreciem la fel pe directorii școlii: Levițki, un avocat foarte cum se cade, și Scheidler, maestru militar, bun de violonist de bodegă. Pe de altă parte lipsește de ex. un profesor de pian de seama lui Horr, elevul lui Frantz List. Totuși, subliniind aceste mici lipsuri, trebue să precizăm incontestabila valoare a lucrării, care prezintă în întregime viața muzicală a Basarabiei, de o vechime de peste o sută de ani. Autorul a găsit un material bogat și puțin cunoscut, documentând

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

studiul său nu numai cu o bibliografie de remarcat, dar şi cu izvoare particulare, inedite. *C. Ionescu-Chilia*

D. Munteanu-Râmnic, Amintiri, I. Pe drumul Braşovului, Bucureşti, 1941. O viaţă vie, în strânsă legătură cu neamul nostru, sunt aceste amintiri ale bunului nostru profesor din Ploeşti. Tatăl său, negustorul „braşovean" Ion I. Munteanu, s'a aşezat la Râmnicul-Sărat. Dela el, autorul a moştenit „Kronica Românilor" a lui Şincai. Mama autorului, Agapia Nica Nichifor, era înrudită cu distinsul Mitropolit Şaguna. Sunt date importante pentru cunoaşterea celora care au pornit, la 12 Martie 1838, „Gazeta Transilvaniei" — G. Barit, Iacob Mureşianu şi fiul său, Aurel. Toţi aceşti nobili Români alcătuiau o familie de cărturari. Printre ei fraţii Bogdan, emeriţi savanţi, rudele autorului. Figura lui Andreiu Mureşianu şi „Poema amintirii" încheie acest volumaş de un bogat şi românesc conţinut. Profesorul D. Munteanu-Râmnic are un dar fericit de povestitor de inimă şi noblete. *G. B.*

Data naşterii lui Al. Russo. In Nr. 5—1941 al „Preocupărilor Literare", d. P. Haneş, vorbind despre volumul d-lui G. Bezviconi asupra boierimii Basarabiei la 1821 (nu la 1812, cum scrie d. Haneş), semnalează faptul menţionării acolo, că Russo *„se crede" că s'a născut pe la 1859, în Basarabia.* De sigur, nu la 1859, ci la *1819* (aşa scrie d-nul Bezviconi), dar ceea ce este mai important, d. Haneş îşi documentează afirmaţia cu statul personal al scriitorului. Se ştie din zeci de cazuri (Haşdeu, Negruzzi, Stamati, etc), câtă uşurinţă se dădea la arătarea vârstei în diferite acte. Pe de altă parte (ceea ce uită să spună d. Haneş), pe la 1821, tatăl lui Al. Russo figurează *necăsătorit.* D. Bezviconi a înţeles să lase — prin acest „se crede" — discuţia deschisă, iar d. Haneş trebue să vină, nu cu afirmaţii vechi, ci cu o documentare mai serioasă, nouă, dacă vrea să-şi întemeieze solid părerea, fără să aducă pe seama d-lui Bezviconi o dată a naşterii lui Russo, corespunzătoare morţii (1859). Sau, d. Haneş ţine înadins să dovedească, că scriitorul Al. Russo era un fiu *nelegitim*, născut la 1819, al unui tată necăsătorit pe la 1821 ?? *C.*

Un dicţionar româno-italian. D. prof. Gino Lupi, dela Facultatea de Litere a Universităţii din Milano, lucrează intens la un dicţionar româno-italian, care va fi publicat de ministerul italian al Presei şi Propagandei. Aşteptăm cu toată mulţumirea acest preţios dicţionar, iar autoritatea autorului ne este deplin cunoscută. D. Gino Lupi, un savant filolog, ocupă loc de onoare în rândurile cărturarilor italieni care se ocupă de spiritualitatea românească: D-sa

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

predă cu aleasă competinţă cursuri de limba română la Facultatea de Litere din Milano, fiind autorul a numeroase lucrări care ne privesc. *Aurel George Stino*

Crini şi spini (versuri), de *Marin Marinescu-Mureş*, 1940, colecţia „Evului mediu" („editura noastră", Bucureşti). Sunt 97 poeme, strânse în ciclul „Crini şi spini", care fac parte din „Veac nou", „Poemele singurătăţii", „Cântări din valea trandafirilor" şi „Stol de rândunele", care merită să ne fixeze atenţiunea. Deci, vom reveni.

Fabule, de *Nicolae M. Isac-Zlaşti* („editura noastră", Bucureşti, 1940). Sunt 46 fabule, risipite prin diferite publicaţiuni, iar acum redate cititorilor. Ne place sinceritatea autorului, care o mărturiseşte în fruntea cărţii, prin cuvintele: „fabulele nu sunt toate bune", „fiind începător", „nimeni n'a scris bine la început". Exact. Suntem de acord cu autorul. De aceea să aşteptăm volumele următoare. D. Isac-Zlaşti făgăduieşte, el însuş, să tindă spre mai bine.

Ucigaşul (dramă în trei acte şi un tablou), de *Pompeiu Hossu-Longhin* („editura noastră", Bucureşti). Această dramă a fost jucată pentru prima oară în anul 1932, la Vulcan. Autorul e director şcolar. Din câteva cuvinte, spuse de d. N. Graur, aflăm că d. Pompeiu Hossu-Longhin a mai publicat, anterior, şi alte scrieri, între acestea demnă de remarcat este „Importanţa folclorului românesc în literatură".

Vine vremea de apoi, este titlul unei povestiri istorice din trecutul Basarabiei, de dr. P. Cazacu (imprimeria centrală a Statului, Bucureşti, 1940). După indicaţiile autorului, într'o notiţă, datele, din această povestire, sunt exacte şi autentice, scoase dintr'o cercetare a actelor, făcută de d. prof. N. Popovschi, în lucrarea sa intitulată „Mişcarea dela Balta", 1925. Istorisirea, ce avem în faţă, fiind făcută pe bază de documente, merită o revenire asupră-i.

Doamna Lia Mîrea este autoarea mai multor scrieri, din care noi avem la îndemână: *Dialogul inimilor* (editura „Cartea Românească", Bucureşti, 513 pag.), *Pasteluri*, versuri (tip. Modernă, Bucureşti, 85 pag.), ediţia III şi *Strofe umoristice* (instit. de arte grafice „Cugetarea", Bucureşti, 131 pag.).

A mai publicat încă: *Variaţiuni zilnice* (versuri) şi *Cântece primăvăratice* (versuri în canto, albumul I).

Asupra celor de mai sus scrieri, s'au pronunţat atâţia cărturari şi critici de mâna întâia, încât ar fi de prisos să ne mai rostim şi noi, acum. *Scarlat Preajbă*

Oltenii şi Basarabia de Const. C. Giurescu. Este un

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

extras din „Revista istorică română", 1940, care vorbeşte despre colonizări muntene în Sudul Moldovei în veacurile XIV şi XV. Expunerea este însoţită şi de o hartă.

D-l Giurescu arată o serie de documente între anii 1435—1546, pe temeiul cărora se probează existenţa regiunii Olteni, cuprinsă între districtele: Putna, Tecuci şi Covurlui, astăzi numită satul „Lungociu", pe apa Siretului. Localitatea Olteni a avut o mare importanţă pe atunci, ceea ce explică faptul că ea apare în cele mai vechi hărţi ale Moldovei. Numele şi-l poartă dela populaţia colonizată aici, de baştină de pe malul Oltului, operă efectuată de către Voevozii Basarabi ai Ţării Româneşti. Distinsul nostru istorician consacră un capitol şi Basarabiei, nume ce aparţinea lui Basarab Intemeietorul, care-şi întinsese hotarul de răsărit al Munteniei până peste aşezările tătăreşti din Bugeac, care fiind găsite pustii au fost colonizate cu elemente româneşti din Muntenia, iar mai târziu sub Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare cu Moldoveni.

Câteva însemnări despre boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru, de Artur Gorovei. Veneratul nostru folklorist, dl. Artur Gorovei, prin interesanta lucrare de faţă, adaugă la valorosul studiu genealogic al d. Gheorghe Bezviconi — istoriograful Basarabiei: „Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru", câteva date informative cunoscute de d-sa, asupra unora dintre bierii cuprinşi în lucrarea d-lui Bezviconi şi anume: Cantacuzino, Kiruş, Leonard şi Vârnav.

Din arborele genealogic Gheorghe Cantacuzino fost colonel în armata rusă, căsătorit cu Elena Gorciacov şi mort în 1857 se trage o numeroasă familie de urmaşi străluciţi.

O altă ramură a familiei Cantacuzino este aceea coborâtoare din Gheorghe (Iordache) Cantacuzino.

Costache Kiruş — membru la judecătoria ţinutului Hotin, este tulpina unui arbore genealogic de nobilă familie moldoveană. Un nepot al acestuia Teodor Vârnav — scrie „Istoria vieţii mele", conţinând date asupra familiei Kiruş şi a lui Costea Leonard, legat prin alianţă de căsătorie cu cea dintâi.

Insemnările d. Artur Gorovei, reprezintă pentru istoriografii noştri o preţioasă contribuţie.

Dictando Divers — 1925—1933 de Perpessicius. Este o crestomaţie aleasă de frumoase şi variate bucăţi scrise de autor între anii: 1925—1933.

Dl. Perpessicius, într'un stil sobru şi o formă de exprimare dialectică architectonică, cum numai un critic li-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

terat artist poate s'o facă, ne face să cunoaştem multe lucruri din viaţa artiştilor şi literaţilor noştri şi din domeniul culturei enciclopedice generale.

In expunerile sale plastice insuflate de creaţia geniului şi înflorite de talentul artistului, Dl. Perpessicius ne serveşte modele poetice de scris: —„Noaptea nu mai svârle din balcoanele-i de umbră, crizantemele de opal ale luminilor electrice; elevatoarele nu-şi mai atârnă perlele becurilor deadreapta şi deastânga rubinului ciclop şi nu mai murmură, cu aria-i monotonă, talazul grânelor aspirate".

—„Stilul se înmoaie ca ceara la dogoarea aducerii-aminte şi adjectivele îşi preling serbeturile peste istoria de acum cincisprezece ani".—„Ochii de o profunzime neobişnuită se desfăcuseră în două miraculoase carole de chihlimbar castaniu. Buzele cărnoase de o vigoare de vişină altoită arcuiau. în ciuda lui Cupidon, cel mai desăvârşit arc, din câte a văzut mitologia. Capul întreg era de o armonie care întrunea graţia crinului cu gravitatea însufleţită a marmomorei pentelice".

—„Cădelniţează în svon de zurgălăi de argint sănii iuţi, dispărând pe sub umbrarul de ceaţă, de vis şi de nea, se pierde în marginea unei păduri, pe lângă linia ferată, un cuplu nins de-un roiu de fluturi albi, zăboveşte la o răspântie, între bice de crivăţ, un tânăr desfoind roza vânturilor şi alcătuindu-te din inexistenţă şi din iubire, mică fantomă cu ochi de abanos strălucitor, cu buzele de vişini altoite şi cu ştrengarul tău breton".—O gâză cu irizări de smaralde se rătăci, orbită, pe unghia ta de sidef. Te-ai plecat peste cupa mută a unei corole şi ai scuturat smaraldul viu. Ca într'o vrajă, smaraldul s'a abătut în praful polemului şi mireazma stârnită ne-a împresurat ca o iederă aromată". — „Versurile apărură, în mijlocul paginilor albe, cu delicatul lor metru poporan, ca o broderie de silabe pe poalele unei cămăşi de noapte".—Şi în înserarea cu irizări stelare şi cu sonorităţi pluşate de talangă, ale turmelor ce se întorceau dela păşune".

D-l Perpessicius în criticile sale literare mai vechi şi contimporane apare acelaş artist literat. Iată cum defineşte d-sa poezia poetului voluntar M. Săulescu, mort în războiul de întregirea neamului: „Era un torturat de viaţă, de neîmplinirile ei, de ecourile ei de artă şi poezia lui toată tremură ca un lac peste care adie neîntrerupt o boare sau ca un plop cu frunzele totdeauna neliniştite. O poezie înălţată asemeni unui nufăr din mâlul cotidian peste apă, deasupra nivelului terestru, cu câţiva stropi de tină pe petale, dar luminând ca o candelă, de soarele ce-i străbate corola".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Iar pe D. Iacobescu, mort la îmbobocirea vieţei, când era de 20 de ani, iată cum îl conturează: „D. Iacobescu imprimă armoniilor un sigiliu personal, fiindcă versurile sale aeriene sunt litaniile suferinţelor lui de predestinat. Acest strănepot de Prometeu, înlănţuit de spetează jâlţului peste care corbul negru ţine în pliscuri o cruce, suferă; din inima lui fragilă rod vulturii lăuntrici şi soarele îl doare şi noaptea îl chiamă. Toată pâlpâirea aceasta de viaţă îşi tremură umbrele albastre în poemele lui D. Iacobescu.

Pe părintele Gala Galaction îl zugrăveşte astfel: — „N'aţi avut fericirea să-l cunoaşteţi personal, să-i auziţi vocea de metal cald, să-i ascultaţi vorba părintească, de duhovnic ideal şi să-i priviţi ochii cu lumini de pustnic înţelept. Aţi avut măcar din ziare şi raviste prilejul să admiraţi şi să iubiţi chipul acela de Tolstoi al plaiurilor noastre... de bună seamă că aţi cetit: fie povestirile lui de un romantism autohton, fie paginile de confruntare creştină,.. totdeauna marcate de un larg suflu creştin,... fie tălmăcirea sa din „Noul Testament", acea comoară de înţelepciune şi poezie, trecute prin filtrul de miere al marelui stilist care este părintele Galaction".

Autorul se mai ocupă de scriitorii: Ion Trivale, de scriitorul critic Gherea, Mihail Sadoveanu cu ocazia jubileului său de 50 de ani, Ion Băilă — gazetar ardelean, Leon Donici — scriitor basarabean, Ion Minulescu, de pictorul Fănuţă Dumitrescu şi face un popas mai mare asupra genialului nostru poet Mihail Eminescu, pentru care mi-ar trebui mai multe pagini, ca să redau rândurile triste şi dureroase scrise de d. Perpessicius.

Sonete de Shakespeare — traducere de Gabriel Donna. D. Gabriel Donna ne dă într'o impecabilă versiune românească, un gen nou din operele marelui cugetător, poet şi dramaturg englez: şaptezeci şi patru de sonete, din cele una sută cincizeci şi patru câte a scris bardul genial al Angliei.

Deşi o traducere dintr'o limbă în alta prezintă mari dificultăţi, şi în special pentru noi o traducere din limba engleză, totuşi d. Donna răuşeşte perfect în versiunea de faţă, prin construcţia versului românesc cu o limbă aleasă şi într'un ritm suplu, să dea sensul adevărat corespunzător ideilor, gândirei şi simţirei marelui Shakespeare, în sonetele sale.

Sonetele de faţă este un şirag ales de perle, mărgăritare, unde profuziunea cugetărei adânci, spirituale, se împleteşte curcubeu de raze cu o simţire caldă, curată, de iubire supra vulg, divinizată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Citind aceste sonete şi citind poeziile de iubire ale lui Eminescu nostru, te înalţi sufleteşte în sfera senină a stelelor şi a florilor şi iubirea se purifică în tine de tot ce este tină pământească.

Un sonet din cele 74:

Sfârşit de oboseală spre patu-mi mă grăbesc
Să dau odihnii trupu-mi de-atâta drum muiat,
Atuncea, însă, 'n capu-mi pe un alt drum pornesc
Şi mintea-mi se frământă când trupu-i nemişcat.

Gândirile-mi, departe de unde mă găsesc,
Cucernice, spre tine, pornesc neîncetat
Şi pleoapele-mi deschise îmi ţin ca să privesc
Ceea ce văd şi orbii cu ochiul lor secat.

Numai, că'n întuneric cu mintea-mi te găsesc
Pe tine chiar pe zidul de neguri suspendat
Ca o icoană scumpă ce, ca un dar ceresc,

Întinereşte noaptea cu chipu-i luminat.
Vai, pentru mine ziua şi noaptea pentru tine
Trudesc, eu corp şi minte şi-odihna nu mai vine.

Familia Diki (sălbaticii), roman, de **Mihail Arţibaşev**, traducere din ruseşte de **R. Donici.** Traducătorul acestei frumoase opere, d. R. Donici, este cel mai perfect interpret al lucrărilor literare ruseşti în versiunea românească. D-sa este fratele valorosului scriitor român basarabean Leon Donici, născut la Chişinău.

In romanul de faţă, autorul înscenează pe ecran, prin eroii aleşi dintr'o familie burgheză dintr'un târguleţ de provincie din stepa Rusiei, fapte şi moravuri sociale din vieaţa poporului rus, din care reese că acesta nu-i atât de religios, pe cât e de superstiţios, că „bătăi, jafuri şi violenţe la poporul rus sunt, din vechime, fenomene comune", că „ucigaşii ruşi îşi sfârşesc vieaţa postind şi pocăindu-se", că libertatea la ei e anarhia, iar luptele politice sunt sau teroare sau o dictatură crudă şi că „poate nu-i departe clipa, când acest ocean sălbatic, care este poporul rus, va sfârşi printr'o răscoală şi jaf general".

Această viziune profetică a scriitorului Arţibaşev s'a adeverit întocmai. El n'a împărtăşit însă această mişcare şi deaceea în anul 1923 a fugit din Rusia în Varşovia unde a şi murit în 1927, la 4 Martie. El are mai multe opere literare la activul său. Soţia lui Arţibaşev trăeşte la Bucureşti.

Muştar: Epigrame şi Epitafe de Sergiu Grosu. Este titlu unei plachete cu 28 epigrame şi 42 epitafe de mult

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

umor şi spirit fin, care plasează pe autor în galeria celor consacraţi acestui gen literar. D. Grosu posedă în chip deosebit muza inspiratoare şi darul de a scrie în acest sens. Intr'un vers mlădios cu o limbă uşoară şi dulce şi un stil simplu, spiritul său joacă abundent, elagant şi liber în figuri epigramatice şi epitafice.

Publicăm la „pagini piperate", în interiorul revistei, două din acestea.

Hristos: Pacea Lumii, de Preot Al. Bardier. Ne bucură apariţia acestei broşurele, tocmai în vremea de azi, cum şi a cucernicului preot Bardier, un vechiu colaborator.

Din rândurile acestui text reese că „pacea lumii" nu vine din înarmările popoarelor şi războirea între ele, ci numai dela Iisus: „Intru nimeni altul nu este mântuire, căci nu este sub cer un alt nume dat nouă oamenilor, întru care să ne mântuim". Pasagiul sf. apostol Pavel citat în această cărticică ne deschide ochii asupra nefericitei rebeliuni din ţara noastră: „Plini de tot soiul de nelegiuire, de viclenie, de lăcomie, de răutăţi, plini de pismă, de ucidere, de ceartă, de înşelăciune, de purtări nesuferite, şoptitori, bârfitori, urâtori de Dumnezeu, cutezători, trufaşi, lăudăroşi, născocitori de rele, nesupuşi părinţilor, desmetici, călcători de cuvânt, fără iubire firească, fără milă".

Inseilări de gând — versuri de B. Stanciu-Dolj. In versurile din placheta trimisă de d. B. Stanciu Dolj, afli numai tristeţe şi scepticism. Viaţa omului pentru sine e un prilej numai de dureri şi desamăgiri iar spectrul morţii îl urmăreşte zilnic şi pretutindeni în toate gândurile şi simţirile sale.

Deaceea şi cele şeaptezeci şi sease poezii sunt estompate de această umbră neagră. Nimbul vieţii pentru dânsul îl formează credinţa în vieaţa cealaltă — veşnică; iubirea rămâne pentru d-sa doar, o licărire, o rază caldă, mângâietoare pentru inimele tinere, visătoare. Il înduioşează mult soarta ţiganilor nomazi, poezia despre ei o dăm în corpul revistei.

Pe Prundurile Moldovei de Ştefan Popescn Drăguşeni. Este o plachetă de versuri, cu murmur sonor de ritm şi rimă, cum un izvor limpede şi cristalin.

In poezia d-lui Popescu Drăguşeni găseşti amintiri duioase din copilărie, prietenie caldă şi stropuri de rouă pe flori de iubire, cum şi multă veselie, voioşie: „La horă" (de Sânzâene), pe care o redăm în revistă.

Baliverne (epigrame) de acelaş autor. Pe cât versul d-lui Drăguşeni este sprinţar şi săltăreţ ca un fir de izvo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

raş de apă pe clin de munte, apoi epigramele d-sale sunt aluzii vesele, dar usturătoare şi ironice, temperând unele avânturi, laude şi apucături. Dăm două epigrame la „Pagini Pipărate".

Litere de pământ — versuri şi poeme de Preda Savu. Din rândurile de mai jos răsar ca florile şi stelele toate gândurile şi simţirile d-lui Preda.

Am scris această carte ca să-mi fie
ecou cules pe vânt de veşnicie,
că dacă gândul tremură'n cuvânt
literele sunt făcute din pământ
Şi fruntea mea a presărat din mână
În ore lungi, trăite pe hârtie,
la fel de harnic suflet şi ţărână.

In lume cât am stat şi cât am mers,
strângând în braţe cioburi şi blesteme,
m'am odihnit la umbra unui vers
şi mi-am culcat durerea în poeme.

Bibliografia periodică

Buletinul German, Berlin, anul III, Nr. 75, 24 Februarie 1941. Este o publicaţie în limba română, care aduce preţioase contribuţii la cunoaşterea Sud-Estului european şi relaţiilor cu Germania. Articole de interesantă documentare: Ţara fără clasă de mijloc, Germania în Sudestul Europei, Situaţia în Mediterană, Lucrători străini în Germania, „Mein Kampf", Poşta redacţiei, etc. (Deutsche Korrespondenz, Berlin W 56, Postbox 22).

La Rassegna Italo-Romena. Anno XX, No. 11. Milano, Novembre 1940. Fondatori: Dr. J. Antohi, Dr. V. Monti.

D. prof. *Gino Lupi,* publică în apreciata revistă milaneză, amplul său studiu cu privire la Damian Stănoiu. Autorul studiază cu perspicacitate şi echilibru opera lui Damian Stănoiu, stabilind cu juste trăsături specificul scriitorului. Citez câteva reliefate observaţiuni:

„Primele opere, cele scrise la mânăstirea Căldăruşani, nu sunt numai cele mai reuşite, dar denotă în acelaşi timp o progresivă perfecţionare a autorului. Când circomstanţele l-au constrâns a părăsi mânăstirea, puţin câte puţin s'a înstrăinat de această lume care n'a mai format un tot unic cu personali-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tatea sa şi a cercat să intre în altă lume unde se simţea complect pierdut.

Necesitatea de a trăi l-a mai constrâns de a-şi face din artă o profesiune şi pentru a răspunde exigenţelor publicului şi editorilor, a ieşit cu scrierile sale din mediul monastic. Dar n'a reuşit, după cum nu a reuşit a deveni complect „burghez". ...N'a putut deveni scriitor profan căci a rămas spiritualiceşte exclus din societate".

In ultimul capitol al studiului său, d. Gino Lupi vede în D. Stănoiu o *„expresie pură a originii sale, căci de obârşie ţărănească şi educaţie monahală, a derivat din copilăria şi adolescenţa trăită la ţară mentalitatea particulară a ţăranilor, în timp ce dela mânăstire spiritul său a primit acea „impronta ecclesiastica" slavo-bizantină...".* *A. G. Stino*

Convorbiri Literare, vechea revistă, care apare de 74 ani, acum aflată sub harnica direcţiune a cărturarului academician I. E. Torouţiu, în numerile 7—12, închină un număr massiv de 550 pagini celor trei provincii dărămate: Basarabia, Bucovina şi Transilvania, smulse vremelnic dela trupul României. Acest volum e deschis de un cuvânt al directorului revistei: *La o răspântie istorică.* Scriu articole pentru Basarabia d-nii I. Petrovici, *Temei şi tradiţie,* Tedor Al. Munteanu, *Doină Basarabeană (poezie)*; D. Iov, *Plâns basarabean* (poezie); Constantin D. Vasilcoiu, *Ce trebuie să ştim despre Basarabia;* Tatiana Găluşcă, *Cântece de jale şi Cântec de străinătate* (cântece populare); Gh. Bezviconi, recenzie la *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru,* de Leon Stoide; recenzie despre revista *Viaţa Basarabiei,* de Teodor Al. Munteanu.

Pământul. Salutăm intrarea în al X-lea an al vieţii sale a ziarului **Pământul,** dela Călăraşi-Ialomiţa, al d-lui Eugen Cealîk, vechi publicist şi bun avocat, om de frumos gust şi de o rodnică activitate pe tărâmul culturii româneşti. E o foae care îmbrăţişează toate ramurile ce stau nemijlocit la temelia culturii oricărui cetăţean şi o putem da ca exemplu de ţinută şi demnitate pentru adevărata gazetă pe care cărturarul şi-o procură şi o doreşte să şi-o aibă la îndemână. Urăm acestui bun ziar o viaţă cât.. *Pământul.*

Revista **Răsăritul** a intrat în al 23-lea an dela apariţie. Salutăm această respectabilă vârste. Ştim că această bună revistă a apărut, în 1918, la Chişinău, după alipirea Basarabiei la patria mumă şi că a avut o influenţă binefăcătoare asupra regiuni româneşti dintre Prut şi Nistru. Ctitori au fost; generalul Ion Manolescu, preşedintele Caselor Naţionale, şi I. U. Soricu, poet şi profesor. Pe

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

frontispiciul revistei stau scrise nume care înseamnă garanţia unei serioase conduceri: director proprieptar d. general I. Manolescu, redactor d. Scarlat Preajbă. *S. P.*

Convorbiri Literare. D-l A. G. Stino recenzează în „Viaţa Basarabiei", amintirile unui fruntaş basarabean, care privesc Bugeacul, apărute în revista „Convorbiri Literare". (Iunie 1940).

D-l Gh. Bezviconi publică pagini din jurnalul lui M. C. Zozulin (1884—1891), înalt funcţionar basarabean, consilier de stat efectiv. Din paginile oferite prin îngrijirea laboriosului cercetător Gh. Bezviconi, putem acorda lui M. C. Zozulin un larg spirit de observaţie, darul de a alege uneori esenţialul şi un sarcasm adesea muşcător; sunt pagini preţioase pentru reconstituirea vieţii timpului. In redarea migăloasă a unor evenimente locale se vede însă putinţa de evocare a memorialistului. Câteva spicuiri îndreptăţesc interesul pentru siluetele vremurilor şi evenimentelor unde au fost amestecate.

Iată-l pe C. Stere „elev în clasa VI de liceu, fiu de moşier, de origină greacă", arestat cu prilejul unor agitaţiuni tinereşti; „pozează şi încrucişează braţele, ca Napoleon, şi stă cu şapca în cap în timp ce vorbeşte cu oamenii mai mari decât el". Directorul arestului, un om de treabă, venind la tânărul arestat ca să-l întrebe de nu doreşte un ceaiu, căpătă următorul răspuns dârz: „Sunt un deţinut, ca şi toţi ceilalţi. D-v. nu trebuie să-mi faceţi nici un privilegiu. Lăsaţi-mă în pace"!

In capitolul „Retrocedarea judeţului Ismail", găsim note demonstrând din plin bunul simţ al consilierului Zozulin. Cele ce urmează sunt surprinzătoare: „De cinci ani îmi bat capul cu aceste trei judeţe, (sudul Basarabiei) pentru că mi-a venit gândul de a studia legile comunale şi rurale româneşti. Ele prevăd instituţii, care, pentru binele populaţiei, nu numai că ar trebui menţionate în ţinutul acela, dar introduse şi la noi. Petersburgul cere însă ca totul să fie croit din nou pe un calapod rusesc. Să croiască cum le vine mai bine! Nu mai am putere să rezist în faţa unui curent atât de idiot"... Zozulin regretă „dispariţia acestor instituţii în care nu era reprezentată nici o clasă socială (sau, poate, erau reprezentate toate clasele sociale), care erau atât de bine organizate şi care erau o chezăşie că nu se vor mai întâmpla în viitor acele necuviinţi ce se întâmplă la comunităţile săteşti, burgheze şi ţărăneşti... Imi pare rău de importanţa primarilor, în locul cărora vor veni bieţii staroşti săteşti, aleşi de obicei dintre ţăranii cei mai şmecheri şi desgheţaţi, cari rare ori sunt cinstiţi".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Viaţa Basarabiei, revistă condusă de vechiul luptător naţional şi cărturar d-l Pan. Halippa, prezintă în numărul pe Februarie-Martie, un sumar bogat, în care, de sigur, articolul de fond, dar şi de o adâncă spiritualitate românească, sunt rândurile semnate de d-l G. Bezviconi: „Pământ fără nume... Pământ românesc". Cu un material istoric, pe care mulţi l-ar bănui numai ca existent în apărarea cauzei şi a sentimentelor noastre naţionale, autorul pune în relief o viaţă românească a unui pământ fără nume şi totuşi al cărui nume îl purtăm veşnic în gândul nostru". Versurile, iscălite de d-nii: P. Halippa, Olga Cruşevan, N. Leu, Lotis Dolenga, A. Luţcan, S. Nica, G. Popescu, Ştefania Stâncă şi I. Moraru, se prezintă, cu mici excepţii, superioare prozei literare.

„Adio Basarabie", de Iorgu Tudor, „Pribegie", de Vasilidia Soroceanu, ne trezesc dureroasele amintiri ale refugiului, iar Elvira Orza (Prin văile Răutului), Vasile Chicu (Mărturisire) şi N. Litinski (Nunta), fac să retrăim clipele senine de viaţă de pe meleagurile părăsite.

„Artur Gorovei la 77 ani" este un „portret" omagial al marelui nostru scriitor şi om de cultură, iscălit de d-l Aurel G. Stino. Despre cooperaţia în Basarabia scrie d-l Şt. Cosâmbescu. La „Cronică", între recensii şi însemnări foarte importante, semnate de d-nii: Pan Halippa (Pe marginea unei cărţi), A. G. Stino, Eliza Zatoviceanu, G. Bezviconi, O. Sargeţiu, S. Nica, N. Smochină, D. Strungaru, T. Holban, găsim două articolaşe polemice, de d-nii S. Nica şi D. Timonu, care, nici prin fondul, nici prin forma lor, nu cadrează cu o revistă actuală românească. Fără să împărtăşim în totul unele păreri din articolul dintr'o gazetă, semnat „N. Strajă", nu putem să nu constatăm unele puneri la punct foarte juste, deşi dureroase, ale acestuia, şi publicarea fără rost a sintezei, plină de exagerări, din „Viaţa Basarabiei" (Ianuarie), iscălit „N. Păndaru". Publicarea unor „documente", de felul acelui din pagina 176 a revistei, devine curioasă, dată fiind activitatea de mai târziu a unora din semnatari. Autoreclama din articolul semnat „N. Păndaru" străbate în polemici, ca acestea, sub forma unei autoapărări.

Cadenţa, bilunar de atitudine şi gândire românească, condus cu multă pricepere de d. Pompei Atanasiu, un vechiu şi încercat îndrumător de revistă. Alese colaborări fac să se observe chiar dela primul număr, calităţile acestei reviste, care aduce o suflare sănătoasă tinerească în literatură. Mai semnează: C. Loghin, I. Agârbiceanu, I. Pietrari, M. Dobrin, V. Carianopol, Dragoş Vitencu, Mircea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Streinul, N. M. Constantinescu, I. Bucur, A. Marcu, H. Groza, I. Scarlat şi alţii. *C. Ionescu-Chilia*

Preocupări Literare. Anul VI, Nr. 3, Martie. Director: V. V. Haneş. Revista Soc. Prietenii Istoriei Literare. Redacţia şi administraţia: str. Roma 58 (parcul Bonaparte).

Această revistă, aşa cum apare sub îngrijirea d-lor: Vasile V. Haneş, director şi Petre V. Haneş, un destoinic scriitor şi istoric literar, este un adevărat magazin de artă şi literatură românească şi streină. Paginile ei sunt o stupină de faguri şi miere, unde, cei mai calificaţi maeştri ai condeiului, adună cum albinele nectarul florilor unei gândiri şi simţiri bogate.

In numărul ce am în faţă colaborează următorii: d. Petre V. Haneş trage cea dintâi brazdă pe ogorul ei, cu primul articol: „Ioan Vodă cel Cumplit de B. P. Haşdeu", este un studiu critic de mare adâncime asupra schiţei lui Haşdeu, care aureolează chipul şi domnia lui Ion Vodă cel Cumplit, deşi a fost numai de 2 ani.

Viziuni de războiu, versuri, traducere de Al. Stamatiad după Julien Vocance; Scrisoarea II-a de Augustin Z. N. Pop, studiu. care priveşte epoca de intrigi, pismă şi egoism de pe vremea lui Al. Macedonski; Circonspection, versuri (Jardis) de Verlaine şi Colloque sentimental (Fetes Galantes) de acelaş, trad. de Radu Mărculescu, Monografia d-lui Lovinescu despre Titu Maiorescu, de Virgil Untaru; Adieri de primăvară, versuri, Sully Predhomme: „Souffles d'Aril", de George Hilt; Vraja mării, vers., de Eugen Constantinescu; Făuritorii României Moderne, de V. V. Haneş. Autorul face un studiu foarte documentat asupra memoriilor întocmite de Români şi a mişcării acestora în Occident pentru independenţa ţărilor româneşti.

Revista se termină cu un interesant folklor adunat din Cugir (jud. Hunedoara) şi cu o bogată cronică).

Arhiva Românească (tomul V). Este editată de Fundaţia culturală Mihail Kogălniceanu sub direcţia d-lui Mihail Kogălniceanu.

Redacţia şi administraţia revistei: Fundaţia Culturală Mihail Kogălniceanu, str. Izvor 110, Bucureşti VI.

In această periodică publicaţie academică se întâlnesc penele celor mai consacraţi oameni ai studiului istoriei şi trecutului nostru de stat. Semnează articole d-nii: N. Cartojan, despre: „Operele lui Kogălniceanu din timpul studiilor la Berlin, G. I. Brătianu: „Formarea unităţii româneşti. Factorii istorici", Aurel Sacerdotianu;" Izvoa. rele istoriei Românilor"; Const. Moisil: Proecte de legi monetare din domnia lui Cuza-Vodn; Artur Gorovei:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„Câteva însemnări despre boerimea Moldovei dintre Prut şi Nistru"; G. Bezviconi, istoriograful Basarabiei: „Corespondenţa românească din Peterburg în anii 1833 şi 1834" şi alţii: C. Bobulescu, H. Dj. Siruni, C. Gane, I. Rădulescu Pogoneanu, Mihail Popescu, Dan Simionescu, Damian Bogdan, M. Costăchescu, Ioan Ghica, Berechet Şt. Gr., etc. *D. P.*

Păstorul Tutovei, *Nr. 7-8-9, Sept.-Nvrie. 1940, Bârlad.* Revistă lunară a Asociaţiei Preoţilor din jud. Tutova. Anul III. Frumoasa revistă a clerului tutovean cinsteşte din plin cărturărescul ţinut al Bârladului. Ca de obiceiu, conţine articole variate, păstrând loc larg culturii generale şi specificului local.

Numărul de faţă a ştiut să înfrângă vitregiile abătute asupra Bârladului.

Pr. Cezar Diaconu publică o profesiune de credinţă cu privire la trăirea pe plan creştin şi naţional. Calde rânduri semnează pr. A. Popescu „Acum slobozeşte", este vorba de Simeon care „a primit solia dela Domnul Dumnezeu cu înfiorare". După Fenelon, pr. V. Nacu apoteozează cărţile sfinte în „Despre Sf. Scriptură". Rânduri delicate de slavă înfrăţind şi îmbibând natura cu Domnul, oferă D şoara M. Creangă în „Ruga Florilor". Intâlnim date asupra oamonilor locului în „Panaite Chenciu", fost profesor la liceul din Bârlad, de C. Calmuski şi „Iconomul Stavrofor Ioan Cosma", de pr. Gr. A. Dumitiru; D. Şt. C. Cosma (A murit un poet moldovean: George Pallady) schiţează în colori vii poetul „dintr'o caldă înfrăţire cu natura şi cu trecutul înmiresmat al Moldovei, poet care era în adevăr „boerul desprins din una din firidele ctitoriceşti ale bisericuţelor Moldovei". Senină şi duioasă evocare în acele „Pagini triste".

Perpetuarea amintirilor oamenilor locului, iată ceva înlăturat de snobismul timpurilor. Băştinaşii de seamă ai oraşelor noastre sunt daţi uitării, parcă, oarecum, supărători mediocrităţii. Adesea am întâlnit în paginile „Păstorului Tutovei", pioase portrete care trec prin semnificaţie hotarele ţinutului de baştină.

Distinsul cercetător basarabean, d. Gh. Bezviconi, oferă o scurtă dar consistentă privire asupra lui „Artur Gorovei, geoeologist", evidenţiind contribuţia în geneologie a cărturarului excepţional dela Folticeni, care descinde prin episcopul Seroteiu al Huşilor, urmaşul familiei Borş de Budafalwa, din cavaleri ai sec. XI.

Pr. prof. dr. D. Furtună — apreciatul cercetător din Dorohoi — recenzează cu interes lucrarea d-lui P. Coman: Glosar dialectal, Bucureşti, 1939. Pe „marginea acestui glo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sar preţios", păr. dr. Furtună oferă remarcabile lămuriri.

„Ruga unui copil", de pr. V. a Iloaei, însăilează o educativă istorioară la umbra icoanei făcătoare de minuni, şi se „săvârşise o minune prin rugăciunea unui copil".

Mai întâlnim „Istoricul oraşului Bârlad", de G. A. Gralex cu privire la chestiunea mormântului lui Iuga Koriatovici — care n'ar fi, afirmă autorul, în biserica Sf. Inn din Vaslui; pr. *I. P. Olariu* se ocupă cu „Relaţiile istorice dintre Biserica anglicană şi biserica ortodoxă", iar d. prof. Rânzescu precizează rostul cercetărilor etnografice pentru noi. (Etnografia şi etnicul românesc).

Semnatarul acestor rânduri cercetează autorului uitatului volum „Stil şi Gândire", cu privire la Creangă, recunoscut în acele pagini drept „vastă sinteză etnică a poporului român" (Eduard Gruber, O voce despre Creangă).

Diverse rubrici ale „Cronicei sunt susţinute cu temeiu de pr. Chirvasie, pr Bardier, arhim. Scriban, Gh. Bărgănuaş.

„Făt-Frumos", Cernăuţi—Bucureşti, Nr. 4—6, Iulie—Decemvrie 1940. „Făt-Frumos", revista d-lui prof. Leca Morariu, a pornit în pribegie însufleţită de acelaşi avânt, căci *„Când în hotarul (cel cu îngrijorare) străjueşte Paloşul lui Christos, Ştefan, când în Ţară s'a temeluit Marea Dreptate — cum să nu-ţi chiuie sufletul de nou avânt către biruinţa scrisă nouă la capăt?!* (Revista „Făt-Frumos").

Semnează *„Amintiri bucovinene"* d. I. Ciocârlan, apoi întâlnim versuri inspirate din drama pământului pierdut: *„Doina"* de G. Voevidca, *„Voroava"* d-lui D. Iov, „Doina Ţării" de A. Sânger, „Bucovină, Bucovină" de N., „Solie" de M. Graur şi *„Cântece populare"* auzite la Ostriţa-Cernăuţi de d-na Octavia L. Morariu.

„Pe marginea „Drumurilor Moldovene" de Leca Morariu", d. Gh. T. Kirileanu aduce interesante şi preţioase precisări, de pildă: *„se zice numai iarmarocul dela Fălticeni, iar nu bâlciul"*, sau *„în valea Bistriţei de sus nu se aude cuvântul samar, ci numai tarniţă;* amănunte pitoreşti: *„Satul Cotârgaş e vestit prin vrednicii săi gospodari şi prin fetele cele frumoase. Numai biata Holdă are ponosul că-i satul proştilor!"*

D. prof. Leca Morariu aduce mireasma Sucevei de demult în *„Alicsăndria Suceveană"*. — *„Cu vrerea lui Dumnezeu începui a scrie Alicsăndria, adică istoria lui Alicsandru Machidon, care au bătut toată lumea şi toate împărăţiile şi toate crăiile din toată lumea şi le-au supus lui..."*, astfel grăieşte jupânul *Ioniţă Arhip* din slova lui pe foile manuscrisului din 1784. Pe lângă faptele împăratului legendar, Ioniţă Arhip mai înseamnă şi date importante dintr'a lui viaţă, rânduri unice prin duioşie şi cronicărească sobrie-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tate: „*Să se ştie di când m'am însurat şi am luat iubita mea soţie, pe Catrinuţa, fiica dumisale boierului Vasile Calmuschi şi a dumisale soţie Aniţa. 786 Sept. 14*"; moartea Catrinuţei o aflăm sculptată parcă într'o marmoră eternă: „*Iară la an. 798 Sept. 26 au răposat într'o Vinire sara la 8 ceasuri di cu sară, ş'am îngropat-o la Mitropolie. Dumnezău să o ierti di păcatile sale*".

Urmaşii necunoscutului scriitor moldovean au ţinut să înveşnicească trecerea lui din lume, tot pe o pagină a dragei lui „Alicsăndrie".

„*Aistă istorie adică Alicsăndrie şi alte multe cele s'au scris de răposatul Ioniţă fon Arhip din Suceava, care au răposat ,n luna lui Dechemvrie anul 1833 în Suceava. Şi cine o ceti să zică Dumnezeu să-l ierte de 3 ori*".

Din articolul atât de evocativ al d-lui Leca Morariu aflăm a doua moarte a celor „astrucaţi" în ţintirimul Sf. Ioan dela Suceava, peste care umblă astăzi un drumeag călcând ţărâna celor astfel ucişi pentru totdeauna. Acolo trebue să fie şi duiosul Ioniţă Arhip, alături de Catrinuţa, oameni buni cărora nu le-a fost dat însă „ţărână uşoară".

Câteva rânduri din „Neamul Românesc" ale marelui N. Iorga, — dintre ultimile ale sale — cereau să se cureţe imediat împrejurimile venerabilelor ctitorii ale Sucevei, astăzi scaun mitropolitan. Sperăm că dorinţa lui N. Iorga va fi îndeplinită odată şi ciudatele clădiri, care strâng sfietelr locaşuri într'o cingătoare pângăritoare, vor rămâne doar amintire.

D. G. T. Kirileanu în „*Creangă membru în Consiliul general de instrucţiune*", dă informaţiuni importante, după publicaţia oficirlă: Lucrările Consiliilor generale de Instrucţiune din sesiunile snilor 1876—1884, Bucureşti 1884.

D. I. M. Dimitrescu semnează „*Amintiri despre Duiliu Zamfirescu*", iar d. V. Morariu se ocupă cu revista „Convorbiri Literare", numărul consacrat pământutilor răpite.

„*Multe şi mărunte*" (note substanţiale, precizări utile) ne dă d. L. M. (Alecsandri născut la 1821, De-ale lui I. Codru-Drăgăşani şi „Laudă germană pentru etosul românesc") apoi d. C. T. K. (I. C. Drăguşanu).

„Cronică" semnează d-nii V. Morariu (Filimon Taniac, cărturar sucevean, † 1940; prof. P. Tomaschek, acel „*neamţ care nu înţelegea, nu voia să plece din România*". Revista intenţionează adunarea unei arhive a Bucovinei refugiate.

A. G. Stino

Arhivele Statului BUCUREŞTI BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ABONAMENTE:

Pe un an	200 lei
Pentru refugiaţi	100 „
Pentru biblioteci şcolare şi biblioteci publice . .	500 „
Pentru Instituţii	2000 „
Abonament de sprijin dela	500 lei în sus

Se primesc şi donaţii de orice fel.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

TIPOGRAFIA „CARPAŢI"
P. BÂRBULESCU
Bucureşti I. — Strada Academiei Nr 2
Telefon 5-89-95

Preţul Lei 40

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro